

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Jukka Vehviläinen

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN LÄPÄISYN TEHOSTAMISOHJELMA

Seurantatutkimuksen raportti 2013

© Opetushallitus ja tekijä

Raportit ja selvitykset 2014:7

ISBN 978-952-13-5739-8 (nid.)

ISBN 978-952-13-5740-4 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8918 (painettu)

ISSN 1798-8926 (verkkojulkaisu)

Taitto: Edita Prima Oy/Timo Päivärinta/PSWFolders Oy

www.oph.fi/julkaisut

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2014

Sisällys

Esipuhe	5
1 Johdanto	7
2 Läpäisyhankkeet tutkimuksen kohteena	10
2.1 Ammatillisen koulutuksen läpäisy tilastojen mukaan	10
2.2 Tutkimusasetelma	11
2.3 Aineisto.....	14
2.4 Läpäisyhankkeiden kohdistuminen.....	15
2.5 Läpäisyhankkeiden yhteistyökumppanit.....	17
3 Läpäisyhankkeiden tilanne kesällä 2013	20
3.1 Määrällisten seurantatietojen käsittely.....	20
3.2 Erityiset ongelmakohdat ja vahvuudet	22
3.3 Tavoitteiden saavuttaminen	24
4 Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset	28
4.1 Sidosryhmäkyselyn taustatiedot.....	28
4.2 Myönteiset muutokset vuonna 2013.....	31
4.2.1 Monialainen yhteistyö oman työn tukena.....	32
4.2.2 Henkilökunnan osaaminen.....	33
4.2.3 Opinnoista eronneiden/keskeyttäneiden osuus	34
4.2.4 Opiskelijoiden poissaolot	34
4.2.5 Oppimistulokset	35
4.2.6 Opiskelijoiden aktiivisuus ja osallisuus.....	36
4.2.7 Kehittämisen- ja hankemyönteisyys	37
4.3 Kielteiset muutokset vuonna 2013	38
4.3.1 Henkilökunnan hyvinvointi	40
4.3.2 Opiskelijoiden hyvinvointi.....	41
4.3.3 Opinnoista eronneiden/keskeyttäneiden osuus	43
4.3.4 Opiskelijoiden poissaolot	44
4.3.5 Oppimistulokset	45
5 Läpäisyhankkeet yhteistyökumppaneiden silmin	46
5.1 Hanketyön vahvuudet ja kehittämistarpeet.....	46
5.2 Läpäisyhankkeiden vaikutuksia.....	49
5.3 Läpäisyhankkeiden väliarvosanat	51
6 Läpäisyyn liittyviä erityiskysymyksiä	53
6.1 Koulutusalojen välisistä eroista	53
6.2 "Ainokaiset" koulutusalojen opiskelijoina	57
6.3 Muiden opiskelijaryhmien erityisiä haasteita	60
6.4 Toimintaympäristöjen eroista	63

6.5 Opiskelijoiden ääni	67
7 Läpäisyhankkeiden toiminta vuonna 2013	69
7.1 Luotsaaminen.....	72
7.2 Opettaminen ja tutkinnon suorittaminen	75
7.3 Hyvinvointi	78
7.4 Henkilökunnan osaamisen kehittämien.....	81
8 Lopuksi	83
Liite 1. Ammatillisen koulutuksen läpäisy maakunnittain	90

Esipuhe

Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma on osa koulutustakuun toteutusta. Ohjelman tavoitteena on vähentää koulutuksen keskeyttämistä ja parantaa ammatillisen koulutuksen läpäisyastetta tukemalla erityisesti niitä opiskelijoita, joiden keskeyttämisalttius on tavanomaista suurempi ja jotka ovat sen vuoksi vaarassa syrjäytyä koulutuksesta ja yhteiskunnasta. Keväällä 2014 on käynnissä 24 läpäisyhanketta ja niissä on mukana yhteensä 55 koulutuksen järjestäjää.

Läpäisyohjelman tavoitteet ovat haasteelliset. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut tavoitteeksi, että ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuutta pyritään laskemaan 7 prosenttiin vuonna 2014. Lisäksi vuosille 2012–2015 on asetettu tavoitteeksi, että vuonna 2011 aloittavista uusista opiskelijoista 65 % suorittaa tutkinnon sen laajuutta vastaavassa ajassa tai nopeammin ja neljässä vuodessa tutkinnon suorittaneiden osuus on 75 % viidessä vuodessa 80 %.

Läpäisyhankkeessa on myös kehitetty kansallista seurantaa. Seurantatietoja tarvitaan hankkeiden ohjauksessa ja toimenpiteiden kohdentamisessa sekä vaikuttavuuden arvioinnissa. Määrällisten keskeyttämis- ja läpäisy tietojen lisäksi tarvitaan myös tietoa keskeyttämisen ja opintojen pitkittymisen syistä. Lukujen takana on aina yksilö ja hänen tarinansa.

Tämän Jukka Vehviläisen toteuttaman valtakunnallisen läpäisyn tehostamisohjelman seurantatutkimuksen tarkoituksena on ollut tuottaa tietoa opintojen läpäisyä edistävästä tekijöistä, keskeyttämisen syistä ja läpäisyhankkeissa toteutettujen toimenpiteiden tuloksista. Raportti sisältää tietoa läpäisyhankkeissa kehitetyistä pedagogisista ratkaisuksista sekä ohjauksen, opiskelijahuollon, monialaisen yhteistyön toimintamalleista ja oppimisympäristöjen kehittämisestä.

Näitä tuloksia voivat hyödyntää läpäisyhankkeissa toimivien lisäksi kaikki ammatillisen koulutuksen järjestäjät. Selvityksen tuottamaa tietoa voidaan käyttää myös läpäisyohjelman jatkotoimenpiteitä suunniteltaessa.

Haluan esittää suuret kiitokset tutkimuksen toteuttajalle sekä siihen eri tavoin osallistuneille henkilöille ja yhteisöille.

Sirkka-Liisa Kärki
Yksikön päällikkö, opetusneuvos
Opetushallitus

1 Johdanto

Tässä raportissa esitetään seurantatutkimuksen havaintoja ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelman toiminnasta vuonna 2013. Seurantatutkimus alkoi toukokuussa 2013, ja tätä raporttia kirjoitettiin joulukuussa 2013.

Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma on opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja koulutuksen järjestäjien yhteishanke. Ohjelman avulla pyritään vähentämään ammatillisen koulutuksen keskeyttämistä ja lisäämään normiajassa tutkinnon suorittaneiden osuutta. Ohjelma sai alkunsa kesän 2010 budjettiriihessä, jossa hallitus päätti nelivuotisen ohjelman käynnistämisestä. Tehostamisohjelmaan suunniteltiin kohdennettavaksi kaikkiaan 16 miljoonaa euroa valtionavustuksina vuosille 2011–2014.

Tehostamisohjelma käynnistyi syksyllä 2011. Ensimmäinen hakukierros suunnattiin kehittämistoimintaa ohjaavien toimenpidekokonaisuuksien mukaan. Seuraavassa on lueteltu nämä toimenpidekokonaisuudet:

- Opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon ennakoivien ja nykyistä yksilöllisempien toimintamallien kehittäminen.
- Pedagogisten ratkaisujen kehittäminen ja opetusjärjestelyjen joustavoittaminen, joilla mahdollistetaan ja tuetaan yksilöllisiä opintopolkuja ja työn ohella opiskelua.
- Koko tutkinnon suorittamista tukevien pedagogisten ratkaisujen, ohjauskäytänteiden ja toimintamallien kehittäminen silloin, kun opiskelija lähtökohtaisesti suorittaa tutkintoa osissa.
- Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen, tunnustamisen ja hyväksilukemiseen liittyvien toimintamallien kehittäminen, joilla tuetaan opintoaikojen lyhentämistä.
- Asuntolatoiminnan kehittäminen ja opiskelijoiden vapaa-ajantoiminnan tukeminen.
- Muu ammatillisen koulutuksen läpäisyä edistävä kehittäminen.

Opetushallitus valitsi syksyllä 2011 ohjelmaan mukaan kaikkiaan 17 hanketta. Jokaista hanketta koordinoi yksi koulutuksen järjestäjä. Koordinoivien järjestäjien lisäksi mukana oli osatoteuttajia ja vuonna 2011 toiminnan aloitti kaikkiaan 43 koulutuksen järjestäjää. Vuosina 2012–2013 mukaan tuli uusia hankkeita (7 kpl), ja tätä raporttia kirjoitettaessa (joulukuu 2013) hankkeita on kaikkiaan 24 kpl. Ruotsinkielisiä hankkeita on 5 kpl. Tehostamisohjelmaa koordinoi Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä.

Tehostamisohjelman kohderyhmäksi määriteltiin opiskelijat, joiden keskeyttämismisallisuus on tavanomaista suurempi tai joiden opinnot ovat pitkittyneet tai pitkittymässä. Lisäksi kohderyhmään kuuluivat opiskelijat, jotka ovat jättämässä tai jo jättäneet tutkinnon suorittamisen kesken työelämään siirtymisen takia. Kuten toimenpidekokonaisuuksista voi päätellä, tehostamisohjelman opiskelija-vaikutukset ovat välillisiä, eli toiminnan keskiössä on ammatillisen koulutuksen kehittäminen eikä niinkään yksittäisten opiskelijoiden tukeminen.

Läpäisyn tehostamisohjelman määrällisinä tavoitteina on ensinnäkin vähentää ammatillisessa koulutuksessa keskeyttäneiden määrää. Tavoitteena on keskeyttämisprosentin laskeminen nykyisestä 10 prosentista 7 prosenttiin vuonna 2014. Kokonaan opintonsa keskeyttäneiden määrä olisi tällöin 6 prosenttia (nykyisin 9 %). Toisena tavoitteena on lisätä tutkinnon suorittaneiden osuutta siten, että vuoden 2011 aloittavista opiskelijoista 65 prosenttia suorittaisi tutkinnon kolmessa vuodessa tai nopeammin. Nykytila määritellään vuonna 2004 aloittaneista opiskelijoista, joista 58 prosenttia suoritti ammatillisen perustutkinnon vähintään kolmessa vuodessa. Lisäksi tavoitteena on lisätä tutkinnon neljässä vuodessa (75 %) ja viidessä vuodessa (80 %) suorittaneiden osuutta.

Läpäisyn tehostamisohjelmaan kuuluvat hankkeet ja niitä koordinoivat koulutuksen järjestäjät esitellään taulukossa 1.

Taulukko 1. Läpäisyn tehostamisohjelman hankkeet

HANKE	KOORDINAATTORI
Tehoa opiskeluun -TEHO-projekti	Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä
POLKU – Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen	Helsingin kaupungin opetusvirasto
Scrum-toimintamalli oppilaitoksen pedagogisena välineenä – pilottihankkeena Creo	Helsinki Business College Oy
Hyviä käytänteitä läpäisyn tehostamiseen	Hyria koulutus Oy
Smart & Flexible	Itä-Savon koulutuskuntayhtymä
Opiskelukyky – oikeus	Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä / Porvoon ammattiopisto
Opinnoista töihin – Ura alkuun 2	Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
Polkuja läpäisyn tehostamiseen 3	Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä
KOLVI OY 3 – Keudan, Omnian, Luksian ja Varian innovoiva ohjausyhteistyö jatkuu	Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä
Somepedia – I will graduate	Koulutuskuntayhtymä Tavastia

HANKE	KOORDINAATTORI
JoPe III – joustavat pedagogiset ratkaisut ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamiseksi	Länsirannikon Koulutus Oy WinNova
Työelämälähtöiset tukitoimenpiteet koulutuksen läpäisyn tehostamiseen II	Maalariammattikoulun Kannatusyhdistys ry
FLYT 3	Optima samkommun
METKA 2	Oulun seudun kky
Joustokaks	Päijät-Hämeen koulutuskonsernikuntayhtymä, Salpaus
Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen lapissa (vaihe III)	Rovaniemen koulutuskuntayhtymä
LÄPSY – Läpäisyn syventäminen	Sastamalan koulutuskuntayhtymä
HOPSY– Aktiivinen opiskelija hyvinvoivassa oppimisympäristössä	Satakunnan koulutuskuntayhtymä
TATU – tartu tutkintoon!	Savon koulutuskuntayhtymä
Fiilistä asumiseen 3	Seinäjoen koulutuskuntayhtymä
Rätt yrke – från frö till planta - fas 3	Svenska Framtidsskolan i Helsingforsregionen Ab
De e´ ju våra ungdomar!	Svenska Framtidsskolan i Helsingforsregionen Ab
OIVA – Ohjauksen interventiolla vaikuttavuutta läpäisyn tehostamiseen	Tampereen kaupunki
Valmis-hanke III – Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen Varsinais-Suomessa	Turun kaupungin kasvatus- ja opetustoimi

Tämä seurantatutkimuksen raportti on luonteeltaan väliraporttimainen katsaus tehostamisohjelman toimintaan vuonna 2013. Luvussa 2 kuvataan ammatillisen koulutuksen läpäisyprosentteissa olevia eroja ja tämän vaihteluvälin perustelmaa tutkimusasetelmaa. Luvussa 3 tarkastellaan läpäisyhankkeiden toimintaa kesän 2013 itsearviointin perusteella. Luvun 4 painopisteenä on läpäisyhankkeiden toimintaympäristöissä tapahtuneet muutokset, ja nämä muutokset kuvaavat hankkeiden erilaisia reunaehtoja ja kertovat osaltaan läpäisyhankkeiden vaikuttavuudesta. Luvussa 5 läpäisyhanketta tarkastellaan yhteistyökumppaneiden silmin, ja luvussa kuvataan toiminnan vahvuuksia, kehittämistarpeita ja tavoitteiden saavuttamista. Luvussa 6 keskitytään läpäisyn tehostamisen erityiskysymyksiin ja hahmotetaan selityksiä läpäisytilastoissa oleviin eroihin. Luvussa 7 kuvataan läpäisyhankkeiden toimintaa konkreettisemmalla tasolla (painopisteet, käytännöt). Luku 8 on loppuluku, jossa nostetaan esille joitakin keskeisiä asioita menneestä hanketoiminnasta ja tulevaisuuden tarpeista.

2 Lämpäisyhankkeet tutkimuksen kohteina

2.1 Ammatillisen koulutuksen läpäisy tilastojen mukaan

Taulukosta 2 nähdään syksyllä 2008 opintonsa ammatillisessa peruskoulutuksessa aloittaneiden opiskelijoiden tilanne vuoden 2011 lopussa. Opintojen aloittamisesta on tällöin kulunut siis 3,5 vuotta. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan 64 prosenttia aloittaneista on suorittanut tutkinnon aloittamissaan opinnoissa ja 13 prosenttia opiskelee yhä aloittamaansa tutkintoa. Vajaa neljännes (23 %) on siis keskeyttänyt aloittamansa opinnot (opiskelee muuta tutkintoa, työssä, työtön tai muualla). Miesten läpäisyprosentti (66 %) on hieman parempi kuin naisten (63 %).

Taulukko 2. Ammatillisen koulutuksen läpäisy tilastojen mukaan

Vuoden 2008 ammatillisen koulutuksen (nuorille suunnattu) uusien opiskelijoiden opintojen kulku vuoden 2011 loppuun mennessä									
KOULUTUSALA	Sukupuoli	Aloittaneet 2008	Läpäisy 2011* %	Opiskelee** %	Opiskelee***%	Työssä %	Työtön %	Muualla %	Keskeyttänyt %
KAIKKI	Kaikki	48336	64,3	12,5	7,0	5,3	2,7	7,1	15,1
	Miehet	24965	65,6	13,3	5,1	5,0	3,1	7,3	15,3
	Naiset	23371	62,8	11,6	9,0	5,7	2,3	6,9	14,9
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	Kaikki	838	66,2	11,1	8,0	4,3	2,7	5,8	12,9
	Miehet	210	67,6	10,0	8,6	5,7	1,9	5,7	13,3
	Naiset	628	65,8	11,5	7,8	3,8	3,0	5,9	12,7
Kulttuuriala	Kaikki	3662	59,6	13,2	10,9	4,7	2,7	7,2	14,6
	Miehet	1178	57,6	15,4	9,8	4,5	4,2	7,6	16,2
	Naiset	2484	60,5	12,2	11,5	4,8	2,1	7,0	13,8
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Kaikki	5242	61,7	13,1	8,5	6,5	2,3	6,3	15,1
	Miehet	1900	55,8	15,5	9,1	6,8	2,7	8,2	17,6
	Naiset	3342	65,0	11,7	8,2	6,4	2,1	5,2	13,7
Luonnontieteiden ala	Kaikki	1824	47,1	15,7	13,8	5,8	4,8	11,0	21,5
	Miehet	1492	48,5	17,3	12,5	4,8	5,0	10,7	20,4
	Naiset	332	41,3	8,7	19,9	10,2	4,2	12,0	26,5
Tekniikan ja liikenteen ala	Kaikki	20443	67,4	13,0	4,6	4,6	2,8	7,1	14,4
	Miehet	16375	69,8	13,3	2,8	4,2	2,8	6,6	13,6
	Naiset	4068	57,6	11,6	11,5	6,1	2,7	8,9	17,8
Luonnonvara- ja ympäristöala	Kaikki	2700	58,2	9,2	9,3	9,3	3,3	9,0	21,6
	Miehet	1213	61,3	7,8	7,3	10,1	3,9	8,3	22,3
	Naiset	1487	55,7	10,3	10,9	8,5	2,9	9,5	21,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Kaikki	7198	67,8	12,9	6,4	5,2	1,6	4,7	11,5
	Miehet	709	55,0	14,0	10,9	9,3	3,2	6,5	19,0
	Naiset	6489	69,2	12,8	6,0	4,8	1,4	4,5	10,7
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	Kaikki	5997	59,7	10,7	9,5	5,9	3,4	9,3	18,7
	Miehet	1536	55,9	11,4	10,2	6,7	3,9	10,9	21,5
	Naiset	4461	61,0	10,5	9,3	5,7	3,3	8,7	17,7

*suorittanut tutkinnon aloittamissaan opinnoissa

**opiskelee samaa tutkintoa

***opiskelee muuta

Koulutusaloittain katsottuna tekniikan ja liikenteen alalla sekä sosiaali- ja terveysalalla läpäisyprosentit ovat suhteellisen hyviä. Huonoimmat läpäisyprosentit ovat matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, luonnonvara- ja kulttuurialalla sekä luonnontieteiden alalla.

Eräs mielenkiintoinen havainto on se, että omalla koulutusalueellaan vähemmistönä olevaa sukupuolta edustavien läpäisyprosentti on heikompi kuin

enemmistön. Tämä näkyy esimerkiksi tekniikan ja liikenteen alalla naisten huonompana läpäisyä ja vastaavasti sosiaali- ja terveysalalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla miesten heikompana läpäisyä.

Alueelliset erot näkyvät maakunnittaisessa tarkastelussa. Liitteestä 1 nähdään, että heikointa läpäisy on Lapissa, jossa vain 58 prosenttia oli suorittanut aloittamansa tutkinnon loppuun. Uudellamaalla läpäisyprosentti on 59,6 prosenttia. Parhaiten läpäisy toteutuu Etelä-Pohjanmaalla (72,8 %).

Maakunnan, koulutusalan ja sukupuolen yhtäaikainen ristiintaulukointi osoittaa lisäksi, että koulutuksen järjestäjien välillä on huomattavia eroja läpäisyssä. Esimerkiksi Etelä-Karjalan alueella sosiaali- ja terveysalan naisopiskelijoiden (N=135) läpäisyprosentti on peräti 87 prosenttia.

Tilastot osoittavat, että ammatillisen koulutuksen läpäisyssä on suunnattoman paljon vaihtelua ja hajontaa. Läpäisyä tehostamisen kannalta olisi olennaista keskittyä tähän vaihteluun. Hyvien läpäisyprosenttien takana on ”hyviä” selittäviä tekijöitä, ja huonojen läpäisyprosenttien takana piilee todennäköisesti erilaisia ongelmia tai huonoja reunaehtoja. Tätä kautta olisi mahdollista paikallistaa erilaisia hyviä käytäntöjä ja toisaalta keskeisiä kehittämiskohteita.

Seurantatutkimuksessa pyrittiinkin vuonna 2013 painottamaan aiempaa enemmän erilaisia erityiskysymyksiä. Myös läpäisyhankkeiden ja koulutuksen järjestäjien erilaiset toimintaympäristöt ja niissä tapahtuneet muutokset haluttiin nostaa vahvemmin esiin. Toimintaympäristöjen erilaiset vahvuudet ja heikkoudet selittävät osaltaan läpäisyä tehostavutta, ja noihin reunaehtoihin vaikuttamalla vaikutetaan myös läpäisyprosentteihin.

2.2 Tutkimusasetelma

Läpäisyä tehostamisohjelman seurantatutkimusta tehtiin vuonna 2013 hieman erilaisella lähestymistavalla kuin aikaisemmin. Ohjelman ja hankkeiden seuranta jatkettiin aiemman tutkimuksen tapaan (Vehviläinen & Koramo 2013), mutta arvioinnin osuus jää hieman vähäisemmäksi. Tiedonkeruuta ja tutkimusta suunnattiin aiempaa enemmän erilaisiin läpäisyä ongelmakohtiin ja tärkeiksi osoittautuneisiin asioihin. Painotusta kohdistettiin erilaisiin *ryhmiin* ja *teemoihin*. Ryhmät ovat läpäisyä ja opintojen keskeyttämisen ongelma- tai erityisryhmiä. Teemat ovat aiemman tutkimuksen esiin nostamia tärkeitä asioita, prosesseja tai hyviä käytäntöjä.

Aiemman seurantatutkimuksen ja hankkeista kertyneen tiedon perusteella erilaisia erityisryhmiä ja kysymyksiä ovat muun muassa seuraavat asiat:

- yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden keskimääräistä suurempi eroamistodennäköisyys
- opinnoista katoavat (moniongelmaiset nuoret)
- eri koulutusalojen erot läpäisyssä
- pääkaupunkiseudun erityiset haasteet
- isojen ja pienten koulutuksen järjestäjien erityiset haasteet.

Tällaisia erityiskysymyksiä nostettiin asialistalle seurantatutkimuksen aineistonkeruussa. Kysymykset olivat mukana esimerkiksi hankevierailuiden aikana tehdyissä haastatteluissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa esimerkiksi siitä, mitkä asiat selittävät koulutusalojen välisiä eroja. Omana erilliskysymyksenä käsiteltiin myös tilastojen paikallistamaa sukupuolen mukaan vähemmistönä olevien opiskelijoiden heikompa läpäisyä.

Näihin erityiskysymyksiin liittyvä tiedonintressi oli uuden tiedon tuottaminen. Esimerkiksi opinnoista eroamisen syistä on jo suhteellisen paljon tietoa, kun eroamista tarkastellaan kokonaisuutena. Uutta tietoa tarvitaan kuitenkin siitä, miksi esimerkiksi jollakin tietyllä koulutusallalla eroprosentti on keskimääräistä suurempi. Tiedon tuottamisen tavoitteena oli ongelmien syiden selvittäminen ja tähän liittyvä toimenpiteiden tarpeen kartoittaminen.

Toisaalta tutkimuksessa haluttiin painottaa myös erilaisia tärkeiksi osoittautuneita toimintatapoja ja -prosesseja. Aiemman tutkimuksen perusteella oli jo löydetty sellaisia tavoitteita ja käytäntöjä, joihin vaikuttamalla ammatillisen koulutuksen läpäisy arveltiin tehostuvan kaikkein parhaiten.

Tällaisiksi tärkeiksi teemoiksi nostettiin suunnitteluvaiheessa muun muassa:

- opiskelun hallinta
- opettajan ja ryhmänohjaajan rooli
- huolivaiheen käytännöt
- oppilaitoksen ilmapiiri
- rästien ennakointi ja korjaaminen.

Tutkimuksessa pyrittiin painottamaan näihin teemoihin liittyvää kehittämistoimintaa. Aineistonkeruussa ja hankehaastatteluissa nostettiin esille keskeisiä ja merkittäviä asiakokonaisuuksia. Tavoitteena oli hyvien tai ainakin lupaavien käytäntöjen etsiminen näistä teemoista. Käytännössä vuoden 2013 tutkimuksessa seurantaa tehtiin kuitenkin melko laajalla skaalalla ja edelleen oltiin avoimia uusille ja mahdollisimman erilaisille läpäisyä lisääville asioille. Esimerkiksi hankehaastattelut keskittyivät kunkin hankkeen omiin tärkeisiin teemoihin

ja tavoitteisiin. Tarkan kohdistamisen ja fokuooinnin tekeminen olisi edellyttänyt vankkaa näyttöä tietyn käytännön ja hankkeen hyvästä vaikuttavuudesta.

Vuoden 2013 aikana tehtiin myös läpäisyhankkeiden vaikuttavuuden ja tavoitteiden saavuttamisen arviointia. Seuranta on tehty realistisen arvioinnin viitekehyksessä. Läpäisyhankkeiden vaikuttavuutta tarkastellaan generatiivisena kausaliteettina (jos... niin). Hyvät vaikutukset voidaan saavuttaa tiettyjen olosuhteiden vallitessa. Realistinen arviointi tuottaa seurantatietoa, joka osaltaan auttaa määrittelemään (realistisia) vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kriteereitä. Realistisen arvioinnin viitekehys on tarpeellinen myös hankekäytäntöjen vakiintumismahdollisuuksien arvioinnissa.

Yksi keskeinen aineisto vuoden 2013 arvioinnissa oli läpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneille tehty ns. sidosryhmäkysely. Tässä kyselyssä läpäisyhankkeiden vaikuttavuutta ja tavoitteiden saavuttamista tarkasteltiin ensinnäkin toimintaympäristöissä tapahtuneiden muutosten kautta. Vastaajia pyydettiin nimeämään vuoden 2013 aikana tapahtuneita myönteisiä tai kielteisiä muutoksia, jotka vaikuttivat selvästi läpäisyyn (esim. opinnoista eronneiden osuus, poissaolot, opiskelijoiden hyvinvointi). Tämän jälkeen kysyttiin näkemyksiä muutosten syistä eli taustatekijöistä. Tällä haluttiin seurata sitä, missä määrin hankkeiden yhteistyökumppanit nostavat myönteisten muutosten syiksi erilaisia läpäisyhankkeiden tavoitteita ja toimenpiteitä (esim. koulutukset, yhteistyön kehittäminen). Läpäisyhankkeiden tekemän kehittämistyön tulisi näkyä välillisesti näissä vastauksissa, vaikka vastaaja ei osaisikaan nimetä tiettyä hanketta muutoksen aiheuttajaksi. Niiltä vastaajilta, jotka osasivat nimetä ”oman” läpäisyhankkeensa, kysyttiin lisäksi suoraan hankkeen vaikuttavuudesta. Nämä vastaajat antoivat myös väliarvosanan (asteikolla 4–10) oman hankkeensa toiminnasta.

Vaikuttavuuden arvioinnin sijaan on kuitenkin korostettava kehittävää tavoitearviointia. Keskeistä on tiedon tuottaminen toiminnan kehittämisen, ohjaamisen ja keskustelun tueksi. Kehittämistä tukevaa tietoa suunnataan läpäisyn tehostamisohjelman ja hankkeiden tueksi sekä toisaalta laajemmin koko ammatillisen koulutuksen kehittämisen tueksi. Seurantatietoa arvotetaan sen mukaan, missä määrin sen avulla voidaan tehostaa ammatillisen koulutuksen läpäisyä. Seurantatutkimus nähdään siis informaatio-ohjauksena ja ammatillisen koulutuksen ”kentällä” tehtävään hanketyöhön verrattavana (hyvänä) käytäntönä, jonka tarkoituksena on tuoda jotakin uutta ja hyödyllistä ammatillisen koulutuksen läpäisyn tueksi. Kehittävän tavoitearviointin viitekehys korostaa hankkeesta oppimisen ajatusta. Läpäisyhanke on kollektiivinen oppimisprosessi. Tästä syystä seurantatutkimuksessa kuvataan hyvien käytäntöjen ohella myös erilaisia kehittämisprosesseja ja kehittämisen reunaehjoja.

2.3 Aineisto

Aineistoa kerättiin vuonna 2013 hankevierailujen, www-kyselyiden ja opiskelijoiden kuulemisen kautta. Aineistoa kuvataan tarkemmin taulukossa 3.

Taulukko 3. Seurantatutkimuksen aineisto vuonna 2013

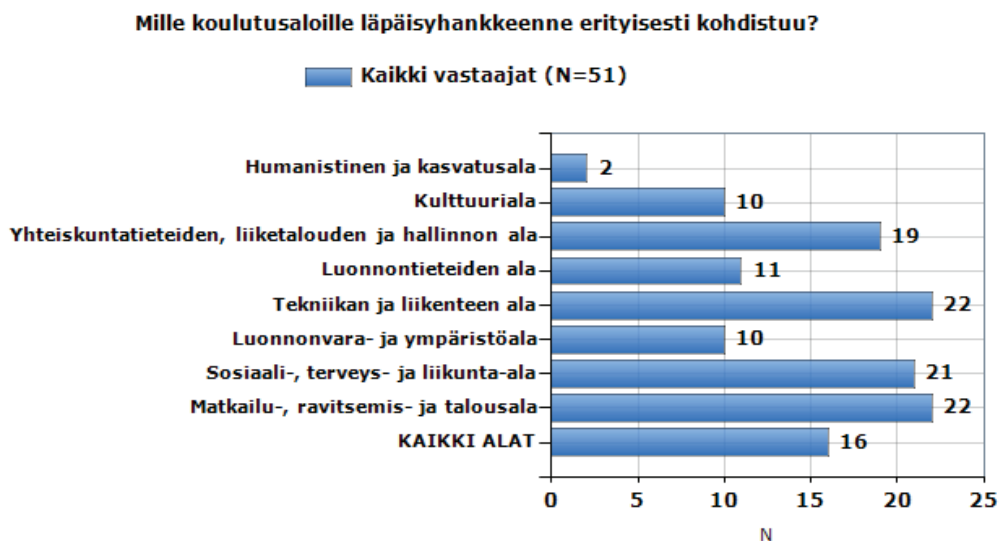
SEURANTATUTKIMUKSEN AINEISTO 2013
<p>Hankehaastattelut: <i>Ura alkuun – kouluun ja koulun kautta ammattiin</i> KOLVI OY <i>Oppilaitosnuorisotyö läpäisyn tehostajana</i> TATU – Tartu tutkintoon! <i>HOPSY – Aktiivinen opiskelija hyvinvoivassa oppimisympäristössä</i></p> <p>Haastatteluja tehtiin siis viidessä hankkeessa. Haastatteluissa oli mukana kaikkiaan 28 henkilöä. Mukana oli hankkeiden henkilöstöä ja erilaisia yhteistyökumppaneita (mm. opettajia, oppilaitosten johtoa).</p>
<p>WWW-kyselyt Kysely läpäisyhankkeiden koordinaattoreille ja osatoteuttajille (N = 55) Määrällinen tiedonkeruu hankkeiden yhteistyökumppaneiden ja opiskelijoiden osallistumisesta (N = 56) Opiskelijapalautte: opintojen sujuminen lukuvuonna 2013–2014 (N = 357, joulukuun tilanne. Kyselyn tuloksia ei raportoida tässä raportissa, kysely jatkuu keväällä 2014). Kysely läpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneille (N = 381) Verkkohaastattelu läpäisyhankkeiden koordinaattoreille ja osatoteuttajille (N = 37)</p>
<p>Opiskelijafoorumi Seurantatutkimuksen ja Kolvi Oy -hankkeen yhteistyönä järjestettiin opiskelijafoorumi lokakuussa 2013. Opiskelijat keskustelivat ryhmissä erilaisista läpäisyyn liittyvistä aiheista, ja lopuksi ryhmäkeskustelut purettiin laajemman yleisön edessä. Opiskelijoita oli paikalla useita kymmeniä (30–40 henkeä).</p>

Lisäksi seurantatutkimuksessa tehtiin haastattelulomake, jota oppilaitokset voisivat käyttää haastattellessaan eroavia ja jo eronneita opiskelijoita. Tätä lomaketta testattiin ainakin KOLVI Oy:n oppilaitoksissa.

Ryhmähaastatteluja tehtiin siis viidessä hankkeessa. Lisäksi vuoden 2013 aikana pyrittiin vierailemaan POLKU-hankkeessa (pääkaupunkiseudun erityiskysymysten vuoksi), haastatteluaikaa ei kuitenkaan onnistuttu järjestämään ajoissa.

2.4 Lämpäisyhankkeiden kohdistuminen

Lämpäisyn tehostamisohjelmalla pyritään ammatillisen koulutuksen kehittämiseen, ja lämpäisyhankkeiden toiminnan voi sanoa ainakin välillisesti kohdistuvan tasaisesti koko ammatillisen koulutuksen kentälle. Tässä vaiheessa voidaan kuitenkin hieman tarkentaa esimerkiksi sitä, mille koulutusaloille lämpäisyhankkeet oman toimintansa keskittävät.

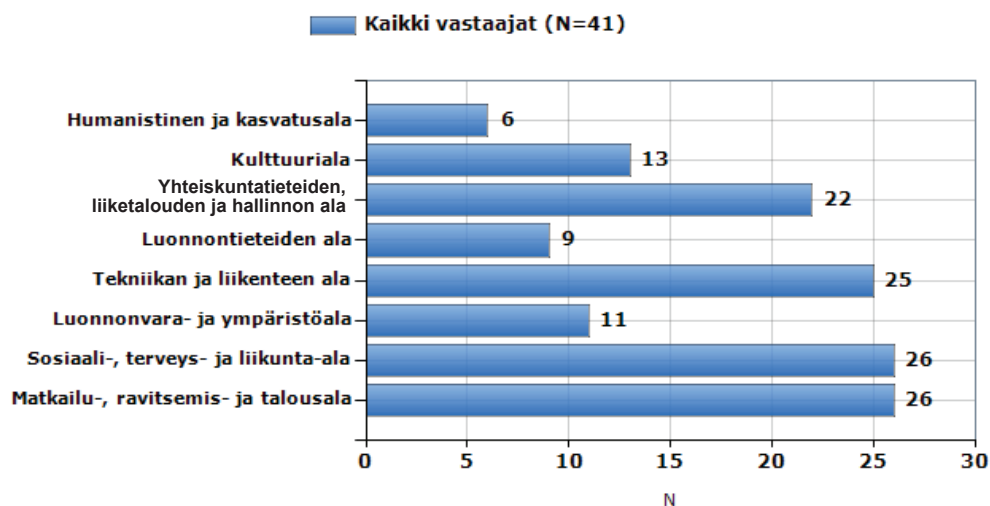

Kuva 1. Lämpäisyhankkeiden kohdistuminen eri koulutusaloille

Vajaa kolmannes vastanneista hankkeista (16 kpl) ilmoittaa, että toiminta kohdistuu kaikille aloille. Muilta osin hankkeissa ovat yleisimmin edustettuina opiskelijamääriltään suurimmat koulutusalat.

Valtaosa hankkeista (42 kpl) ilmoittaa opiskelijoiden olevan hanketoiminnassa mukana (esim. pilottiryhmissä, suunnittelun tukena, uusien toimintatapojen testaajina). Kuvasta 2 nähdään, minkä koulutusalan opiskelijoita on ollut mukana.

OPISKELIJAT. Minkä koulutusalan opiskelijoita on ollut vuonna 2013 suoraan mukana hankkeenne toiminnassa?

Kuva 2. Opiskelijoiden osallistuminen hanketoimintaan vuonna 2013

Läpäisyhankkeiden toimintaan osallistuvat yleisimmin marata-alan, sosiaali- ja terveysalan sekä tekniikan ja liikenteen alan opiskelijat. Kuvassa 3 esitetään opiskelijoiden lukumäärä.

LAPAISSYHANKKEIDEN YHTEISTYOKUMPPANEIDEN LUKUMAARA (N=56)	Mediaani	Yhteensä
Opiskelijat		
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	60	378
Kulttuuriala	13	240
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	22	1337
Luonnontieteiden ala	50	460
Tekniikan ja liikenteen ala	50	1685
Luonnonvara- ja ympäristöala	50	452
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	40	1542
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	30	942
YHTEENVETO	39	7036

Kuva 3. Opiskelijoiden lukumäärä vuonna 2013

Läpäisyhankkeilta saadun tiedon mukaan hanketoiminnassa on suoraan tai välillisesti ollut kaikkiaan noin 7 000 opiskelijaa. Opiskelijoiden kohdalla ilmoitetaan kokonaisluvun lisäksi myös mediaani, ja ilmoituskriteerit vaihtelevat hankkeittain. Osa hankkeista ilmoitti kaikki tietyllä koulutusosalalla aloittaneet opiskelijat, osa vain erityisen pilottitoiminnan kohteena olleet. Eniten opiskelijoita on tekniikan ja liikenteen alalta.

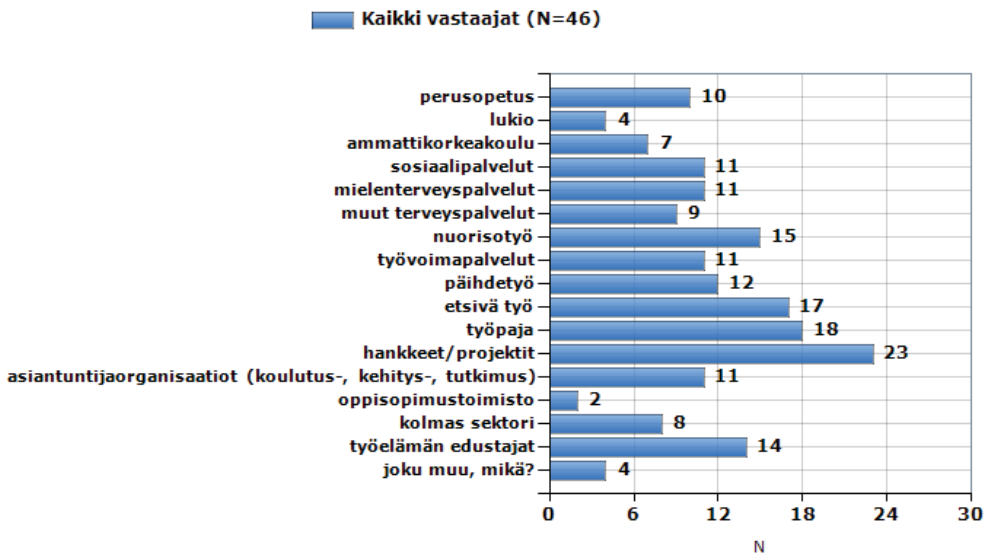

2.5 Lämpäisyhankkeiden yhteistyökumppanit

Lämpäisyhankkeille tehdyissä kyselyissä on kartoitettu hankkeiden yhteistyökumppaneita. Yhteistyötahot jäsennettiin koulutuksen järjestäjän ulkoisiin ja sisäisiin yhteistyötahoihin. Vastaaaja ohjeistettiin nimeämään kumppanit seuraavanlaisella kysymysmuotoilulla: *Mitkä näistä tahoista ovat olleet oman hankkeen merkittäviä yhteistyötahoja vuoden 2013 aikana? (esim. kehittämistyössä mukana, kehittämisen kohteena tai hankkeen tukena)*

Kuvassa 4 esitetään koulutuksen järjestäjien ulkoiset yhteistyökumppanit. Numerot kuvaavat niiden hankkeiden lukumäärää, jotka ovat nimenneet kyseisen tahon yhteistyökumppaniksi.

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN ULKOPUOLISET YHTEISTYÖKUMPPANIT VUONNA 2013

Kuva 4. Lämpäisyhankkeiden ulkoiset yhteistyökumppanit vuonna 2013

Kaikkein yleisin yhteistyökumppani löytyy toisista hankkeista (23 kpl). Myös työpajat ja etsivä työ ovat tämän tiedon perusteella melko monen hankekoordinaattorin ja osatoteuttajan yhteistyötahoja.

Henkilöiden ilmoitetut lukumäärät näkyvät kuvassa 5. Koska hankkeiden välillä on erittäin suuria eroja, kokonaisluvun lisäksi ilmoitetaan myös mediaani.

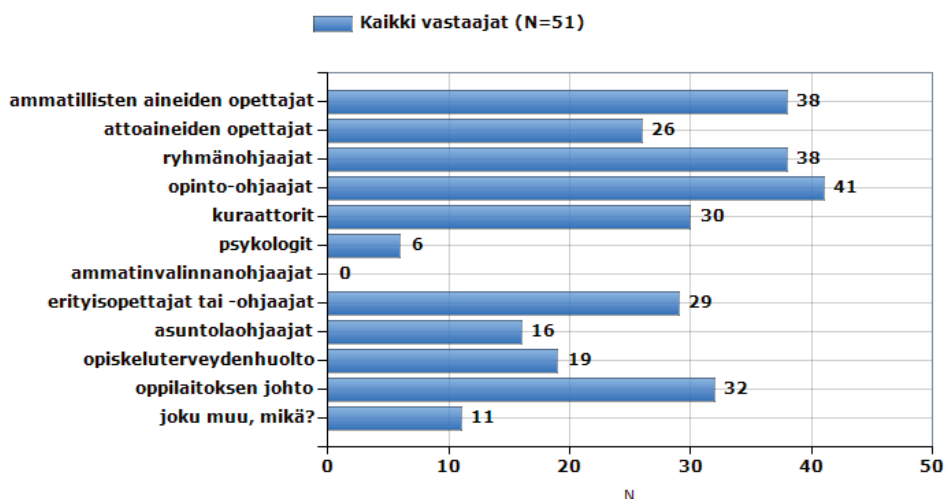
LÄPÄISYHANKKEIDEN YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN LUKUMÄÄRÄ (N=56)	Mediaani	Yhteensä
Koulutuksen järjestäjän ulkopuoliset yhteistyökumppanit		
perusopetus	5	94
lukio	2	23
ammattikorkeakoulu	10	156
sosiaalipalvelut	3	61
mielenterveyspalvelut	2	40
muut terveyspalvelut	2	27
nuorisotyö	2	52
työvoimapalvelut	2	24
päihdetyö	2	26
etsivä työ	3	49
työpaja	3	97
hankkeet/projektit	4	95
asiantuntijaorganisaatiot (koulutus-, kehitys-, tutkimus)	2	28
oppisopimustoimisto	1	2
kolmas sektori	5	58
työelämän edustajat	5	86
jokin muu	16	83
YHTEENVETO	4	1001

Kuva 5. Ulkoisten yhteistyökumppaneiden lukumäärä vuonna 2013

Ilmoitettujen tietojen mukaan läpäisyhankkeiden toiminnassa on ollut suoraan tai välillisesti kaikkiaan tuhat ja yksi yhteistyökumppania. Lukumääräisesti suurin määrä on ammattikorkeakouluista, mutta tätä tulosta vinouttaa yhden hankkeen ilmoittamat 100 yhteistyökumppania. Muiden hankkeiden edustajia, etsivän työn tekijöitä, työpajojen henkilöstöä ja perusopetuksen edustajia on myös suhteellisen paljon kumppaneina.

Tutkimuksessa selvitettiin myös koulutuksen järjestäjän sisäisiä yhteistyökumppaneita (kuva 6).

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN SISÄINEN YHTEISTYÖ VUONNA 2013.

Kuva 6. Läpäisyhankkeiden sisäiset yhteistyökumppanit vuonna 2013

Suurimmalla osasta hankkeista yhteistyökumppaneina tai toiminnan kohteina ovat opinto-ohjaajat, ammatillisten aineiden opettajat ja ryhmänohjaajat. Kuvassa 7 esitetään sisäisten yhteistyökumppaneiden lukumäärä.

LAPAISSYHANKKEIDEN YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN LUKUMAARA (N=56)	Mediaani	Yhteensä
Koulutuksen järjestäjän sisäiset yhteistyökumppanit		
ammatillisten aineiden opettajat	10	794
attoaineiden opettajat	4	202
ryhmänohjaajat	10	805
opinto-ohjaajat	2	151
kuraattorit	2	77
psykologit	1	7
ammatinvalinnanohjaajat	0	0
erityisopettajat tai -ohjaajat	2	86
asuntolaohjaajat	3	53
opiskeluterveydenhuolto	2	52
oppilaitoksen johto	4	154
joku muu	3	43
YHTEENVETO	4	2424

Kuva 7. Sisäisten yhteistyökumppaneiden lukumäärä vuonna 2013

Sisäisiä yhteistyökumppaneita tai toiminnan kohteita on hankkeiden ilmoituksen mukaan lähes 2 500 kpl. Ryhmänohjaajia ja ammatillisten aineiden opettajia on lukumääräisesti kaikkein eniten.

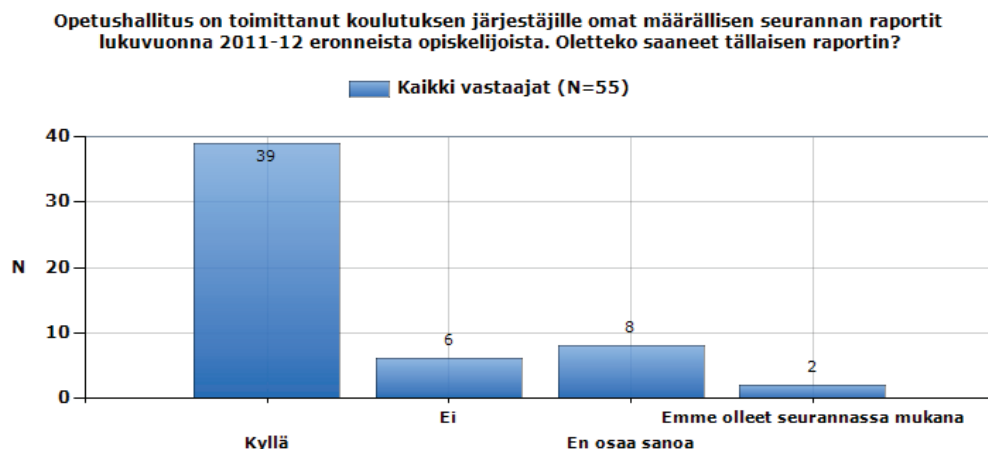
3 Läpäisyhankkeiden tilanne kesällä 2013

Läpäisyhankkeiden koordinaattoreille ja osatoteuttajille tehtiin www-kysely kesäkuussa 2013. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa hankkeiden tilannetta ja kysyä syksyn 2013 suunnitelmista. Tässä luvussa raportoidaan tuon kyselyn tuloksia.

Kesäkyselyyn vastasi kaikkiaan 55 henkilöä. Kyselyyn vastasi 21 hankekoordinaattoria ja 35 osatoteuttajaa (yksi vastaaja valitsi molemmat vaihtoehdot). Kyselyyn jätti siis vastaamatta 3 hankekoordinaattoria. Kaikkiaan vastauksia saatiin 18 hankkeesta, eli 5 hanketta jäi kyselyn ulkopuolelle.

3.1 Määrällisten seurantatietojen käsittely

Vastaajilta kysyttiin aluksi sitä, ovatko he saaneet Opetushallituksen tekemän määrällisen seurantaraportin lukuvuonna 2011–2012 eronneista opiskelijoista (kuva 8).

Kuva 8. Määrälliset seurantatiedot

Suurin osa vastanneista tietää siis oppilaitokseen toimitetusta raportista. Jatkon kannalta olennaista on kuitenkin se, millä tavalla tuloksia on käsitelty oman hankkeen piirissä. Tätä asiaa kysyttiin avoimella kysymyksellä. Kysymyksen tarkka sanamuoto oli:

EROAMISEN SEURANTA LUKUVUONNA 2011–12. Millä tavalla OPH:n määrällisen seurannan tuloksia on käsitelty teidän organisaatiossa ja miten tuloksia on hyödynnetty?

Tiedonkäsittelyn hyvänä käytäntönä voidaan pitää sitä, että seurantatiedot on systemaattisesti käsitelty ja niitä on hyödynnetty myös jatkohakemuksen suunnittelussa ja hanketoiminnan kohdistamisessa. Seuraavat sitaatit kuvaavat tällaisia prosesseja:

Määrällisen seurannan tulokset on käyty läpi johtoryhmässä ja muutamien yksiköiden kokouksissa. Myös projektiryhmä on käynyt läpi tulokset. Seuraavaan hankkeeseen on suunniteltu toimenpiteistä, jotka parantavat läpäisyä ko. ongelma-alueilla.

Tuloksia on käyty läpi hallintotiimissä ja jossain määrin alakohtaisesti. Läpäisyhankkeen toimenpiteitä on suunnattu niille aloille, joilla on haasteita läpäisyssä.

Tietoa käytetään siis hanketoiminnan tukena, mutta monet vastaajat kuvaavat myös sitä, kuinka seurantatieto ohjaa laajemminkin koulutuksen järjestäjän toimenpiteitä:

Edustamassani oppilaitoksessa seurannan tulokset käytiin ensin läpi rehtorin ja opiskelijapalvelupäällikön kanssa, jotka ohjeistivat koulutus-päälliköt käsittelemään oman alansa tulokset aloilla. Syksyksi on tulosten perusteella nostettu esiin mm. ensimmäisenä vuonna eroavien suuri määrä ja tähän pyritään tarttumaan mm. lisäämällä ensimmäisen vuoden ryhmän-ohjaajien ryhmänohjausresurssia. Lisäksi neljälle alalle palkataan opinto-avustaja tukemaan opiskelijoita.

Keväällä lukukauden lopussa kävimme tarkemmin viime lukuvuonna eronneet läpi ja pohdimme olisiko ollut löydettävissä ”heikkoja signaaleja”, joihin olisimme voineet puuttua aiemmin. Päädyimme ottaa käyttöön uusia keinoja ryhmäohjaajan toimintaan.

Vastaukset kuvaavat myös sitä, kuinka seurantatieto liittyy osaksi muuta tiedonkeruuta. Valtakunnallisia tietoja käytetään oman tiedonkeruun lisänä ja ainakin yhdessä hankkeessa valtakunnallista seurantaa on täydennetty omilla lisätiedoilla, jolloin on saatu tarkempia tietoja eronneista opiskelijoista. Valtakunnallinen tieto ohjaa myös lisäkysymyksien äärelle, jolloin omat jatkoselvitykset tuottavat taustoittavaa ja mahdollisesti myös laadullista tietoa ongelmien syistä:

Saatu informaatio on lisätty omiin keskeyttämisen seurannan tietoihin. Tietoja käytetään koulutusalojen auditoinnissa ja koulutuksen kehittämisessä taustatietoina.

Tuloksia on hyödynnetty toimenpiteiden kohdentamisessa ja omassa tilastoinnin kehittämisessä.

Rehtorin kanssa yhteistyössä pyydetty selvitys usealta koulutusosalta, joilla huono läpäisyaste> selvitykset maaliskuussa 2013>analysointi huhtitoukokuu 2013>toimenpiteet toimeksiköittäin syksyllä 2013.

Merkillepantavaa on se, että tietoja käsitellään hyvin monenlaisissa ryhmissä ja tiimeissä. Tämä herättää kysymyksen tiedon koordinoinnin ja systemaattisen käsittelyn tarpeesta. Toisaalta tiedon monivaiheinen ja -ryhmäinen käsittely mahdollistaa sen, että kukin ryhmä tai työntekijätiimi voi poimia tuloksista uusia ja omaa työtä hyödyttäviä havaintoja.

3.2 Erityiset ongelmakohdat ja vahvuudet

Seurantatietojen käsittelyn lisäksi haluttiin tietää, mitkä ovat koulutuksen järjestäjien erityisiä ongelma-kohtia ja toisaalta vahvuuksia koulutuksen läpäisyn osalta. Tätä kysyttiin kahdella eri kysymyksellä:

Mitkä ovat teidän erityisiä ongelma-kohtia opinnoista eroamisen ja läpäisyn suhteen? (esim. koulutusosalat/tutkinnot joista erotaan eniten, tietty ikäryhmä jne.)

Entä mitkä ovat teidän erityisiä vahvuusalueita, eli missä eroamis- ja läpäisyprosentit ovat keskimääräistä paremmat?

Tärkein havainto on se, että vaikka valtakunnalliset tilastot nostavat esimerkiksi tietyt koulutusosalat muita paremmiksi tai huonoimmiksi läpäisyn osalta, niin järjestäjätason tuloksissa on huomattavaa vaihtelua ja hajontaa. Jossakin ongelmaiseksi osoittautuvat koulutusosalat tai tutkinnot ovat jossakin muualla läpäisytilastojen kärkipäässä hyvinä esimerkkeinä. Tämä kertoo siitä, että läpäisyyden vaikuttavista asioista valtaosa sijaitsee järjestäjä- ja oppilaitostasolla, vaikkakin tiettyjä valtakunnallisia trendejä on olemassa. Koulutuksen järjestäjien ongelmakohdat ja vahvuudet paikallistuvat usein tutkintojen tasolle, ja ongelmien syyt voivat olla hyvinkin konkreettisia, arjen tasolla olevia ja myös henkilöihin liittyviä.

Vastauksista voidaankin poimia sellaisia esimerkkejä, jotka tuovat jotakin uutta tietoa huonojen ja hyvien koulutusalojen listaamisen sijaan. Eräs vastaaja nostaa esiin ensimmäisen ja kolmannen lukuvuoden erityisongelmat:

Ongelmakohdat ovat nämä kaksi ajankohtaa. Ensimmäisen vuoden syksy ja kolmannen vuoden kevät.

Läpäisyn kehittämisen jatkon kannalta on hyvä pitää mielessä, että tässä on rakenteellisesti kaksi erilaista problematiikkaa. Ensimmäisen vuoden haaste kuvaa sitä, että oppilaitoksen tulee tehdä jotakin uusien opiskelijoiden kanssa. Kolmannen lukuvuoden opiskelijoiden ongelmat kertovat siitä, että oppilaitoksessa on tehty jotakin väärin jo *aiemmin*.

Monet vastaajat kuvaavat sitä, kuinka koulutusalojen väliset erot syntyvät paljolti erilaisista pääsyvaatimuksista, alan yleisestä kiinnostavuudesta ja opiskelijoiden lähtötasosta. Nykyisen yhteishakulogiikan vuoksi opiskelijat, joiden lähtötaso on heikko, joutuvat yleensä opiskelemaan alaa, joka ei ollut oma ensisijainen valinta. Tämä merkitsee ongelmien kasaantumista – toisaalta hyvin peruskoulussa pärjänneet saavat ”palkinnoksi” opiskelupaikan ensisijaisen kiinnostuksen mukaan.

Logistiikan tilanne on paras, ala on myös haluttu.

sijoilta 4 ja 5 opiskelupaikan saaneet – – > vaativat eniten tukea motivaation säilymiseen, heillä myös usein eniten ongelmia elämänhallinnassa - usein myös aikaisempia keskeytyneitä opintoja taustalla

Valtakunnallisen seurannan mukaan erityisopiskelijoiden eroprosentit olivat keskimääräistä suurempia tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Sama havainto nousee esiin kyselyssä:

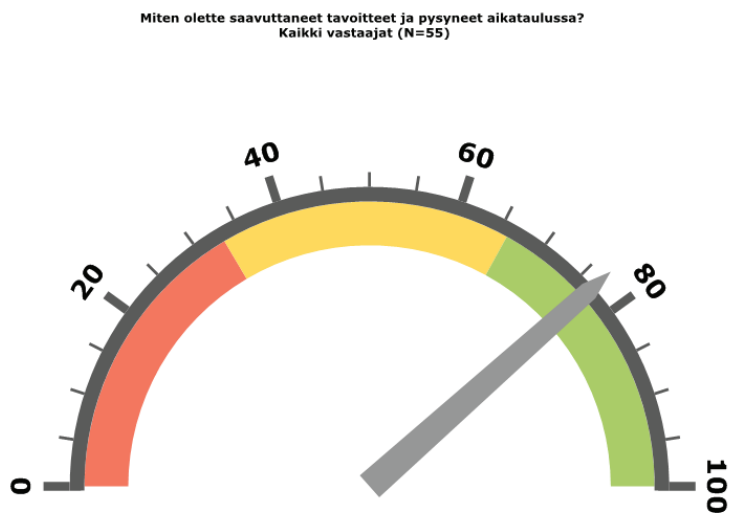
Lisäksi keskimääräistä korkeampi HOJKS opiskelijoiden keskeyttämisprosentti> meillä ei ole erillisiä ammatillisia erityisoppilaitoksia vaan kaikki tulevat samaan ammattiopistoon.

Voidaan mainita myös koulutusohjelmien rakenteisiin liittyvistä eroista. Paikoitellen opiskelijat joutuvat tekemään uudet valinnat ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen, mutta tämä yhteishaun ”uusintaminen” johtaa toisinaan väärin valintoihin:

Haasteeksi on koettu myös, että 1 vuoden jälkeen koulutusohjelman valinta aiheuttaa sitä, että osa ”joutuu” valitsemaan sellaisen koulutusohjelman jota ei olisi halunnut ja keskeyttää tämän vuoksi.

3.3 Tavoitteiden saavuttaminen

Hankkeilta kysyttiin (perinteisesti) myös tavoitteiden saavuttamisesta. Kysymysasteikko oli 0–100, eli arvio kertoo, kuinka moni ”prosenttisesti” tavoitteet ovat täyttyneet. Kuvassa 9 nähdään arvioiden keskiarvo.

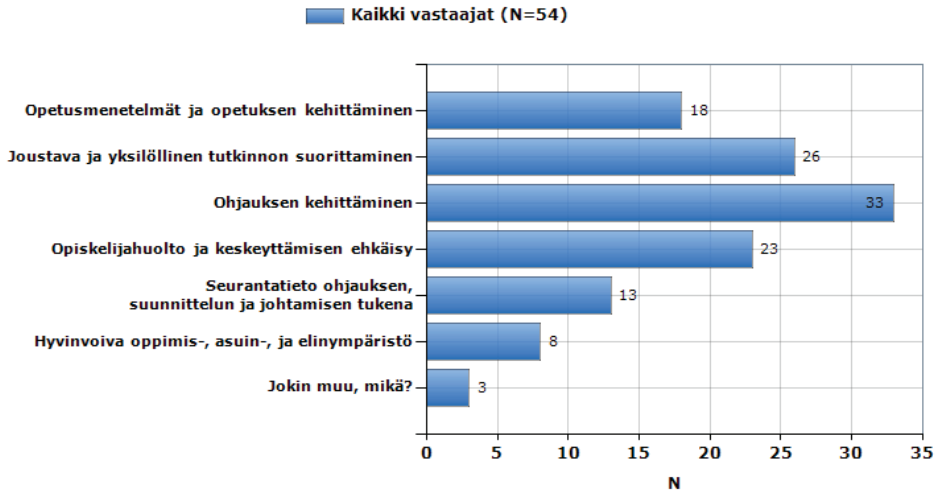
Kuva 9. Tavoitteiden saavuttaminen kesäkuussa 2013

Vastausten keskiarvo on 76,84 ja mediaani 79. Koordinaattoreiden ja osatoteuttajien vastauksissa ei ole mitään eroa. Vain 5 vastaajaa arvioi tavoitteiden täyttyneen alle 60 prosenttisesti, vastaavasti 5 vastaajaa arvioi tavoitteiden täyttyneen yli 90 prosenttisesti.

Vastaajilta kysyttiin tavoitteiden saavuttamisesta ja onnistumisesta myös hanke-teemoittain (kuva 10).

Missä teemassa (1-3 kpl) olette onnistuneet erityisen hyvin hankekauden aikana?

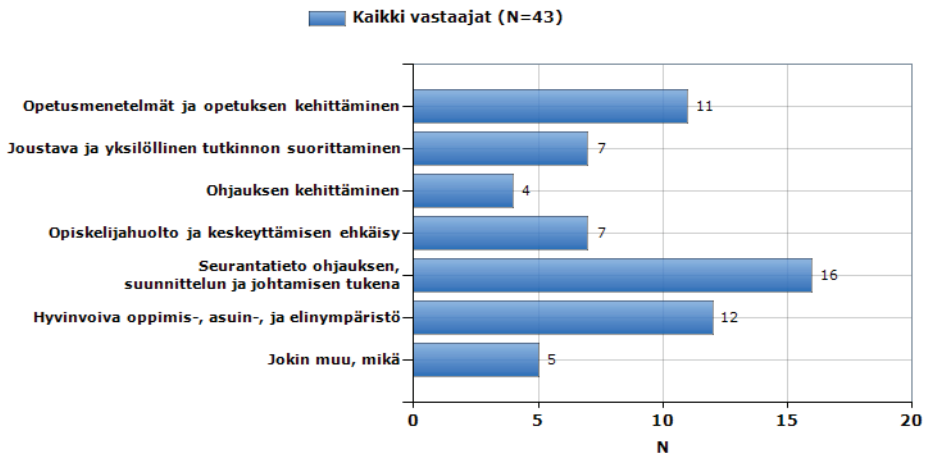

Kuva 10. Hanketoiminnan onnistuminen eri teemoissa

Vastausten perusteella voidaan sanoa, että ohjauksen kehittäminen on yleisin onnistunut hanketeema. Myös joustava ja yksilöllinen tutkinnon suorittaminen kerää suhteellisen paljon mainintoja. Seurantatiedon kehittäminen sekä hyvinvoivan oppimis- ja asuin ympäristön kehittäminen saavat puolestaan melko vähän mainintoja onnistuneina hanketeemoina. Vähäiset maininnat voivat johtua myös siitä, että ko. teemat eivät ole olleet tavoitteina.

Kuvassa 11 on puolestaan erikseen kysytty sitä, missä hanketeemassa ei ole onnistuttu. Tämä kysymysmuotoilu nostaa paremmin esiin niitä teemoja, jotka ovat olleet myös tavoitteina.

Entä missä teemassa hanketoiminta ei ole onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla?

Kuva 11. Hanketoiminnan heikompi onnistuminen

Myös tämä kysymys nostaa esiin seurantatiedon ja hyvinvoinnin kehittämisen suhteellisen huonon etenemisen. Noin neljännes kysymykseen vastanneista hanketoimijoista mainitsee myös opetusmenetelmien ja opetuksen kehittämisen heikon etenemisen.

Vastaajat ohjautuivat kyselyssä antamaan tarkentavia tietoja teemakohtaiseen toimintaan vaikuttaneista asioista. Tavoitteena oli saada taustatietoa onnistumisia edesauttaneista asioista ja heikkoon etenemiseen vaikuttaneista syistä. Kysymys muotoiltiin seuraavasti:

Mitkä asiat ovat vaikuttaneet tässä hanketeemassa tehtyyn työhön? (kerro myönteisistä ja hidastavista tekijöistä).

Nämä vastaukset toistavat paljolti jo aiemmassa raportissa esitettyjä asioita (Vehviläinen & Koramo 2013). Hyvät ja innostuneet hanketoimijat, verkostot, sitoutuneet työntekijät, johdon tuki ja resurssit toistuvat usein voimavaroina. Vastaavasti vanhanaikaiset asenteet, kehittämistyön hitaus, aika- ja rahapula sekä organisaatiomuutokset mainitaan usein esteinä. Tässä yhteydessä ei ole syytä toistaa jo tiedettyjä asioita.

Hyvinvoivan oppimis-, asuin- ja elinympäristön kehittäminen oli suhteellisen huonosti edennyt hanketeema. Tähän vaikuttanee se, että kyseinen teema vaatii hyvin monen eri toimijan yhteistyötä ja toiminta laajenee kauas oppilaitoksen ulkopuolelle. Monialaisen yhteistyön kehittämisen haasteet näkyvät tämän teeman kohdalla. Toisaalta etenkin asuntolatoimintaan liittyvissä vastauksissa korostuvat asuntoloiden ja oppilaitoksen integrointiin liittyvät asiat; asuntolat haluaisivat olla vahvemmin osa oppilaitoksen toimintaa, muun muassa opiskelijahuoltoa:

opiskelijahuolto on alkanut ottamaan asuntolatoimintaa huomioon mutta monilla osatoteuttajilla tämä on vielä hyvin alkuvaiheessa tai ei missään vaiheessa.

arjen taitojen opintoja tarvitaan mutta hidasta on saada oppilaitoksen henkilökunta lähentymään asuntolatoiminnan kanssa, jolloin opintoja voitaisiin todella suorittaa asuntolatoiminnan kautta.

Seurantatiedon hyödyntämisen ja kehittämisen kannalta vastauksissa näkyy monenlaisia hidasteita:

Keskeisten käsitteiden epäselvyys ja monimerkityksellisyys on vaikeuttanut kategorisointia ja sen kautta seuranta.

Seurantatiedon esittäminen virittää osassa henkilöstöä puolustautumiskäyttäytymistä ja eroamisen syiden selittelyä kuitenkin analysoimatta todellista syytä.

ei ole keskustelupaikkoja näiden asioiden käsittelyyn. Täytyisi tuoda esiin seurantatietoa ”rivityöntekijöille”, että ymmärrettäisiin työn tavoite ja tarkoitus

oppilashallinto-ohjelman vajavainen käyttö hankaloittanut seuranta

Joustavien opinpolkujen kehittämiseen liittyen mainitaan usein erilaisista rakenteellisista esteistä, jotka ovat siis luonteeltaan erilaisia kuin esimerkiksi sitoutumiseen ja asenteisiin liittyvät syyt. Yksilölliset ja joustavat tutkinnot ovat läpäisyyn tehostamisen kannalta tärkeä teema, ja vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että tämä tärkeä asia on myös erityisen kovien haasteiden edessä. Rakenteellisten esteiden lisäksi opettajat mainitaan usein keskeisinä avaintahoina, myös eri organisaatioiden eroihin viitataan.

Isoissa organisaatioissa osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen ideologia sekä osaamisperustaisuuden ymmärtäminen koulutuksista huolimatta on vaikeaa.

Joustavia polkuja on rohkeasti kokeiltu ja joissakin tapauksissa onnistuttu. Opettajien rohkeus ei ole vielä riittävän kypsää joustaville poluille. Työelämän vaatimukset ja epävakaa tilanne työelämässä ovat haaste HOJKS opiskelijoille, työssäoppimispaikkaa ei tahdo löytyä.

Viimeiseksi voidaan esittää sitaatti, joka tiivistää tämän kyselyn erään keskeisen tuloksen. Läpäisyyn liittyvissä asioissa on huomattavan paljon hajontaa, tietyt asiat sujuvat joissakin paikoin hyvin ja joissakin paikoin huonosti. Koulutuksen järjestäjien välillä ja tutkintojen välillä on paljon eroja. Tämä alleviivaa tarkemman tutkimuksen, hyvien käytäntöjen hakemisen ja vertaisoppimisen tärkeyttä:

Tutkinnon suorittaminen sujuu joustavasti joillain koulutusaloilla loistavasti ja joillain huonommin. Hajontaa ko. asiassa liikaa

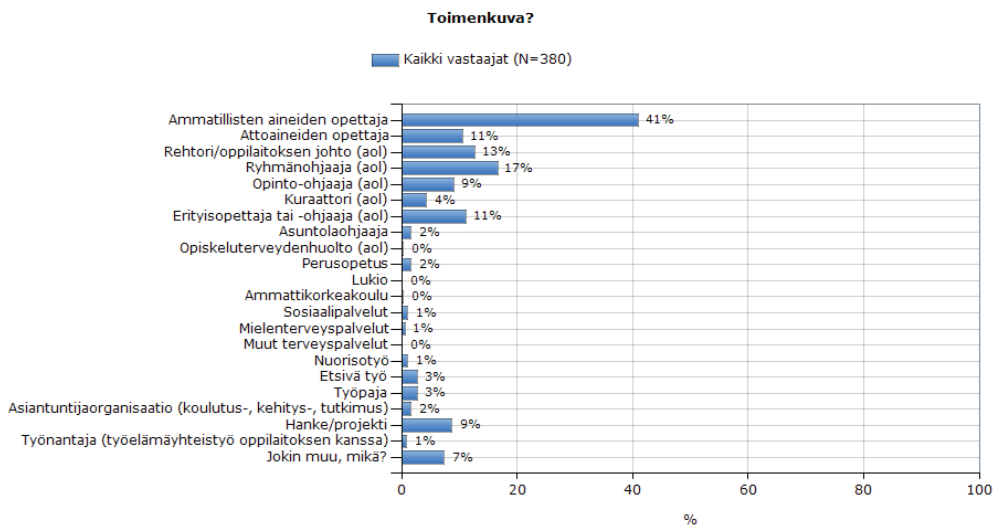
4 Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset

Tässä luvussa tarkastellaan marras-joulukuussa 2013 tehdyn sidosryhmäkyselyn tuloksia. Tämä kysely lähetettiin hankkeiden yhteistyökumppaneille. Hankkeet toimittivat sähköpostilistan omista yhteistyökumppaneistaan tai välittivät kyselylinkkiä eteenpäin omille verkostoilleen. Määräaikaan mennessä kyselyyn vastasi kaikkiaan 381 henkilöä. Hankekohtaiset vastaajamäärät vaihtelivat, ja 7 hankkeen osalta kyselyyn vastanneiden yhteistyökumppaneiden määrä jäi alle 5 kpl. Suurimmillaan hankekohtaisia vastaajia oli 59 kpl. Osa vastaajista (23 kpl) ei osannut nimetä yhtään läpäisyhanketta yhteistyökumppaniksi. Näiltä vastaajilta ei kysytty läpäisyhankkeita koskevia kysymyksiä (yhteistyön sisältö, hankkeen arviointi).

Vastausprosenttia on hankala arvioida. Hankkeita pyydettiin toimittamaan määrälliset tiedot siitä, kuinka monelle henkilölle linkki meni, mutta läheskään kaikki eivät näin tehneet. Tutkimuksen kautta linkki lähetettiin kaikkiaan 324 henkilölle, joista 105 vastasi kyselyyn. Vastausprosentti oli 32 prosenttia.

4.1 Sidosryhmäkyselyn taustatiedot

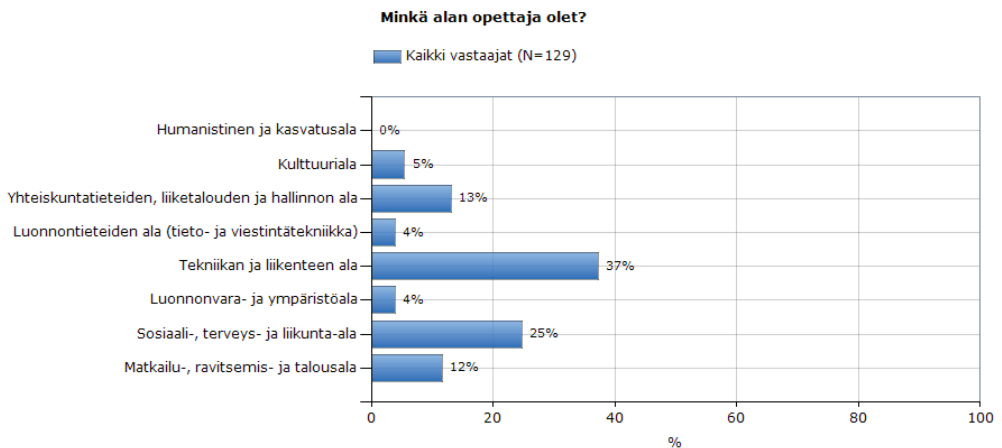
Vastaajien taustatietoina kysyttiin toimenkuvaa, ja jakauma näkyy kuvassa 12. Kokonaisluku on yli 100 prosenttia, koska vastaajat saattoivat mainita useamman kohdan (esim. ammatillisten aineiden opettaja ja ryhmänohjaaja).

Kuva 12. Sidosryhmäkyselyyn vastanneiden toimenkuva

Ammatillisten aineiden opettajia on kaikkein eniten eli 41 prosenttia vastanneista. Merkillepantavaa on kuitenkin oppilaitosten ulkopuolisten tahojen (sosiaali- ja terveystalvet, nuorisotyö) heikko osallistuminen kyselyyn. Myös muiden koulumuotojen (perusopetus, lukio, ammattikorkeakoulu) edustajia on melko vähän. Kysely painottuu siis ammatillisten oppilaitosten henkilökuntaan.

Kyselyyn vastanneilta ammatillisten aineiden opettajilta kysyttiin lisäksi omaa koulutusala (kuva 13).

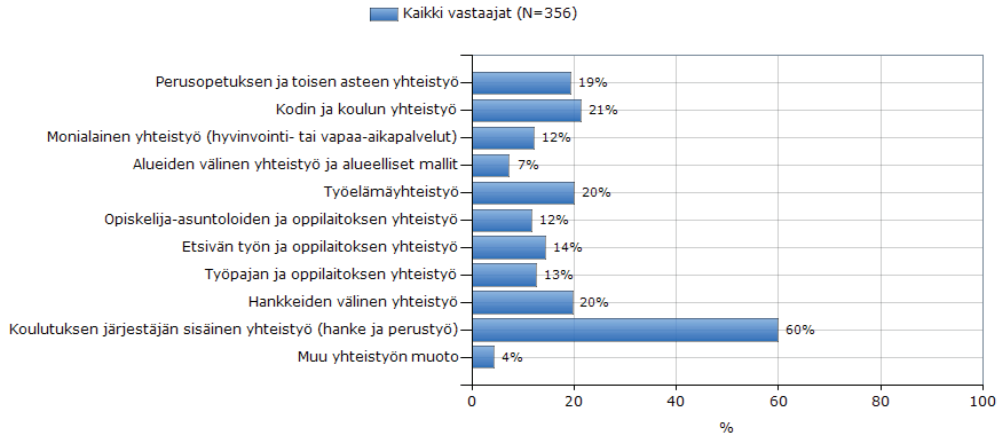

Kuva 13. Sidosryhmäkyselyyn vastanneiden opettajien koulutusala

Opettajista reilu kolmannes on tekniikan ja liikenteen alan opettajia, myös sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalta on suhteellisen paljon vastaajia.

Sidosryhmäkyselyyn vastanneilta kysyttiin myös sitä, millaista yhteistyötä he ovat tehneet läpäisyhankkeen kanssa (kuva 14). Tämä kysymys kysyttiin vain niiltä, jotka osasivat nimetä jonkun läpäisyhankkeen.

Millaista yhteistyötä olet tehnyt läpäisyhankkeen kanssa vuosina 2011-12?

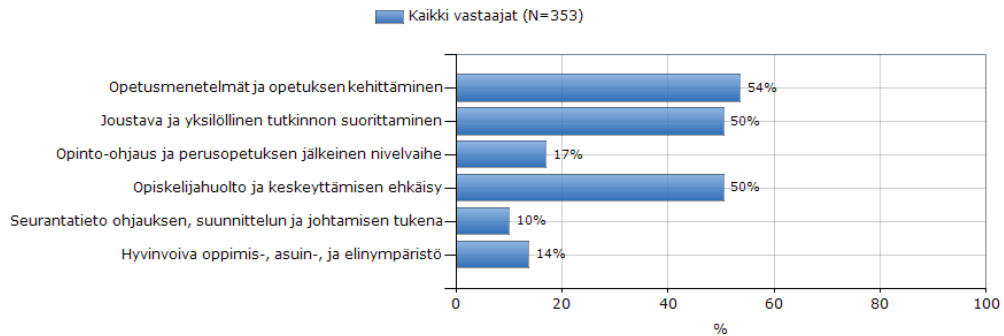

Kuva 14. Vastaajien tekemä yhteistyö läpäisyhankkeen kanssa

Yleisin yhteistyön muoto on hankkeiden ja perustyön välinen yhteistyö.

Lisäksi selvitettiin sitä, minkä teeman kanssa vastaajat ovat olleet yhteistyössä läpäisyhankkeen kanssa (kuva 15).

Minkä teeman kanssa olet tehnyt yhteistyötä?

Kuva 15. Vastaajien tekemän yhteistyön sisältö

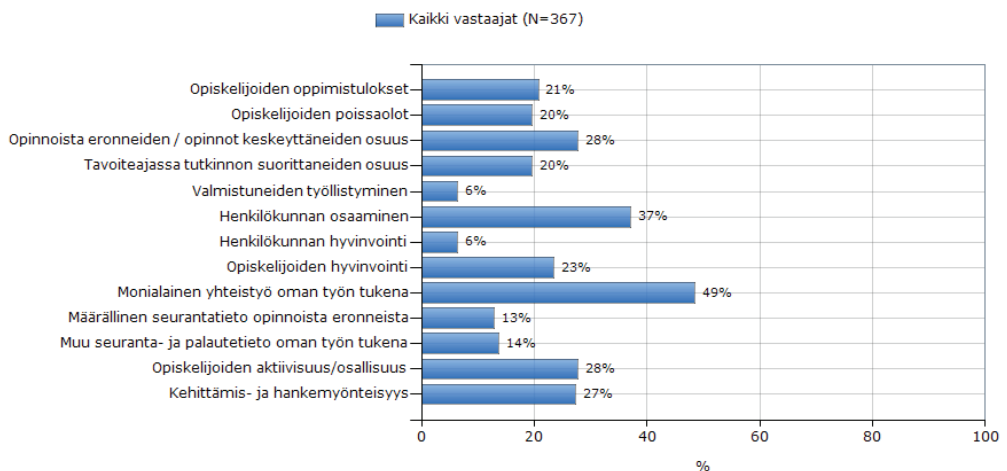
Yhteistyössä korostuvat opetukseen ja tutkinnon suorittamisen tukemiseen liittyvä hanketyö. Melko moni on ollut mukana myös opiskelijahuoltoon ja keskeyttämisen ehkäisyyn liittyvässä hanketyössä.

Hanketyöhön osallistumista selvitettiin osaksi sen takia, että vastaajat antoivat myöhemmin väliarvosanan omalle hankkeelleen. Tämä arviointi kohdistettiin vain niihin yhteistyön muotoihin ja teemoihin, joihin vastaajat olivat osallistuneet.

4.2 Myönteiset muutokset vuonna 2013

Läpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneille lähetetyssä kyselyssä selvitettiin sitä, mitkä asiat omassa toimintaympäristössä muuttuivat myönteiseen tai kielteiseen suuntaan vuoden 2013 aikana. Nämä muutokset voivat osaltaan kertoa läpäisyhankkeiden vaikutuksista, mutta yhtäläillä ne kuvaavat hankkeiden toimintaympäristöä ja sen asettamia reunaehtoja. Kuvassa 16 esitetään näkemykset myönteisistä muutoksista.

MYÖNTEISET MUUTOKSET. Missä seuraavista asioista on mielestäsi tapahtunut myönteisiä muutoksia viimeisen 12 kk aikana?

Kuva 16. Myönteiset muutokset läpäisyhankkeiden toimintaympäristössä

Tulosten perusteella yleisin (koettu) myönteinen muutos on tapahtunut monialaisen yhteistyön hyödyllisyydessä oman työn tukena. Lähes puolet vastanneista on kokenut tässä myönteistä muutosta. Myös henkilökunnan osaaminen on kehittynyt myönteiseen suuntaan suhteellisen yleisesti: reilu kolmannes arvioi tässä tapahtuneen muutosta. Opinnoista eronneiden osuudessa myönteisen muutoksen näkee 28 prosenttia vastaajista.

Myönteisiä muutoksia katsottiin erikseen eri ammattiryhmien ja hankkeiden osalta. Näihin tarkasteluihin tulee suhtautua varauksellisesti vastaajamäärien vähäisyyden takia. Opettajat näkevät keskimääräistä useammin myönteisiä muutoksia oppimistuloksissa (31 %) ja poissaoloissa (25 %). Tekniikan ja liikenteen alan opettajat (N = 47) näkevät nämä muutokset yleisemmin kuin muiden alojen opettajat.

Oppilaitoksen johdon edustajat näkevät keskimääräistä useammin myönteisen muutoksen opinnoista eronneiden osuudessa (36 %). Kuraattoreita on aineis-

tossa vain 16 kpl, mutta tästä joukosta 44 prosenttia kokee eronneiden määrän vähentyneen vuoden aikana. Henkilökunnan osaamisen kehittyminen näkyy myös keskimääräistä enemmän oppilaitoksen johdon keskuudessa (60 %), esimerkiksi opettajista näin kokee vain 35 prosenttia. Monialaisen yhteistyön kehittymisen osalta muutos näkyy ennen kaikkea kuraattorien, etsivän työn ja työpajojen keskuudessa.

Hankekohtaiset erot ovat samalla koulutuksen järjestäjien välisiä eroja. Hankkeiden toimintaympäristössä on huomattavan paljon vaihtelua, eli myönteisten muutoskokemusten yleisyydessä on selviä eroja jokaisen kysytyn asian kohdalla.

Mitä tuloksista sitten voidaan päätellä? Tulokset eivät tietenkään suoraan kerro läpäisyhankkeiden vaikutuksista, mutta esimerkiksi henkilökunnan osaamisen kehittäminen on ollut hyvin vahvasti läpäisyhankkeiden toiminnan agendana. Lisää tietoa muutosten ja läpäisyhankkeiden yhteydestä saadaan avovastauksista. Kyselyn vastaajia pyydettiin kuvaamaan omin sanoin muutosten syitä ja seurausvaikutuksia.

4.2.1 Monialainen yhteistyö oman työn tukena

Sidosryhmäkyselyyn vastanneiden näkemysten mukaan monialaisen yhteistyön hyödyn lisääntymisessä on ensinnäkin ollut kysymys siitä, että erilaiset yhteistyömuodot ovat vakiintuneet pysyväksi toiminnaksi. Toisaalta vastaajat kuvaavat uusien ryhmien syntymistä. Yhteistyön lisääntyminen on tapahtunut hanketyön myötä ja vaikuttavina tekijöinä ovat olleet niinkin yksinkertaiset asiat kuin ”toisiin tutustuminen” ja ”yhteiset keskustelut”. Verkostoituminen ja yhteistyö ovat olleet tavoitteina monessa hankkeessa, ja näiden tavoitteiden toteutumisen myötä on havaittu monialaisen yhteistyön hyödyt. Kyse on eräänlaisesta lumipalloefektistä, jossa alkujaan ehkä hankalalta ja oudolta tuntuneet yhteistyökuviot alkavat tuntua tarpeellisilta ja hyödyllisiltä.

Seuraavat vastaukset kuvaavat hankkeiden yhteistyökumppaneiden näkemyksiä monialaisen yhteistyön muutoksesta vuonna 2013:

Kunnan terveydenhuoltoapuolelta, etsivätyö, ryhmänohjaajat ovat valmiimpia osallistumaan HOJKS-palavereihin

Ammatillisten oppilaitosten yhteistyöhalukkuus työpajojen kanssa on lisääntynyt huomattavasti

Tiivis yhteistyö osastojen kanssa sekä hyvät kontaktit alueen etsiviin työntekijöihin sekä nuorten työpajaan.

yhteistyö atto- ja ammattialan opettajien sekä opiskelijahyvinvointipalvelujen kanssa selkiintynyt

On ns. löydetty toisemme ja huomattu monialaisuuden etu.

Hankkeet avanneet keskustelua toimijoiden välillä

Ryhmänohjaaja saa tukea opiskelijahuollon henkilökunnalta.

Monialaisen yhteistyön hyödyt näkyvät siis suoraan omassa työssä. Koska kyselyyn vastanneet tekevät työtä läpäisyä edistämisen hyväksi, niin tätä kautta monialaisen yhteistyön kehittymisen heijastusvaikutukset ulottuvat myös läpäisyä tehostumiseen. Seuraavat vastaukset summaavat melko hyvin monialaisen yhteistyön hyödyt:

Oma tietämys ja kontaktit lisääntyneet

Tiimityöskentely mahdollista huolen jakamisen ja ei tarvitse pärjätä yksin.

Kaikkea ei tarvitse osata itse ja silti hommat hoituu...jopa paremmin.

4.2.2 Henkilökunnan osaaminen

Henkilökunnan osaamisen lisääntymisen kohdalla kysymys on hyvin usein siitä, että henkilökunta on saanut lisää koulutusta. Osaaminen kehittyy koulutuksen kautta, tämä on tietenkin itsestäänselvyys. Omin sanoin kirjoitetut vastaukset kuvaavat kuitenkin myös erilaisia reunaehtoja tämän taustalta; koulutusta tulee olla tarjolla ja siihen tulee olla mahdollisuuksia. Esimerkiksi oppilaitoksen johdon toiminta vaikuttaa siihen, missä määrin henkilökunnalla on mahdollisuus osallistua koulutuksiin.

Koulutuksen lisäksi osaaminen kehittyy yhteistyön ja erilaisen ryhmätoiminnan kautta. Yhteisten hanketoimintojen ja etenkin hyviksi osoittautuneiden käytäntöjen kuvataan usein johtaneen opettajien ”silmien aukeamiseen”, erilaiset ja uudet näkökulmat pakottavat muuttamaan omia ajattelu- ja toimintatapoja.

Seuraavat vastaukset kuvaavat vastaajien näkemyksiä henkilökunnan osaamisen kehittymisestä.

henkilökunnan koulutusta on paljon tarjolla ja siihen kannustetaan

Uutta opettajuutta viedään eteenpäin hyvien käytänteiden ja pilottimallinnoksien kautta kollegiaalisissa ryhmissä. Kattavat koulutustoimet on jo aloitettu sekä vertaismentoroinnin että massakoulutuksen keinoin. Pedagogiikka muuttuu vastaamaan nykyisiä oppimisen tarpeita.

Yhä useampi on osallistunut paitsi koulutukseen niin erityisesti verkostomaiseen kehittämistyöhön

Yhteistyö eri osastojen, ammatti- ja atto-opettajien välillä

positiiviset esimerkit ovat kannustaneet uudistumaan

Olemme joutuneet miettimään asioita monelta näkökulmalta

4.2.3 Opinnoista eronneiden / opinnot keskeyttäneiden osuus

Kun vastaajilta kysyttiin, mikä on ollut eronneiden määrässä tapahtuneen myönteisen muutoksen syynä, niin vastausten voi tulkita ilmentävän erilaisia hyviksi havaittuja käytäntöjä. Tässä yhteydessä puhutaan usein esimerkiksi opiskelijahuollon resurssien lisääntymisestä. Monet vastaajat kuvaavat myös vaihtoehtojen lisääntymistä ja yksinkertaisesti vain huomion kiinnittymistä keskeyttämis- ja eroproblematiikkaan.

Yksittäisistä käytännöistä mainitaan melko usein laajennetun työssäoppimisen, attoaineiden integroinnin ja ryhmäyttämisen myönteiset vaikutukset. Sen sijaan opetuksen yksilöllistyminen ja monipuolistuminen saavat suhteellisen vähän mainintoja.

Seuraavat sitaattit kuvaavat vastaajien omia näkemyksiä:

kiinnitetään enemmän huomiota ja yritetään pitää kiinni opiskelijoista, etsitään vaihtoehtoja

Oppilaitos panostanut enemmän resursseja opiskelijahuoltoon

Laajennetun työssäoppimisen suomat mahdollisuudet henkilökohtaisiin opinpolkuihin

Aloittavien luokkien ryhmäyttäminen heti alkusyksystä sekä atto-aineiden integrointi osaksi ammattiaineita.

opiskelijat kokevat että heistä välitetään ja heidän asioistaan huolehditaan

Asiaan kiinnitetty huomiota ja vaihtoehtoiset opintojen suorittamisen tavat

4.2.4 Opiskelijoiden poissaolot

Opiskelijoiden poissaolot ovat hyvä ennakoiva indikaattori opinnoista eroamiselle ja opintojen viivästymiselle. Viidennes vastaajista arvioi opiskelijoiden poissaolojen vähentyneen vuoden 2013 aikana. Tässäkin yhteydessä avovastaukset kuvaavat sitä, millaisten tekijöiden arvellaan vaikuttaneen poissaolojen vähentymiseen.

Vaikuttaviksi tekijöiksi nostetaan hyvin usein tehostunut seuranta ja varhainen puuttuminen. Vaikutusta nähdään myös oppimisympäristöillä ja opetusryhmien koolla. Myös yhteistyön lisääntyminen esimerkiksi ryhmänohjaajan ja opon välillä vähentää poissaoloja. Toisaalta tehokkaan puuttumisen koetaan usein edellyttävän ilmaista työtä ja paljon vaivannäköä henkilökunnalta.

Seuraavat vastaukset kuvaavat poissaolojen vähenemisen syiksi luettuja asioita:

poissaolojen ajantasainen seuranta, pystytään puuttumaan ajoissa

monipuoliset oppimisympäristöt

Ryhmäkoon pienentäminen henkilöstöresurssiin sopivaksi. On paremmin aikaa keskittyä opiskelijan opettamiseen ja ohjaamiseen.

Enemmän omalla ajalla tehtyä palkatonta työtä opiskelijoiden perään kyselemistä, soittelua ja kotiyhteistyötä.

Yhteistyö ryhmänohjaajan ja opon kanssa

Poissaolojen seurannan kehittyminen. Yhteydenotot koululta oppilaalle lisääntyneet. Poissaolojen selvittely ja rästien valvonta Sarana-pajalla.

Luvattomiin poissaolojen ilmaantuessa poissaolot opiskelijan kanssa otetaan heti keskusteluun. Tatu-hankkeemme vetäjä on ollut erittäin aktiivinen tässä asiassa. Eka luokalle tulevien ryhmäytymiseen satsattu.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön lisääntyminen, opintotuen saamisen edellytykset selviksi

4.2.5 Opiskelijoiden oppimistulokset

Opiskelijoiden oppimistuloksissa myönteistä muutosta näki viidennes vastaajista; opettajista kuitenkin noin kolmannes. Muutoksen syissä korostuvat erilaiset oppimisen järjestämiseen liittyvät asiat, paljolti sellaiset käytännöt, jotka ovat olleet läpäisyhankkeiden tavoitteena (yksilöllisyys, joustavuus, rästien suorittaminen).

Ryhmäkokojen vaikutus näkyy siinä, että pienessä ryhmässä on enemmän aikaa yksilölliseen opettamiseen. Vaikka opiskelijoiden poissaolot koetaan ongelmaksi, niin kolikon toinen puoli on ryhmien pienentyminen ja opetuksen tehostuminen läsnäolijoiden parissa: *osa on ollut pois, joten loppujen kanssa on riittänyt aika asioiden oppimiseen ja opettamiseen.*

Seuraavat vastaukset kuvaavat opetuksen järjestämiseen liittyviä käytäntöjä, joilla vastaajien mielestä on ollut vaikutusta oppimistuloksiin:

joustavat suoritusvaihtoehdot

paremmat opiskelutekniikat, ajattelutaitojen lisääntyminen

Yksilöllisen opetuksen ansiosta oppimistulokset parantuneet merkittävästi

Olemme lisänneet toiminnallisuutta ja muuttaneet tehtäväkokonaisuuksia pienemmiksi paloiksi

Pedagogiset muutokset eivät sellaisenaan riitä, vaan taustatueksi tarvitaan opettajien ja myös opiskelijoiden ajattelussa ja toiminnassa tapahtuneita muutoksia. Opettajien osaamisen lisääntymistä kuvattiin jo aiemmin, mutta monet vastaajat kuvaavat myös opiskelijoiden oman roolin merkitystä. Hyvinä käytäntöinä nousevat esiin opiskelijoiden tietoisuus omista oppimistavoistaan ja opiskelijoiden motivointi erilaisten osallistavien ja aktivoivien menetelmien kautta.

opiskelijat ovat oppineet tunnistamaan omat oppimistyylinsä

osallistavat menetelmät innostavat opiskelemaan ja aktivoivat opiskelijan

oppimistehtävät valittavissa oman kiinn./tarpeen mukaan, motivoi

Opintojen ja oppimistulosten seurannan lisääntyminen mainitaan myös usein muutoksen syynä.

4.2.6 Opiskelijoiden aktiivisuus/osallisuus

Opiskelijoiden aktiivisuuden ja osallisuuden kehittymisen taustalla nähdään usein toiminnallisuuden lisääntymistä. Tämä ei tarkoita pelkästään työn ja muun toiminnan lisääntymistä, vaan sitä, että opiskelijat osallistuvat aktiivisemmin ja laajemmin omaan opetukseensa. Opiskelijat suunnittelevat opintojaan, tuottavat omaa oppimismateriaaliaan ja ohjaavat omia opiskelukavereitaan. Seuraavat sitaatit kuvaavat tällaisia osallistamisen muotoja:

Opiskelijat tuottavat jo merkittävän osan digitaalisista oppimismateriaaleista osana omaa oppimisprosessiaan sekä ohjaavat toisiaan tavoitteellisesti.

Kun nuorilla on mahdollisuuksia toteuttaa omia juttujaan, heistä tulee aktiivisia. Aikuinen, joka innostaa ja haluaa toimia nuorten kanssa, osallistaa nuoria jopa huomaamattaan.

Nuoria on osallistettu toimimaan ja näyttämään osaamistaan.

Tässä yhteydessä voidaan mainita myös erilaiset vaikuttamisen kanavat. Perinteisten oppilaskuntien tai muiden kanavien kautta toteutettu opiskelijoiden kuuleminen lisää opiskelijoiden osallisuuden kokemusta ja sitä kautta aktiivisuutta. Laajemmin ymmärrettynä osallistaminen tarkoittaa opiskelijoiden mielipiteiden kunnioittamista ja yksinkertaisesti sitä, että heidän ehdotuksensa *otetaan vakavasti*:

Opiskelijoiden ehdotuksia harkitaan vakavasti. On asioita joihin he saavat vaikuttaa, asioita joita he saavat suunnitella. Saavat julkista kannustusta ja huomiota. esim. jos ovat olleet järjestämässä yhteistä päivää, heitä kiitetään ja palkitaan. Ovat olleet esillä nettisivuilla kuvin ja tekstein tms.

Konkreettisina käytäntöinä mainitaan asuntoloiden vapaa-ajan toiminnan lisääntyminen ja erilaiset harrastepassit.

Opiskelijoiden aktiivisuuden ja osallistumisen kohdalla näkyy erityisen hyvin erilaisten myönteisten toisiaan vahvistavien kehien syntyminen. Tiedon ja aktiivisuuden lisääntyminen johtaa motivaation kasvamiseen ja myös erilaisten palveluiden tehokkaampaan käyttämiseen.

Opiskelijat huomaavat oman aktiivisuuden ja osallisuuden nopeuttavan valmistumista.

Nuoret hakevat helpommin apua kun tietävät palveluista enemmän ja oppivat tuntemaan henkilökuntaa...

4.2.7 Kehittämisen- ja hankemyönteisyys

Yleinen kehittäminen- ja hankemyönteisyys on tietenkin tärkeä asia läpäisyhankkeiden toiminnan ja tulevaisuuden kannalta. Sidosryhmäkyselyyn vastanneista 28 prosenttia näki tässä asiassa myönteisiä muutoksia vuoden 2013 aikana.

Kehittäminen- ja hankemyönteisyyden lisääntymisen taustalla näkyvät ennestään tutut asiat. Oppilaitoksen johdolla on suuri merkitys, ja hanketoiminnan hyvät esimerkit käynnistävät myönteisen kehän. Läpäisyhankkeiden kohdalla vaikutusta on ollut myös sillä, että läpäisyhanke on kohdistunut yleisesti tunnettuun tarpeeseen. Osa vastaajista korostaa myös läpäisyhankkeen toiminnan tietynlaisista konkreettisuutta; hanke pureutuu arjen tasolle ja sen koetaan luoneen lupaavia käytäntöjä.

Merkillepantavaa on se, että hanketoiminnan koetaan laajentuneen jo niin paljon, että hankkeet ovat normalisoituneet ja muuttuneet rutiiniksi. Kun yhä

useampi ihminen on mukana hanketoiminnassa, hankkeiden arkipäiväistyminen ja lisääntyminen vähentävät hankevastaisuutta. Vaikuttaa siltä, että joskus hankeähkyksi tai -stressiksi kuvatusa tilanteesta on päästy jopa ”yli”; hankkeita on niin paljon, ettei niitä voi enää edes vastustaa ylimääräisenä osana työn arkea.

Seuraavat sitaatit kuvaavat vastaajien näkemyksiä siitä, mitkä asiat ovat lisääntyneen kehittämis- ja hankemyönteisyyden taustalla:

Yksikönjohtaja on mahdollistanut hankkeeseen osallistumista.

Hankkeiden avulla on saatu uusia käytänteitä, jotka ovat helpottaneet arkea.

Hanke liittyy kiinteästi opetukseen eli se konkretisoituu omaan työhön viikoittain.

Tietoisuus kehittämistarpeista lisääntynyt

Hankkeita on niin paljon joten pidetään jo ”luonnollisena” olla mukana jossakin.

Muutosvastarinta on pienentynyt, kun useammat ovat mukana projekteissa hankkeessa toteutettu paljon konkreettisia toimia, ei ”erillistä päätoimisia” hankeihmisiä

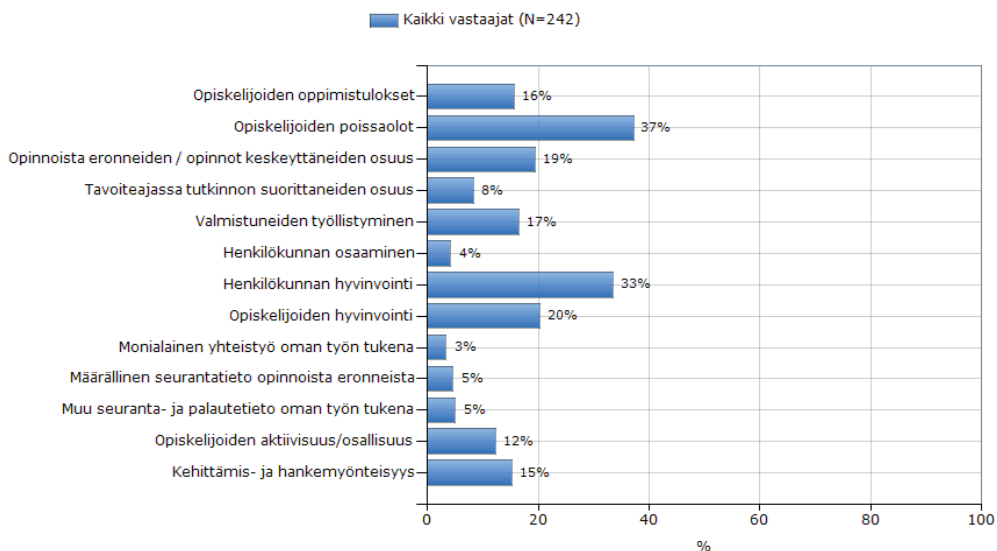
Kerrankin tehdään konkreettista kehittämistä arkipäivän työhön, joka on saatu suoraan käytännön toiminnaksi

Kun hanke tuottaa tulosta synnyttää se positiivisen ilmapiirin jo itsessään. Lisäksi kun hanke on riittävän pitkä, ei tunnu siltä että ”taas yksi hanke oli ja meni eikä mitään saatu aikaan.”

4.3 Kielteiset muutokset vuonna 2013

Myönteisten muutosten lisäksi sidosryhmäkyselyssä kartoitettiin sitä, mitkä asiat ovat muuttuneet huonompaan suuntaan viimeisimmän 12 kuukauden aikana. Kuvassa 17 on tulokset tästä kysymyksestä.

Entä missä on tapahtunut kielteisiä muutoksia viimeisen 12 kuukauden aikana?

Kuva 17. Kielteiset muutokset toimintaympäristössä

Tulosten tulkinnassa kannattaa huomioida, että tähän kysymykseen vastanneiden kokonaismäärä oli vain 242 kpl. Koska kyselyn kokonaisvastaajamäärä oli 381 kpl, niin reilu kolmannes (34 %) vastanneista ei ole maininnut yhtään kielteistä muutosta.

Tuloksista nousee kaksi asiaa ylitse muiden: opiskelijoiden poissaolot ja henkilökunnan hyvinvointi. Noin kolmannes kysymykseen vastanneista näkee näissä asioissa tapahtuneen kielteistä muutosta. Koko kyselyn vastaajamäärän (N = 381) mukaan laskettuna 23 prosenttia vastanneista näki kielteisiä muutoksia opiskelijoiden poissaoloissa ja 21 prosenttia henkilökunnan hyvinvoinnissa. Ammatillisten oppilaitosten edustajista vajaa neljännes koki henkilökunnan hyvinvoinnin heikentyneen ammatillisissa oppilaitoksissa vuoden 2013 aikana. Ammatillisten aineiden opettajista vajaa 30 prosenttia näki kielteisiä muutoksia henkilökunnan hyvinvoinnissa ja opiskelijoiden poissaoloissa.

Eri vastaajaryhmien väliset erot voi tiivistää siihen, että oppilaitoksen johdon edustajat näkevät muita harvemmin kielteisiä muutoksia. Muiden ryhmien eroista ei voi sanoa mitään yleispätevää. Hankkeiden ja koulutuksen järjestäjien väliset erot näkyvät kielteisten muutostenkin kohdalla.

Vastaajien omin sanoin kirjoittamat mielipiteet kertovat taas tarkemmin näiden muutosten taustoista.

4.3.1 Henkilökunnan hyvinvointi

Henkilökunnan hyvinvoinnin vähenemisen taustalla on usein työhön liittyviä kuormittavia ja epävarmuutta tuovia tekijöitä. Pahimmillaan kyse on oman työn loppumisesta yt-neuvotteluiden alla. Työttömyyden tai lomautuksen uhka on suuri stressitekijä, mutta toisaalta hyvin suuri osa vastaajista korostaa myös liiallisen ja lisääntyvän työmäärän aiheuttamaa kuormitusta. Myös erilaiset organisaatiomuutokset ja omaan työnkuvaan liittyvät murrokset nousevat usein esiin. Esimerkiksi opettajat kokevat opetustyöhön tulevan jatkuvasti erilaisia uusia haasteita ja vaatimuksia.

Seuraavat sitaattit kuvaavat melko tyypillisiä kommentteja näistä aiheista:

Jatkuva epätietoisuus työn säilymisestä supistusten paineessa vie pohjan pitkäjännitteiltä kehittämissuunnitelmilta. Työkaverit lähtevät muualle työhön ja talossa osin ”saattotunnelma” ja odotellaan aina päivämääriä, jolloin tiedotetaan uusista supistuksista.

yt-neuvottelut ja tasa-arvon rapistuminen

organisaatio sekaisin, liikaa keskeneräisiä isoja asioita yhtä aikaa, häiritsee perustyötä

Käytettävissä olevan rahan niukkuus aiheuttaa poistumaa opettajakunnassa, henkilöstö on tiukilla työmäärän kanssa. Kehitystyöhön ei tahdo riittää tekijöitä.

jatkuvien muutosten väsymys, luottamuspuola henkilökunnan ja johdon välillä, puhutaan eri kieltä

Työhön on tullut niin paljon muutakin kuin opettaminen, siihen muuhun työn resurssi ja palkkaus ei ole riittävää, eikä oikein tiedetäkään mitä/ miten pitää tehdä

Entistä haastavammat opiskelijat ja enemmän kasvatuksellisia ongelmia ja siitä johtuen entistä vähemmän varsinaista oman alan opetustyötä

Opettaminen on raskasta, kun opiskelijoita ei näytä kiinnostavan. Opettajan oletetaan ottavan jokaisen kulkijan vastaan innokkaana. Ammatilliset tavoitteet eivät toteudu. Syrjäytymisen ehkäisy ja ammatillinen opetus eivät toteudu yhtä aikaa, jompikumpi kärsii.

Liikaa muutoksia. Organisaatio- ja pedagoginen muutos samaan aikaan uuvuttaa.

Osa vastaajista korostaa resurssien vähenemisen ja työn lisääntymisen yhtäaikaista. Hyvinvointia heikentää se, että yhä enemmän pitäisi tehdä yhä nopeammin tai yhä huonommilla (rahallisilla) palkinnoilla:

Paljon työtä. Moniongelmaisia opiskelijoita ja nuoria yleensäkin. Vähän resursseja. Koko ajan supistetaan lisää. Kuormitusta monelta taholta. Uusia haasteita, joita ei ole ennen ollut jne...

Läpäisyn tehostamisohjelman laajojen tavoitteiden takia voidaan nostaa esille myös kommentti, joka summaa muuallakin aineistossa esiintyvän liiallisen yksilöllistämisen kritiikin:

Yksilöllistäminen ja jokaisen perässä juokseminen on todella raskasta. Huoltajat ovat myös aiempaa huonommin tässä työssä mukana, opettaja ei saa sieltä juurikaan tukea.

Vaikka viidennes kyselyyn vastaajista koki henkilökunnan hyvinvoinnin vähenyneen, niin jotkut (6 %) kokivat hyvinvoinnin myös lisääntyneen vuoden 2013 aikana. Näiden vastaajien kirjoittamat kommentit kuvaavatkin siitä, millä tavalla hyvinvointia voidaan turvata. Hyvinvointia lisäävissä asioissa näkyvät tiivistysti johdon toiminta, luottamuksellisuus ja avoimuus, selkeät työroolit sekä asioiden yhteinen käsittely ja yhteistyö:

johdon kannustava asenne, henkilöstöjohtamiseen panostaminen

keskustelut henkilökunnan kesken

työntekijäroolit selkeytyneet

Avoimuus työyhteisössä

opinto-ohjaajat ovat jakamassa opettajien taakkaa

palkkauksen yhdenmukaistaminen, tiimitapaamiset tärkeitä oman hyvinvoinnin kannalta

kehityskeskustelut, hyvinvointipalveluita (kulttuurisetelit, hieroja työpaikalla), avoin keskusteluilmapiiri, kollegojen tuki

4.3.2 Opiskelijoiden hyvinvointi

13 prosenttia kyselyyn vastanneista koki opiskelijoiden hyvinvoinnin heikentyneen vuoden 2013 aikana. Tässä yhteydessä näkyy se ilmiö, että kielteisten asioiden kohdalla vastaajat syyttävät paljolti oppilaitosten ulkopuolisia asioita.

Yhteiskunnan ilmapiiri, ”nykynuorison” asenne ja perheiden ongelmat syyllistetään hyvin herkästi:

Yhteiskunnan häiriöt mm. taantuma aiheuttavat mm. taloudellisia ongelmia. On entistä enemmän rikkinäisiä perheitä joissa elämän hallinnointi on karannut käsistä.

opiskelijoiden pahoinvointi lisääntyy (mielenterveys, päihteet, pelikoneet..)

kovenevan kilpailuyhteiskunnan asettamat paineet

Osa vastaajista näkee kuitenkin yhteyden oppilaitosten toiminnan ja opiskelijoiden välillä. Oppilaitos voi aiheuttaa huonovointisuutta tai sitten opiskelijoiden huonovointisuus heijastuu oppilaitokseen:

Opettajien hyvinvoinnin väheneminen ja jaksamattomuus heijastuu opiskelijoihin

oppilaitokseen tulee pahoinvoivempia opiskelijoita, ryhmän opiskelumotivaatio voi laskea kun porukkaa on poissa ”miksi mun tarttee olla täällä kun ei tuokaan ole”

Eräs puhetapa korostaa oppilaitosten keinojen rajallisuutta:

Koulun on mahdoton mennä kenenkään pään sisään ja motivoida, varsinkin, jos ei opiskelijaa edes näy. Eivät käytä ateriaetua koulussa, eivät syö koko päivänä, menevät vain tupakalle... ei toki kaikki

Opiskelijoiden hyvinvointia koskevassa problematiikassa voidaan tarkastella myös asioita, joiden nähdään olevan myönteisen muutoksen takana. Vajaa neljännes (23 %) näki opiskelijoiden hyvinvoinnin lisääntyneen vuoden 2013 aikana. Hyvin yksinkertaiset asiat näyttäsivät osaltaan lisäävän opiskelijoiden hyvinvointia:

kun ollaan kiinnostuttu yksittäisen opiskelijan kuulumisista, vahvistaa se yksilön itsetuntoa, oma kuvaa, ryhmäläiset itse osoittavat välittämistä mutta myös opettaja, ryhmä kiinteytyy, tulee tutuksi ja luottamus kasvaa, uskaltaa olla oma itsensä. Myös opettaja tulee tutuksi ja huomaa ettei sitä tarvitse pelätä eikä taistella auktoriteettia vastaan. Asia järjestyvät ja yhdessä voidaan saavuttaa hyvä lopputulos

Monissa vastauksissa näkyy läpäisyhankkeiden tavoitteiden mukainen toiminta. Opiskelijoiden hyvinvoinnin koetaan lisääntyvän erilaisen mielekkään vapaa-ajan toiminnan avulla. Toisaalta erilaiset tukipalvelut ja yleensäkin mielekkään opiskelun tarjoaminen heijastuvat myös hyvinvointiin:

opiskelija-asuntolan vapaa-ajantoiminnan lisääntyminen

Sakkyssa on kiinnitetty huomiota tähän mm. ryhmäytymistä tehostamalla ja järjestämällä hyvinvointiin liittyviä teemaviikkoja yms.

lisätty liikuntaa oppilaan arkeen, työkurssi nousee ja jaksaa tehdä asiat loppuun

opiskelijapalvelut lisääntyneet, mm. psykologi, varhainen puuttuminen poissaoloihin, niiden syiden selvittäminen ja aktiivinen opinto-ohjaus, opintojen henkilökohtaistaminen, aikaisemman osaamisen tunnustaminen, hyväksiluvut

4.3.3 Opinnoista eronneiden / opinnot keskeyttäneiden osuus

12 prosenttia kyselyyn vastanneista näki opinnoista eroamisen tai keskeyttämisen lisääntyneen vuoden 2013 aikana. Taustalla nähdään taas oppilaitosten ulkopuolisia syitä. Opiskelijoiden koetaan olevan lyhytjänteisempiä kuin aiemmin, eivätkä asenteet ole suotuisia sitoutuneelle opiskelulle:

Pitkäjännitteisyyden väheneminen, ei jakseta ajatella huomista

Opiskelemaan haetaan, kun päästään, ollaan pari viikkoa koulussa, sitten hävitään vain jonnekin. Ei ollut kuulemma tarkoituskaan opiskella, sanovat, että aionkin jäädä sossun elätettäväksi, jätän tämänkin tutkinnon kesken, en haluakaan työelämään... asenne

Lapset luovuttavat liian helposti, koulu ei tarjoa palautetta kosketusnäytön nopeudella

Yksittäistapauksena voidaan mainita myös eräs kommentti, jossa huomautetaan opintojen tiukemman seurannan eli tarkemman puuttumisen johtavan joskus opinnoista eroamiseen:

Tiukentuneen seurannan tuomat keskeytykset. Opiskelija mieluummin keskeyttää kuin jatkaa opintojaan.

4.3.4 Opiskelijoiden poissaolot

Ei ole mitenkään yllättävää, että opiskelijoiden poissaolojen lisääntymistä koskevilla kommentteilla näkyvät samat asiat kuin eroamisen syiden tulkinnaissa. Eräs vastaaja summaa asian melko ytimekkäästi: *nuoret voivat entistä huonommin ja motivoituvat huonosti – miksi?*

Kysymyksen muotoon puettu kommentti ilmentää sitä, että ulkoisten tekijöiden syyllistämisen ohella vallalla näyttää olevan epätietoisuus ongelmien syistä. Opiskelijat eivät itsekään tiedä vaikeuksiensa syitä ja sama epätietoisuus on usein myös auttajilla:

Poissaolojen syyt ovat moninaisia ja opiskelija ei oikein itsekkään osaa sanoa miksi on poissa, motivaatio, masennus, moninaiset sairaudet, ei vain tule kouluun????

Osalla vastaajista on puolestaan hyvinkin varmalta kuulostava mielipide poissaolojen syistä:

Muuttavat 18-vuotiaina omilleen, kukaan ei valvo. Pelaavat yökaudet, ovat väsyneitä, nukahtavat heti nousun jälkeen uudelleen, huono ravinto, paljon päihteitä, tupakkaa, roskaruokaa

Yksi yleinen ja kehittämisen kannalta myös mielenkiintoinen puhetapa korostaa poissaolojen merkityksen vähäisyyttä. Oppilaitoksilla ja opettajilla ei ole mahdollisuuksia rangaista poissaoloista, ja opiskelijat eivät itsekään aina tajua poissaolojen aiheuttavan opintojen viivästymistä. Melko monet kommentit viittaavat siihen, että poissaolojen merkitys tulisi konkretisoida opiskelijalle, vaikka sitten rangaistusten kautta:

Jos poissaoloilla ei ole mitään konkreettista vaikutusta, ei tarinat siitä, että se vaikuttaa oppimiseen kolahda ennen kuin on liian myöhäistä. Vrt. vain osaamista arvioidaan. Opiskelijalla ei ole käsitystä siitä, mitä se osaaminen on.

valvotaan myöhään ei jakseta tulla kouluun, helppo olla poissa kun käytännössä ei tule mitään rangaistuksia ei ajatella että vaikuttavat oppimiseen ja sitä kautta arvosanoihin, vanhemmat hyväksyvät poissaolot helposti

Poissaolot pitäisi eritellä luvallisiin ja luvattomiin. Luvattomista poissaoloista pitäisi olla seuraamukset aivan kuten lukioissa.

4.3.5 Oppimistulokset

Noin joka kymmenes vastaaja koki opiskelijoiden oppimistulosten heikentyneen vuoden 2013 aikana. Ilmiön taustalla nähdään taas oppilaitosten ulkopuolisia syitä, mutta tässä teemassa nousee korostuneesti esiin opiskelijoiden heikentynyt lähtötaso ja huonot opiskeluvalmiudet. Opiskelija-aineksen ”heikentyminen” mainitaan usean muunkin kielteisen muutoksen kohdalla yhtenä taustasyynä (mm. henkilökunnan hyvinvointi), mutta oppimistulosten kohdalla se näkyy selvimmin. Syyllistäminen kohdistuu koko yhteiskunnan sijaan nyt usein hieman täsmällisemmin, tyyppillisesti peruskouluun:

Heikot lähtökohdat jo opiskelujen alussa

Yläasteelta alkanut motivaation alamäki

Varhaiskasvatuksen/kotiolojen puutteet

Opiskelija-aineksen heikentyminen, muutokseen ei olla osattu reagoida riittävän nopeasti

Ammatilliseen perustutkintoon valituilla opiskelijoilla yhä enemmän yksilöllistettyjä arvosanoja peruskoulun päättötodistuksessa. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille ei tarjota ja markkinoidaan valmiina mahdollisuutena hakea lisävalmiuksia ennen perustutkintoon johtavaa koulutusta.

Valmiudet heikommat (äidinkieli matematiikka erittäin heikkoa)

Opiskelija-aines on hyvin kirjavaa ja nuorilla on enemmän henkilökohtaisia ongelmia opiskelemaan tullessaan.

Kun vastauksia verrataan niihin oppimistuloksia koskeviin kommentteihin, joissa kuvattiin *myönteisten* muutosten taustatekijöitä, niin ero on ilmeinen. Myönteisten muutosten kohdalla nostetaan esiin esimerkiksi erilaisia pedagogisia muutoksia tai muuten oppilaitosten toiminnan kehittymiseen viittaavia syitä. Kielteisten muutosten kohdalla asioiden taustatekijät löytyvät useimmiten oppilaitosten ulkopuolelta.

5 Lämpäisyhankkeet yhteistyökumppaneiden silmin

5.1 Hanketyön vahvuudet ja kehittämistarpeet

Sidosryhmäkyselyn yhtenä teemana oli hanketoiminnan kehittävä arviointi. Tähän liittyen kysyttiin ensinnäkin sitä, mikä vastaajien mielestä on ollut hanketyössä hyvää ja mihin pitäisi panostaa enemmän. Kysymys suunnattiin vastaajan aiemmin valitseman oman yhteistyöteeman mukaan. Siis kukin vastasi vain itselleen tutuimmista teemoista. Vastauksissa oli runsaasti yleisiä huomioita ja kehuja sekä hankkeiden mallien tai tavoitteiden toteutumisen kuvaamista. Tässä raportoinnissa ei kuvata tuollaisia lausuntoja eikä yksittäisiä käytäntöjä.

Opetusmenetelmät ja opetuksen kehittäminen

Yksittäisenä asiana sidosryhmäkyselyssä, kuten aineistossa muutenkin, nousee esiin attoaineiden integroinnin tärkeys ja myös haasteellisuus:

Atto-aineiden integroinnin suunnitteluun tulisi panostaa enemmän

Pidetään liikaa kiinni ”omista reviiereistä” edelleen atto versus ammattiaineet

Some-pedagogiikka on myös ollut vahvasti esillä läpäisyn tehostamisohjelmassa uutena tulevaisuuden mallina. Tästä syystä on paikallaan mainita myös sellaiset kommentit, joissa ollaan hieman kriittisiä somea kohtaan tai esitetään muuten laajentavia näkökulmia siihen:

luotetaan liikaa someen edistää syrjäytymistä vähäisen some lukutaidon vuoksi. Kohtaaminen opetukseen

Koulutusta siihen, mitkä ovat pedagogiset lähtökohdat somelle. Mikä on ihmiskäsitys, mikä filosofia taustalla, mitkä ovat pedagogiset lähtökohdat ja miten vaikuttaa didaktisiin valintoihin.

Monet vastaajat ottavat myös laajemman näkökulman ja korostavat uudenlaista oppimisajatusta sekä monipuolisten oppimisympäristöjen merkitystä. Opetusmenetelmiä ei voi kehittää irrallisina, vaan toimintaan täytyy kytkeytyä opettajien kouluttamista, uudenlaisen ohjauksen käsitteen ymmärtämistä ja rakenteellisten esteiden huomioimista (ja purkamista). Seuraavat vastaukset kuvaavat tämänkaltaisia ajatuksia:

uudenlaiseen laajempaan oppimisajatteluun herättäminen

Uusien opetusmenetelmien käyttöön kaipaisin vähän lisää koulutusta opettajille, ettei kaikkien tarvitse keksiä pyörää uudestaan

Pohjaa tulee laajentaa edelleen (opettajien koulutusta lisää), jotta ohjauksellisuudesta tulee osa luonnollista toimintaa, ei vain hankkeessa mukana olevien hommaa

Pyrkimys kehittää opetusmenetelmiä oppijakeskeisemmiksi. Rakenteet esim. lukujärjestys suunnittelu eivät kuitenkaan ole mahdollistamassa tätä

Joustava ja yksilöllinen tutkinnon suorittaminen

Joustavan ja yksilöllisen tutkinnon suorittamisen kohdalla on syytä mainita erilaiset koordinoivat mallit, joilla on helpotettu yhteistyötä koulutuksen järjestäjien eri yksiköiden välillä. Koordinoinnin ja sisäisen tiedonkulun kehittämisen on koettu olevan hyödyllistä hanketyötä vuonna 2013:

koulutuksen järjestäjän sisäistä tiedonkulkua parannettu eri oppilaitosten kesken

Hanke on koordinoanut yhteen työpajan ohella muita oppilaitoksia ja toimijoita. Tämän toivoisi jatkuvan ja yhteistyömuotojen konkretisoituvan entisestään (käytännön toimintamallit).

Joustavuuden ja yksilöllisyyden hyödyt tunnustetaan ja tunnustetaan laajasti, mutta melko monet vastaajat ovat myös jossain määrin kriittisiä liiallista joustavuutta kohtaan. Ensinnäkin kyse on resursseista. Hanketoiminnan mahdolliseksi sudenkuopaksi tulkitaan se, että ylimääräisillä resursseilla kehitetään malleja, joita ei voida sitten tulevaisuudessa kuitenkaan toteuttaa resurssien vähentyessä. Joustavuuden pelätään johtavan myös osaamisen heikentymiseen; aikapaineiden keskellä suoritusmerkinnät tulevat tärkeämmiksi kuin todellisen osaamisen arviointi:

Huoli on siitä, että joustavuus tarkoittaa verkko-opintoja ja pikavauhtia suoritettuja kursseja. Opettaja kuitenkin vastaa arvosanallaan siitä, että ops:n tasot on saavutettu. Vuorovaikutustaidot ovat oleelliset kaikissa ammateissa, eikä näitä taitoja opita verkossa.

Vapaus valita on hieno asia, mutta kuinka yksilöllisiin opintopolkuihin koulun on joustettava?

Kuinka joustavuus ja yksilöllisyys voidaan käytännössä aina toteuttaa. Riittääkö resurssit?

Yleisesti ottaen joustavuutta ja yksilöllisyyttä pidetään kuitenkin hyvänä periaatteena. Työelämän rooli on keskeinen, kuten eräs vastaaja muistuttaa:

Uskon, että yksilölliset opintopolut ovat tulevaisuudessa erittäin merkittävässä roolissa toisen asteen koulutuksessa. Niiden kehittäminen ja työelämän mukaan saaminen vaativat paljon työtä ja onnistunutta markkinointi yritysten / organisaatioiden suuntaan.

Opinto-ohjaus ja perusopetuksen jälkeinen nivelvaihe

Perusopetuksen jälkeiseen nivelvaiheeseen tuli sidosryhmäkyselyssä suhteellisen vähän kommentteja. Koko muussa aineistossa tämän teeman ydinkysymys on kuitenkin erittäin vahvasti läsnä; opintojen keskeyttämisen ja hidastumisen syiksi luetaan hyvin usein alavalinnan virheellisyys tai erilaiset yhteisvalintajärjestelmän ongelmat. Ammatilliset oppilaitokset pyrkivät korjaamaan virheellisiä alavalintoja ja ovat jossain määrin sopeutuneet siihen ajatukseen, että ammatillisessa koulutuksessa tulee antaa myös ammatinvalinnanohjausta. Seuraavat sitaatit muistuttavat kuitenkin siitä, että peruskouluissa tehtävän ohjauksen ja nivelvaiheen yhteistyön kehittäminen siirtää tuota ohjausta enemmän ongelman alkujuurille:

tuntemalla toimijat ja antamalla toiminnalle kasvot helpottaa vuorovaikutusta nivelen molemmin puolin

perusopetuksen opinto-ohjaukseen pitäisi panostaa enemmän. Osa keskeytyksistä johtuu täysin vääristä valinnoista.

yhteistyön lisääminen peruskoulupuolelle, sitä tarvitaan lisää

Opiskelijahuolto ja keskeyttämisen ehkäisy

Opiskelijahuollon ja keskeyttämisen ehkäisyn teemaa koskevilla vastauksilla korostetaan taas hanketoiminnan yleistä merkitystä ja mainitaan yksittäisiä malleja. Opiskelija-asuntoloiden rooli nousee kyselyssä melko usein esiin, hyvän asumisen nähdään lisäävän opintoihin kiinnittymistä. Muilta osin vastaukset noudattavat tuttua linjaa siitä, että henkilökohtainen tuki, varhainen puuttuminen, verkostomainen työ ja lisääntyneet resurssit ovat olleet läpäisyhankkeiden vahvuuksia ja sellaisina niiden tulisi säilyäkin:

asumisen parantumisen myötä oppimistulokset joka alueella paranevat ja keskeytyminenkin vähenee

Ohjauksen merkitys ja ryhmänohjaajan roolien ja tehtävien kirkastaminen on ollut hyvää, mutta sitä pitää edelleen jatkaa

Jos oppilas otetaan sisälle kouluun, hänestä myös välitetään ja ollaan kiinnostuneita hänen hyvinvoinnistaan ja oppimisestaan. Resurssivähyys ei ole syy siihen miksi keskeyttämiä tulee. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen ja uskallus oppilaitoksesta ottaa yhteyttä muihin toimijoihin.

Hankkeen kautta on voitu selkeästi ehkäistä oppilaiden koulutuksen keskeyttämistä juuri siltä pohjalta, että vastaanottavan oppilaitoksen ohjaushenkilökunta tuntee jo riskialttiit opiskelijat perusopetuksen nivelvaiheesta.

5.2 Lämpäisyhankkeiden vaikutuksia

Vastaajia pyydettiin kertomaan omin sanoin, millaisia vaikutuksia he näkevät lämpäisyhankkeella olleen. Kysymyksen tarkka sanamuoto oli: *Millaisia vaikutuksia näkisit lämpäisyhankkeen saaneen aikaan?*

Vastauksista voidaan nostaa ensimmäisenä esiin lämpäisyhankkeiden merkitys yhteistyön lisääjänä. Monialaisen yhteistyön lisääntyminen tuli esiin myös aiemmin sidosryhmäkyselyssä, ja se olikin yleisimmin mainittu myönteinen muutos vuoden 2013 aikana. Muutoksia kartoittavassa kysymyksessä ei siis viitattu lämpäisyhankkeeseen. Hankkeiden merkitystä yhteistyön lisääjänä kuvataan muuan muassa seuraavilla tavoilla:

Oppilaitokset, työpajat ja muita toimijoita on saatu saman pöydän ääreen kehittämään yhteistyötä. On myös syntynyt käytännön menetelmiä ja työkaluja (esim. osaamistodistusmalli).

Omat silmät avautuu koko ajan. Keskustelu ja verkottuminen sekä yhteistyö on aina ajan kanssa etu.

Yhteistyö opettajien välillä on kasvanut.

Tehdään yhdessä, ratkotaan ongelmia yhdessä, kollegan tuki on entistä parempaa. Keskustelukulttuuri on parantunut ja strukturoitujen tapaamisten määrä ja rytmi on nyt paljon entistä järkevämpi.

Myös yleiset hanketoiminnan tavoitteet näkyvät lämpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneiden vastauksissa. Hankkeiden vaikutuksiksi luetaan erilaisten hyvien käytäntöjen ja materiaalin tuottaminen (konkretia), lisäksi korostetaan keskustelujen, innostamisen ja yhteisen tahdon juurruttamista. Monet vastaajat korostavat kuitenkin muutosten hitautta; hankkeen aikana on otettu ”ensimmäiset askeleet”, etenkin isommissa organisaatioissa tavoitteena on saada aluksi vain yksi ”säie värisemään”:

Askel uuden opettajuuden suuntaan on otettu. Kehitettyä toimintatapaa on kehitetty edelleen ja sidottu vahvemmin perustyöhön, tämä on hyvä kehityssuunta. Kiinnostus asiaa kohtaan virinnyt laajemmalti, myös nivelvaiheen yhteistyökumppaneissa.

Varmasti on ollut omalta osaltaan tiedon viejänä ja välittäjänä monessa mukana ja monen yhteistyötahon keralla. Iso koululaitos liikaa hitaasti, mutta kun yhdenkin säikeen saa ”värisemään” poikii se hyvinkin usein lisää liikettä muihinkin jäseniinsä..

Positiivista ajattelua ja innostuneisuutta. Oman työn ja oman oppilaitoksen arvostamista. Yhteistä tahtoa tehdä yhteistä työtä samaan suuntaan.

Toiminnan tärkein mittari on läpäisy. Sen esilläolo ja siitä keskusteleminen on auttanut keksimään syitä opiskelijan keskeyttämiseen ja sitten sen jälkeen keksimään korjaavia toimenpiteitä.

Läpäisyn merkitys ja keskeyttämisen ehkäisy yhdessä ja erillisinä toimina on nyt jokaisen opettajan tiedostama asia! Tämä mahdollistaa kaiken muun. Ollaan lähdetty aktiivisesti hakemaan keinoja edesauttaa läpäisyä ja pohtimaan keskeyttämisen syitä ja sitä miten voimme tukea oppilaita pääsemään omassa elämässään positiivisiin ratkaisuihin. Työ on kesken, mutta oikeaan suuntaan ollaan menossa.

Yksittäisten hanketeemojen korostaminen sidosryhmäkyselyn perusteella on hieman ongelmallista, koska tuloksiin vaikuttavat myös eri hankkeiden erilaiset vastaajamäärät. Voidaan kuitenkin varovasti sanoa, että avovastausten perusteella läpäisyhankkeissa on tehty hyvää kehittämistyötä ainakin opettajuuden ja ryhmänohjaajan työn kehittämisessä, joustavien opinpolkujen rakentamisessa ja opiskelija-asuntoloiden kehittämisessä:

Hanke kehittänyt joustavia opinpolkuja ja luonut positiivisia esimerkkejä toiminnan kannattavuudesta - tuloksia levitetty. Esimerkkien vakuuttamana useammat uskaltavat laatimaan ja toteuttamaan yksilöllisiä opinpolkuja.

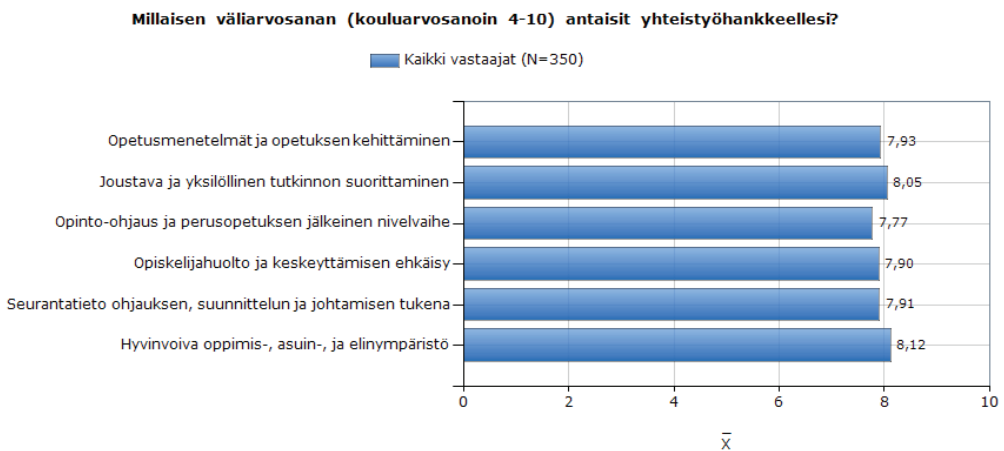
Ryhmänohjaajien roolin korostuminen ja ryhmänohjaajien työhön panostaminen ja ryhmänohjaajien panostaminen entistä paremmin omaan työhönsä Joustavat ja yksilölliset opintopolut ovat taas piirunverran enemmän oikeasti totta! Tämän eteen olisi tehtävä määrätietoisesti töitä. Ettei mennä opettaja edellä näissä hommissa....

tuomalla uusia toiminnallisia tapoja ohjaukseen perusopetuksesta toiselle asteelle siirryttäessä (sähköiset ohjauksen apuvälineet) on mahdollistettu aidosti yksilölliset opinpolut on huomattu että tehostamalla ja yksilöimällä ohjausta saadaan ihmisiä aikaiseksi (pitkään roikkuneita valmistumaan)

Asuntolatoimintaan on tullut todella selkeyttä ja yhteisiä toimintalinjoja. Harrastetoiminta on monipuolistunut ja vapaa-ajantoiminta on ohjatumpaa. Opiskelijoiden hyvinvointi on asumisen osalta lisääntynyt. Asuntolotoiminnan käsikirjan kanssa tehty työ on merkittävää->käsikirjasta tulee valtakunnallinen

5.3 Lämpäisyhankkeiden väliarvosanat

Sidosryhmäkyselyyn vastanneet antoivat omalle lämpäisyhankkeelleen väliarvosanan tähänastisesta työstä. Vastaajia pyydettiin arvioimaan hanketoiminnan sisältöä, onnistumista ja uusien käytäntöjen kehittämistä. Arvosana annettiin kouluarvosanoin 4–10. Kukin vastaaja arvioi vain niitä teemoja, joiden parissa oli tehnyt yhteistyötä hankkeen kanssa. Kuvassa 18 esitetään tulokset tästä arvioinnista.

Kuva 18. Lämpäisyhankkeiden väliarvosanat

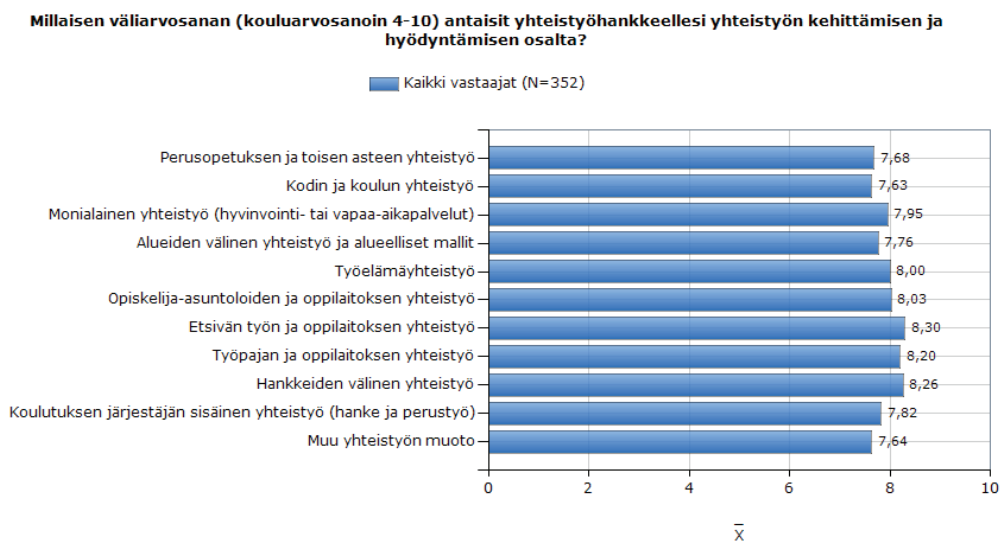
Vastausten keskiarvot vaihtelevat melko tasaisesti 7,77–8,12 välillä. Mitään merkittäviä eroja ei tämän tuloksen mukaan ole, vaan vastaajat ovat suhteellisen tyytyväisiä kaikkiin teemoihin.

Kokonaisarvosanaksi (eri teemat yhteenlaskettuna) tulee 7,95. Näitä arviointeja katsottiin myös eri vastaajaryhmien mukaan eroteltuna. Hankkeiden ja projektien edustajien arviot ovat hieman keskimääräistä paremmat (8,22 %), näissä vastaajissa saattaa olla myös lämpäisyhankkeiden ”omia” henkilöitä. Myös oppilaitoksen johdon arviot ovat hieman keskimääräistä paremmat (8,15). Työpaikkojen edustajia oli aineistossa vain 10 kpl, mutta he ovat keskimäärin melko tyytyväisiä (8,42). Ammatillisten aineiden opettajien tyytyväisyyden kokonaisarvosana on 7,77, suhteellisesti huonoimman arvosanan antavat sosiaali- ja terve-

ysalan opettajat (7,53). Attoaineiden opettajat näyttäisivät olevan aavistuksen tyytyväisempiä kuin ammatillisten aineiden opettajat, sen sijaan ryhmänohjaajien tyytyväisyys on hieman huonommalla tasolla. Erot eivät kuitenkaan ole merkittäviä.

Läpäisyhankkeiden väliset erot tulevat esiin, mutta tuloksien luotettavuutta heikentävät vastaajamäärien vaihtelu ja eri hankkeiden erilaiset vastaajaprofiilit. Jos hankkeella on vähän vastaajia kyselyssä, niin todennäköisesti profiili on painottunut hankkeen läheisiin yhteistyökumppaneihin, jotka antavat myönteisempiä arvioita. Nämä asiat huomioiden voidaan kuitenkin sanoa, että läpäisyhankkeiden saamat väliarvosanat vaihtelevat 7,5–8,5 välillä.

Myös yhteistyön kehittämisen ja hyödyntämisen osalta kysyttiin väliarvosanaa (kuva 19).

Kuva 19. Läpäisyhankkeiden väliarvosanat yhteistyön kehittämisen ja hyödyntämisen osalta

Vastausten keskiarvot vaihtelevat 7,63–8,26 välillä. Kaikista parhaiten näyttävät toteutuneen etsivän työn ja oppilaitoksen välinen yhteistyö sekä hankkeiden välinen yhteistyö.

Yhteistyön kehittämisen ja hyödyntämisen kokonaisarvosana on 7,92. Läpäisyhankkeiden väliset erot vaihtelevat 7,5–8,3 välillä. Eri ammattiryhmien osalta voidaan mainita, että ryhmänohjaajien, erityisopettajien ja kuraattorien tyytyväisyys on tässä vertailussa suhteellisen huonolla, noin 7,5 tasolla. Etsivän työn, työpajojen ja hankkeiden/projektien tyytyväisyys on kokonaisuudessaankin yli 8:n luokkaa.

6 Lämpäisyyn liittyviä erityiskysymyksiä

6.1 Koulutusalojen välisistä eroista

Vuoden 2013 seurantatutkimuksessa tarkasteltiin siis ammatillisen koulutuksen läpäisyn erityisiä ongelmakohtia. Yhtenä mielenkiinnon kohteena oli koulutusalojen välillä olevat erot, jotka koskivat opinnoista eroamista ja tutkinnon suorittamista. Myös tutkintojen välillä on suunnattomia eroja: esimerkiksi lukuvuonna 2011–2012 tehdyn määrällisen seurannan mukaan tutkintokohtaiset eroprosentit vaihtelivat 5–20 prosentin välillä (Vehviläinen & Koramo 2013). Seurantatutkimuksessa kysyttiin, mistä nämä erot johtuvat.

Koulutusalojen välisiä eroja tarkasteltiin kaikissa tehdyissä hankehaastatteluisissa. Hankkeet puhuivat parhaiten tuntemistaan koulutusaloista, mutta tietoa oli yleensä kaikkien alojen erityispiirteistä.

Haastateltavat nostivat esiin ensinnäkin opiskelijoiden *lähtötason ja oppimisvalmiuksien* merkityksen. Esimerkiksi matkailu-, ravitsemis- ja talousalan erityispiirteeksi tunnistetaan se, että alalla on suhteellisen paljon erityisopiskelijoita tai muuten heikoin valmiuksin peruskoulusta tulleita.

Toinen keskeinen havainto oli se, että opiskelijoilla on usein *epärealistiset odotukset* kyseisen alan todellisuudesta. Tämäkin koettiin etenkin marata-alan ongelmaksi. Ala on vahvasti julkisuudessa erilaisten kokki- ja kokkausohjelmien myötä, mutta opinnoissa ja työssäoppimispaikoissa joudutaan hieman arkisempiin ja vähemmän glamourmaisiiin olosuhteisiin. Väärät odotukset nähtiin ongelmaksi myös datanomien koulutuksessa; esille nostetut pelialan menestystarinat houkuttavat nuoria alan opintoihin. Epärealistiset odotukset ovat osa sitä samaa problematiikkaa, jossa eroamisen ja heikon läpäisyn syynä ovat *ammatinvalinnan ongelmat* ja eri alojen *erilainen vetovoima*. Toiset koulutusalat ovat haluttuja ja arvostettuja, mutta toisille aloille joudutaan toisen tai kolmannen hakutoiveen kautta.

Haastatteluisissa puhuttiin paljon myös *perinteen* ja koulutusalan yleisen *kulttuurin* merkityksestä. Perinne näkyy ensinnäkin opetuksen tasolla. Erään hankkeen kanssa keskusteltiin siitä, miten sähköalan heikentyntä läpäisyä saattaa osaltaan selittää opiskelijoiden lähtötason muuttuminen. Sähköalalle on perinteisesti tullut hyviä opiskelijoita, joiden kanssa opetus on voitu mitoittaa suhteellisen vaativaksi ja erilaiset tukitoimet suhteellisen kevyiksi. Nyt kun sähköalalle on tullut aiempaa haastavampia opiskelijoita, alalla ei ole perinteitä

ja tottumuksen kautta syntyneitä käytäntöjä, joilla voitaisiin tukea vaikeuksissa olevia opiskelijoita.

Yleisimmällä tasolla perinteen ja kulttuurin merkityksestä puhuttiin etenkin kone- ja metallialan heikon läpäisyn yhteydessä. Metallialalla tunnustetaan perinteinen miehinen kulttuuri, joka tuottaa monille nykynuorille sopeutusvaikeuksia. Hieman kärjistetyksi voidaan sanoa, että metalliala on jäänyt ehkä kaikkein kauimmaksi 2000-luvun nuorten ajatus- ja arvomaailmasta. Tässä kulttuurissa ei olla kovin suvaitsevaisia minkäänlaisia heikkouksia kohtaan, ja tukea tarvitsevat opiskelijat jäävät herkemmin oman onnensa nojaan. Opiskelijoiden tuen kannalta olennainen linkki opettajien ja opiskelijahuollon henkilöstön välillä on lähtökohtaisesti kaikkein heikoin.

Metallialan kulttuurin vastakohta löytyy haastattelujen mukaan sosiaali- ja terveysalalta. Tämän alan hyvää läpäisyä selittää osaltaan se, että sosiaali- ja terveysalalla opiskelijahuolto ja huolenpidon kulttuuri on tavallaan koko ajan mukana. Opiskelijahuoltoa ei ole ulkoistettu erityiseksi palveluksi. Sosiaali- ja terveysalan opettajien määrittämään usein olevan empaattisia ja kilttejä persoonia, jotka tekevät hoivatyötä myös opiskelijoiden suuntaan. Esimerkiksi sosiaalialalle hakeutuu haastateltavien mukaan paljon sellaisia nuoria, jotka haluavat hoivaa ja samalla hoivata muita. Alan opinnoissa tulee eräänlaisia ”pieniä palkintoja” hoivan saannin ja sen antamisen myötä, ja nämä pienet palkinnot tunnustetaan tärkeiksi opiskelumotivaation säilymisen kannalta.

Myös *opettajien* merkityksestä puhuttiin haastatteluissa. Koulutusalojen väliset erot näkyvät siinä, että marata-alan opettajien koulutustaso on usein heikompi kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan opettajilla. Myös koulutushalukkuudessa arveltiin olevan eroja. Kielteisessä mielessä esiin nostettiin taas metallialan perinteiset opettajat, joiden kehitymis- ja uudistumismyönteisyyden tulkittiin olevan ehkä heikoimmalla tolalla.

Koulutusalojen välisiä eroja selittävät myös *opetukseen* liittyvät asiat. Opetusmenetelmien tunnustetaan olevan erilaisia eri aloilla. Mielekkään opiskelun kannalta olisi tärkeää päästä rakentamaan isoja opetuskokonaisuuksia, joissa opiskelijat ovat mukana isossa projektissa. Esimerkiksi rakennusalan hyvinä käytäntöinä pidetään talonrakennusprojekteja, joissa opiskelijat pääsevät osallistumaan talon rakennuksen eri vaiheisiin ja näkevät kokonaisuuden pienten pedagogisten yksityiskohtien takana.

Opetuksen merkitys näkyy myös siinä, miten aiemmin ongelmallisella alalla on saavutettu parempia tuloksia opetuksen kehittämisen myötä. Eräässä hankkeessa puhuttiin kone- ja metallialalla saavutetuista tuloksista, ja aiemmin

ongelmainen läpäisy on kääntynyt parempaan suuntaan tehostuneen työssäoppimisen myötä. Kone- ja metallialalla on päästy myös vertailemaan isojen työnantajien ja pienten työpaikkojen eroa. Työssäoppimiset on aiemmin tehty suurissa yrityksissä, mutta nyt suunta on ollut hyvin työllistäviin pienyrityksiin. Haastatteluissa pohdittiin sitä, että pienyrityksissä on ehkä paremmat mahdollisuudet toteuttaa mestari-kisällimallia.

Eräänä mielenkiintoisena käytäntönä voidaan pitää erään hankkeen esimerkkiä metsäalan opintojen rakentamisesta. Opintojen ensimmäisenä vuonna pyritään tarjoamaan hyvin monipuolista koulutusta ja ensimmäisen vuoden lopulla tehdään erikoistavat valinnat (metsurikoulutus tai metsäkoneen kuljettaja). Tämä rakenne muistuttaa ammatilliseen koulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta, jossa ammatinvalinta täsmentyy alun orientoivan ja ohjaavan jakson jälkeen.

Työssäoppimisen ja työllistymisen erot näkyvät myös eri koulutusalojen välillä. Yleisenä haasteena on hyvien työssäoppimispaikkojen saanti. Ainakin haastattelujen mukaan sosiaali- ja terveystalalla on usein hyviä paikkoja saatavilla, mutta esimerkiksi marata-alalla ongelmana on työssäoppimispaikkojen laadun suuri vaihtelu. Toisaalta marata-alan erityisongelmaksi tunnustetaan se, että opiskelijoilla on tilaisuus päästä töihin ilman tutkintoakin. Työssäoppiminen toimii usein työllistymisen tukena, kun opiskelija pääsee näyttämään taitonsa työnantajalle. Työssäoppimispaikkojen ja muiden työkokemusten ”imu” voi siis vetää nuoria pois opinnoista, ja tämä ongelma näkyy varsinkin pääkaupunki-seudulla. Seuraavat sitaattit kuvaavat etenkin marata-alalla tyypillistä työelämän imua ja sen haittavaikutuksia:

Eräillä aloilla (mm. marata- ja kaupan aloilla) monet työllistyvät ainakin osa-aikaisesti jo ensimmäisen työssäoppimisjakson jälkeen, eivätkä sitten jaksa suorittaa (ko. alan ja koulun työajat ja rytmi eivät sovi yhteen) tai motivoitu suorittamaan opintojaan loppuun tai opintojen suorittaminen viivästyy.

Työelämä houkuttelee opiskelevia tarjoilijoita keikkatöihin ja yötyön jälkeen ei jaksa aamulla nousta kouluun. Ongelma erityisesti kun täytetään 18 vuotta. Tarjoilijan ammatin fyysisyys yllätys monelle.

Hyvä työllistyminen voi siis olla uhka tehokkaalle läpäisylle. Yleisemmin on kuitenkin kyse siitä, että työllistymisen todennäköisyys toimii opintoihin kannustavana tekijänä. Esimerkiksi rakennusalan suhteellisen hyvää läpäisyä selittää haastateltavien mukaan osaltaan se, että alalla on hyvä työllistymisen lupaus. Sama asia tuli esiin myös metsäalan opinnoista keskusteltaessa, sillä

metsäalan opiskelijat työllistyvät hyvin ja alan töihin tarvitaan myös tutkinto. Metsäalan kohdalla hyvää läpäisyä selittää lisäksi se, että opiskelijat tietävät tarkkaan, millaiseen työhön ja tulevaisuuteen alan koulutus valmistaa.

Työllistymisen lisäksi hyvää läpäisyä selittääkin *ammatti-identiteetin* selkeys ja mielekkyys. Metsäalaa koskevissa haastatteluissa tuli esille, että alan opiskelijat ovat usein päämäärätietoisia ja suoraviivaisia. Alalla vaikuttaa olevan yhtenäinen kulttuuri, jossa opiskelijat, opettajat ja työpaikkojen edustajat puhuvat ”samaa kieltä”. Tärkeitä yhteisiä arvoja ovat suorituskeskeisyys ja tehokkuus. Metsäkoneen kuljettajien ammatti-identiteetin eräs osa on se, *miten puu saadaan liikkumaan*. Nämä yhtenäiset ajattelutavat ja arvot luovat koko alalle yhteistä identiteettiä, joka vahvistaa ja selkeyttää opiskelijoiden ammatillista itsetuntoa ja auttaa samalla myös sujuvan työelämäyhteistyön rakentamista. Metsäalan esimerkissä näkyy osaltaan taas erilaisten hyvien kehien olemassaolo. Alan yhtenäinen kulttuuri ja siihen liittyvä hyvä työelämäyhteistyö tukee sitä, että koulutus saadaan vastaamaan työelämän tarpeita. Tämä taas lisää koulutuksen mielekkyyttä kaikilla tasoilla.

Samankaltaisten haastatteluissa käsiteltiin myös luonto-ohjaajan ja ympäristönhoitajan opintoja, jotka ovat monessa suhteessa vastakkaisia metsäalan opintojen kanssa. Luonto-ohjaajan ja ympäristönhoitajan opinnoissa ongelmana on ammattialan yleinen epäselvyys, sillä alalla ei ole selkeitä ammatti- ja työnkuvia eivätkä opiskelijat välttämättä tiedä, mihin valmistuvat. Haastateltavien mukaan koulutus ei kohdistu työelämän tarpeisiin, kun ei ole tarkkaa tietoa edes siitä, *mikä se työelämä on*. Tätä vastaavuutta on yritetty rakentaa, mutta opiskelijoiden hallitseva kokemus saattaa silti olla seuraava: *kiva opiskella, mutta mitä tämä hyödyttää?*

Kaiken kaikkiaan koulutusalojen välisten erojen käsittely kertoo siitä, että vaikka selittäviä tekijöitä löytyykin, yleensä kysymys on monien asioiden kasaantumisenesta. Mitä enemmän läpäisyä haittaavia tekijöitä kasaantuu yhteen, sitä huonommaksi ennuste muuttuu. Kasautumista käsiteltiin esimerkiksi hevosalan opintojen tarkastelussa. Hevosalan (paikallista) heikkoa läpäisyä selittää monien asioiden summa ja se, että opiskelijat tulevat pitkän kotimatkan päästä vieraaseen ympäristöön. Opiskelijat ovat usein ongelmaisia, ja heillä on epärealistisia odotuksia alasta.

Hankkeissa tehdyt haastattelut osoittavat osaltaan sen, että ongelmaisten alojenkin heikkoihin läpäisyprosentteihin voidaan vaikuttaa. Paikallisesti onkin usein menetelty juuri siten, että kehittämistoimenpiteet on kohdistettu heikoimmille aloille. Esimerkiksi marata-alalla on saatu tilastoihin parannusta ohjausmenetelmiä uudistamalla. Alkuvaiheen ohjaukseen, ryhmäytymiseen

ja uraohjaukseen on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota. Opinnoissa on pyritty motivaation ja tavoitteellisuuden säilyttämiseen myös tutkinnon loppuvaiheissa, siis ennen kuin opiskelijat ”karkaavat” työelämään. Hyviksi osakäyttännöiksi tunnustetaan myös ohjauksen työnjaon kehittäminen, valinnaisuuden lisääminen ja osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kehittäminen.

6.2 ”Ainokaiset” koulutusalojen opiskelijoina

Omana erityiskysymyksenä seurantatutkimuksessa käsiteltiin sukupuolen mukaisia eroja opintojen läpäisyssä. Miesten läpäisyprosentti on yleisesti ottaen hieman parempi kuin naisten, ja esimerkiksi vuonna 2008 opintonsa aloittaneista miehistä 66 prosenttia oli suorittanut aloittamansa tutkinnon vuoden 2011 loppuun mennessä. Naisista näin oli tehnyt 63 prosenttia (<http://www.stat.fi/til/opku/tau.html>).

Läpäisyn valtakunnallisten tilastojen mukaan eräs mielenkiintoinen erityiskysymys on se, että omalla koulutusallallaan vähemmistönä olevaa sukupuolta edustavien läpäisyprosentti on heikompi kuin enemmistön. Esimerkiksi tekniikan ja liikenteen alalla naisten läpäisy on heikompaa (58 %) kuin miesten (70 %), vastaavasti sosiaali- ja terveystalalla enemmistönä olevien naisten läpäisy on parempaa (70 %) kuin miesten (55 %). Myös matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla näkyy sama linja, ja naisista tutkinnon on suorittanut 61 prosenttia ja miehistä 56 prosenttia.

Erot ovat siis systemaattisia ja melko selviä. Haastatteluissa ja muussa aineistonkeruussa pidettiin mukana tätä ”ainokaisten” tai vähemmistöä edustavien opiskelijoiden kysymystä. Sidosryhmäkyselyyn vastanneille (tiettyjen koulutusalojen) opettajille kohdistettiin lisäkysymys tästä aiheesta.

Haastatteluissa tuotiin esille erilaisen kohtelun, kulttuuristen erojen ja jopa syrjinnän mahdollisuudet. Vähemmistöä edustavat opiskelijat joutuvat toisinaan kohtaamaan vähättelyä tai ainakin erilaista kohtelua opettajien ja opiskelukaareiden taholta. Haastatellut toivat esiin esimerkkejä siitä, kuinka esimerkiksi sosiaali- ja terveystalalan opettajat eivät aina usko miesten olevan hyviä hoitoalalla. Tällaista asennetta henkii myös erään sidosryhmäkyselyyn vastanneen opettajan kommentit:

**Mies vähemmän maternaalinen kuin nainen. Miehet eivät kykene pitkäjän-
teiseen hoivatyöhön. Toiminnallisuus painottuu miesten käyttäytymisessä.**

Toisaalta miesvaltaisilla aloilla naiset joutuvat ainakin paikoin kohtaamaan vähättelevää ”tytöttelyä”. Asenteet näkyvät myös opiskelukavereiden ja työpaikkojen taholta:

Jonkinverran toki saattaa olla vielä aataminaikaisia asenteitakin liikkeellä. Minulla on kokemus eräästä oikein pätevistä naisopiskelijasta, jonka työllistyminen asentajan työhön oli todella vaikeaa... Työpaikoilla oltiin asenteellisia... Työllistyi kuitenkin ja on osoittautunut että on erittäin hyvä asentaja. Tämä olisi mielenkiintoinen tutkimisen aihe myös että kuinka suuri osa naisista jotka asentajaksi valmistuvat, todella työllistyy autoalalle. Kymmenen vuoden kokemuksen mukaan karkeasti arvioiden yksi noin viidestätoista?

asenteet ovat ehkä syynä, ainakin meillä miespuoliset nuoret opiskelijat kuulevat toisilta muulla alalla olevilta kavereiltaan ivailua ammatinvalinnastaan.

Asenteiden ja koulutusalan kulttuurin lisäksi nostettiin esiin erilaisia konkreettisempia asioita, esimerkiksi se, että monet miehisen alan työt ovat naisopiskelijoille liian raskaita.

Myös koulutusalan valintojen taustamotiiveilla saattaa olla vaikutusta. Joitakin vuosia sitten ammatilliseen koulutukseen pyrkiviä kannustettiin hakemaan rohkeasti epätyypillisille koulutusaloille ja oman sukupuolen valtavirran vastaisiin ammatteihin. Haastatteluissa keskusteltiin siitä, onko valintojen perusteena joskus ollut vain halu osoittaa oma rohkeus ja erilaisuus eikä niinkään todellinen kiinnostus alaan. Myös sidosryhmäkyselyyn vastanneet opettajat nostivat esiin valintojen syiden merkityksen:

Tytöt hakeutuu alalle väärästä syystä (poikaystävä). Ne tytöt jotka tulevat ammatillisesta syystä kyllä jatkavat tutkinnon loppuun ja yleensä ovat huippuhyviä oppilaita

Tieto- ja viestintätekniikan tutkintoon hakeutuu usein naispuolisia, jotka todellisuudessa vain haluavat miesopiskelijoiden huomiota keräämään. Nopeasti moni huomaa, että ”eiks tää ollutkaan sillee vähän niinku hengailua.. ” Moni ottaa prinsessan roolin ja odottaa, että pojat neuvoo ja tekee puolesta, eivät kestäkään nuorten miesten maailmaa, se on kuitenkin edelleen kovin erilainen kuin 16-vuotiaiden tyttöjen. Lähtökohtaisesti on koulutusala valittu väärin. Ohjelmointi vaatii pitkäjännitteisyyttä ja tavoitteellisuutta. Valitettavasti sitä ei likimainkaan kaikilla ole. Jos työt aloittai-

sivat vaikka 25-vuotiaana, he ilmeisesti suorittaisivat tutkinnon varmemmin loppuun, mutta se edellyttää työelämäkokemusta alalla.

Lapsellisuus (16 v poika on todella lapsi), yhdessä mediasta saadun epärealistisen ammattikuvan kanssa. Kyseessä on ammatti, joka koostuu hyvin monenlaisista osaamisista. Nämä vaativat ominaisuuksia, joita ei välttämättä teeveeruudusta välity. Käsitys kokin perusosaamisesta on vääristynyt ja sitten tulee pettymys.

Toisaalta vähemmistönä olevien opiskelijoiden saattaa olla hankalampi ryhmäytyä omaan porukkaan. Yleisesti ottaen haastateltavat olivat sitä mieltä, että vähemmistöä edustavalta opiskelijalta vaaditaan hyvää itsetuntoa opinnoissa pärjäämiseksi. Myös opetustavat saattavat suosia enemmistöä. Seuraavissa opettajien kommentissa viitataan ryhmäytymisen ongelmiin ja opetustapojen sekä tutkintojen rakenteiden merkitykseen:

Miehiä sote-alalla on vähemmistö muutenkin. Oman paikan löytäminen ryhmästä voi olla hankalaa ainoana poikana.

ryhmässä on usein vain yksi mies ja hän ei välttämättä koe oloaan kotoiseksi, samoin työssäoppimisessa akkavaltaisen ala korostuu negatiivisessa mielessä

Lähihoitajaksi hakeutuvilla nuorilla miehillä on usein vain yksi tavoitekoulutusohjelma: ensihoito. Perustutkinnon osien KTO:n, HH:n ja KUTU opintojen opiskelu ei vastaa heidän mielikuvaansa ensihoitajan työstä. Perustutkinnon osien opettajat ovat naisia, jotka perustavat opetuksessa itselle mielekkäisiin kirjoitustehtäviin ym. tehtäviin joissa tulee paljon pohtia itseä ja sitä miltä minusta tuntuu. Väittäisin, että naisille on luontaisempaa pohtia ja sitoa omaa osaamista suhteessa teoriaan. Miehet tekee asiat suoraviivaisemmin. Yksittäisen miesopiskelijan voi olla haastavaa ryhmäytyä isoon naisopiskelijaryhmään. 16-vuotias tarvitsee joukon johon samaistua. Ryhmässä yksittäiset toista sukupuolta edustavat nuoret saavat varmasti enemmän huomiota osakseen. Ihan perusjutuista lähtien kenen nimen opetushenkilökunta oppii ensi jne.

Kaikille pakolliset tutkinnon osat opintojen kahden ensimmäisen vuoden aikana eivät useinkaan kokemuksen mukaan ole niitä, jotka kiinnostavat poikia. He pääsevät kiinnostuksensa kohteisiin käsiksi vasta viimeisen opintovuoden aikana. Opettajakunta myös naisvaltaista - vaikutusta asiaan? Miesnäkökulma puuttuu?

Sukupuolensa mukaan vähemmistönä olevien ”ainokaisten” haasteet ovat mielenkiintoinen erilliskysymys läpäisyn tehostamisen problematiikassa. Teemaa voi tarkastella myös laajemmasta näkökulmasta: jos sukupuoleen perustuva erilainen ja syrjivä kohtelu on totta, puuttuuko ammatillisesta koulutuksesta erilaisuuden sietoa yleisemminkin? Missä määrin ammatillisten oppilaitosten ja koulutusalojen kulttuurit suvaitsevat erilaisuutta ja valtavirrasta tavalla tai toisella poikkeavia opiskelijoita? Nämä kysymykset pakottavat pitämään esillä esimerkiksi rasismien torjuntaan keskittyviä asenne- ja menetelmäkampanjoita.

6.3 Muiden opiskelijaryhmien erityisiä haasteita

Loppuvuonna 2013 tehdyssä verkkohaastattelussa kartoitettiin hanketoimijoiden (koordinaattorit ja osatoteuttajat) näkemyksiä erilaisten opiskelijaryhmien eroamisen ja opintojen pitkittymisen syistä. Lisäksi kysyttiin palvelutarpeista näiden ryhmien kohdalla. Vastaajia pyydettiin nimeämään sellainen opiskelijaryhmä, jonka tilanteesta hänellä on parhaiten tietoa. Taulukossa 4 kuvataan asioita erilaisten opiskelijaryhmien osalta.

Taulukko 4. *Opinnoista eroamisen ja opintojen pitkittymisen syyt eri opiskelijaryhmissä*

EROAMISEN JA OPINTOJEN PITKITTÄMISEN SYYT
Yli 20-vuotiaat opiskelijat
ryhmytyminen 16-vuotiaiden kanssa
taloudelliset syyt
vaihdetaan alaa tai mennään töihin, aiempi tutkinto olemassa
opintososiaaliset edut heikompia verrattuna työttömyyskorvaukseen
ovat aikaisemmin keskeyttäneet – keskeyttämisen kynnyks alhainen; ovat koulutuksessa, koska työtä ei ole
Opinnoista ”katoavat” pudokkaat (etsivän työn kohteet)
motivaatio, sairaus, väärä ala
mielenterveysongelmat
elämänhallinnassa ongelmia, motivaation puute
syy jää usein epäselväksi, koska katsotaan eronneeksi. Tuntuma on, että taustalla on elämänhallinnan, oppimisvaikeuksien, mielenterveyden, päihitteiden ja/tai sosiaalisten suhteiden ongelmavyöhyke. Sitten yksikäs voimaat taas loppuvat ja ote arkeen lipeää.
elämänhallinnan ja mielenterveyden ongelmat
frånvaro

moniongelmaisuus, yli 18-v. ikä, perhekuviot eivät tue, lisääntynyt päihteiden käyttö
sitoutumisen ja motivaation ja elämänhallinnan pulmat
elämän ongelmat, päivärytmin haasteet ja masentuneisuus
motivaation puute, mielenterveys- ja päihdeongelmat
puutteelliset arkielämisen ja opiskelun taidot. Monet ovat ns. kouluallergikkoja (ja koulupudokkaita jo peruskoulusta), joille pitäisi löytyä omanlaisensa tapa hankkia jokin osaaminen ja ammatti.
opiskelu ei ylipäätään kiinnosta, elämänhallinnan vaikeudet
koulutusalan valinta väärä, masennus, elämänhallinta ongelma
työssäoppimispaikkojen vähäisyys, henkilökohtaiset ongelmat, elämänhallinnan heikkous
elämänhallinnan ja mielenterveyden ongelmat; muualta yksin muuttaneet (ei kodin tukea, yksinäisyys)
Ennen laskentapäivää eroavat opiskelijat
väärä alan valinta tai päästy 2. tai 3. hakutoiveelle, ei valmiuksia ammatilliseen koulutukseen
opiskelukyvyyttömyys, virheellinen alakäsitys
oppilaitosten vaihtajat, haasteena tilastointi
Kolmannen lukuvuoden eronneet opiskelijat
työelämä vie ennen valmistumista, motivaatio katoaa opiskeluun tai valmistuminen pelottaa
opinnot eivät ole alkujaankaan edenneet aikataulussa -> eroaminen viimeisen vuoden aikana; työelämään siirtyminen
motivaation puute
moniongelmaisuus, yli 18-v. ikä, perhekuviot eivät tue, lisääntynyt päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat ja koulukuntoisuuden puute
armeijaan tai töihin meno

Ongelmat ovat osin samanlaisia kaikissa opiskelijaryhmissä. Yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden kohdalla korostuvat ryhmäytymisen ongelmat, työllistymisen mahdollisuudet ja toimeentuloon liittyvät asiat. Ennen laskentapäivää katoavien opiskelijoiden tilanteelle on leimallista alan valintaan ja vaihtoon liittyvät tekijät. Etsivän työn kohteena olevat pudokkaat ovat vastausten perusteella usein moniongelmaisia nuoria, joiden opinnoista eroaminen liittyy laajempaan ja paljolti oppilaitoksen ulkopuolella olevaan problematiikkaan.

Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tilanne otettiin myös esille vastauksissa. Näiden opiskelijoiden läpäisy on keskimääräistä heikompaa, ja ongelmien syyt ovat melko odotetusti yleiseen kotoutumiseen, sopeutumiseen ja kielitaitoon liittyvissä asioissa.

Taulukossa 5 kuvataan hanketoimijoiden näkemyksiä erityisistä palvelutarpeista.

Taulukko 5. Palvelutarpeet eri opiskelijaryhmissä

PALVELUTARPEET
Yli 20-vuotiaat opiskelijat
ryhmänohjaus
opintotukeen liittyvät asiat
ohjaus ennen opintojen alkua, osataan kertoa, millaisesta opinnoista on kysymys
opintojen henkilökohtaistaminen
jatkuva tuki opinnoissa ja seuranta opintojen edistämisessä
opintojen joustavoittamisen ja esim. 2+1-mallin tai muut työvaltaisen tutkinnon suorittamistapojen kehittäminen
Opinnoista "katoavat" pudokkaat (etsivän työn kohteet)
oikea ennako-ohjaus
yhteistyö oppimisen tukipalvelun kanssa
perusasiat elämässä pitäisi saada kuntoon ennen opiskelua, koulukuntoisuuden arviointi
ongelmat olisi pitänyt tunnistaa ajoissa ja saada riittävät tukitoimet jo peruskoulussa ja aiemminkin. Pitäisi miettiä, missä heidän paikkansa ihan oikeasti olisi. Ensin pitäisi olla terveys ja elämäntilanne kunnossa, jotta voisi opiskella. Startteja, pajoja ja muita kuntoutuspaikkoja pitäisi olla enemmän.
ryhmänohjaajan nopea tarttuminen poissaoloihin: yhteydenotto, pikainen tapaaminen, ohjaus ja tarpeen mukaan opiskelijahuollon/etsivän nuorisotyön henkilöiden rekrytointi apuun
samtal, föräldramöten, nätverksmöten, individuella studeiplaner
Nopea palveluun pääsy pitäisi olla mahdollista, osa kuitenkin kieltäytyy palveluista, sitoutumattomuus on esteenä, yhdenluokun matalan kynnyksen palvelu parasta, erityisopetuksen menetelmiä ja resurssia tarvitaan lisää.
elämäntilannetta liittyvä ohjaus, yhteistyö opettajan, kuraattorin ja terveyshoitajan kanssa
vahva huolenpidon "aukko" ollut jo pitkään, moniasiakkuus, mutta ei toimi, "jos viranomainen on ainoa omainen"
verkostoyhteistyö oppilaitoksen sisällä ja erityisesti ulkopuolella
Asumisen ja vapaa-ajan tuki. Tarvittaisiin pitkäkestoinen aikuinen rinnallakulkija, jollainen monelta tällä hetkellä puuttuu, vaikka he asuisivat kotonakin. Yksilöllisiä tarpeita vastaavan opiskeluhuollon saatavuus ja sattavuus.
yhteistyö alueen verkoston kanssa, tarve monenlaisen ohjaukseen
nivelvaiheen yhteistyön kehittäminen; tiedonsiirto muiden palveluiden tarjoajien kanssa; opintojen alkuvaiheen tiivis ohjaus ja ryhmäyttäminen
lyhyetkin kouluskokeilut, vastikkeellinen toimeentulo, työelämän pelisääntöjen vahvistaminen ja noudattaminen

Ennen laskentapäivää eroavat opiskelijat
Luokanvalvojan/ammattinopettajan ohjausosaaminen/-näkemys. Nivelvaiheen koulutuksiin (lisäopetukseen ja ammattistartille) ohjaaminen - toimii hyvin omassa toimintaympäristössämme
verkostoyhteistyö ennen opintojen aloittamista
ohjaus ennen opintoja, tosin luonnollista siirtyä, jos vapautuu ensisijainen vaihtoehto
Kolmannen lukuvuoden eronneet opiskelijat
ryhmänohjaajan rooli ja aktiivisuus
työvaltainen opiskelu, laajennettu työssäoppiminen, attojen integrointi top:iin
ennakko-ohjaus, ohjauskeskustelut, vaihtoehtojen etsiminen
Nopea palveluun pääsy pitäisi olla mahdollista, osa kuitenkin kieltäytyy palveluista, sitoutumattomuus voi olla esteenä, yhdenluukun matalan kynnyksen palvelu parasta, erityisopetuksen menetelmiä ja resurssia tarvitaan lisää.
avoimen ammattiopiston kaltaiset palvelut saattaisivat auttaa heitä tai jokin muu verkostoyhteistyö

Merkillepantavaa on ennakko-ohjauksen korostuminen jokaisen opiskelija-ryhmän kohdalla. Yli 20-vuotiaiden kohdalla myös opintotuki nähdään tukipalveluna. Etsivän työn kohteena olevien koulupudokkaiden kohdalla korostuu se, että ongelmien syyt ja sitä kautta palvelutarpeet ovat usein jo peruskoulussa. Lisäksi tässä ryhmässä on tarvetta ammatillisiin opintoihin valmistaville ja kuntouttaville palveluille. Myös monialainen verkostotyö ja palveluiden nopea tarjonta on tärkeää. Ennen laskentapäivää eroavien opiskelijoiden kohdalla nostetaan odotetusti esiin nivelvaiheen ohjauspalveluiden merkitys. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kohdalla korostuvat kielitaitoon ja kotouttamiseen liittyvät palvelut.

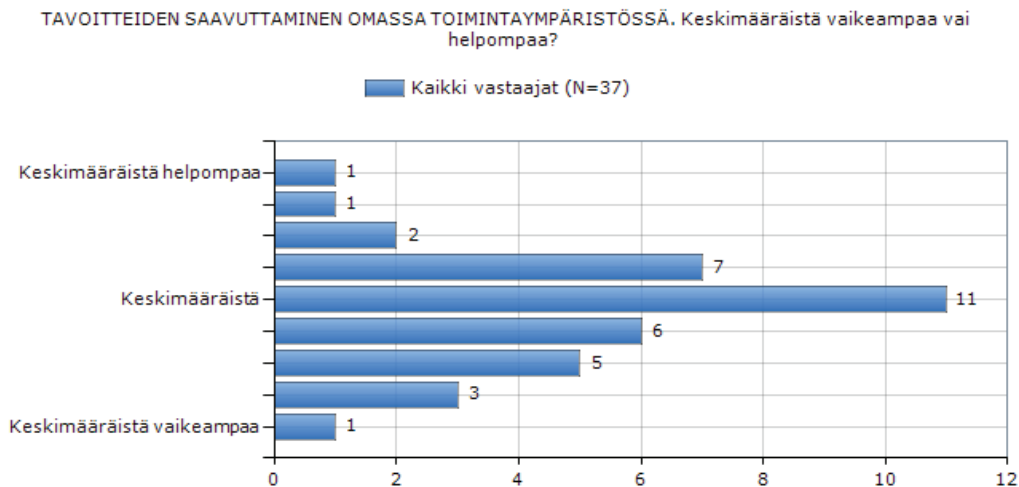
6.4 Toimintaympäristöjen eroista

Omana erilliskysymyksenä pidettiin esillä erilaisten toimintaympäristöjen merkitystä. Ammatillisen koulutuksen läpäisyprosentteissa on eroa eri maakuntien kesken ja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla läpäisy on muuta maata heikompaa. Pääkaupunkiseudun erityisinä ongelmina ovat Pohjolan (2013) mukaan ammatilliseen koulutukseen pääsyn vaikeus, koulutuspaikkojen vähäisyys ja väärät alan valinnat. Lisäksi pääkaupunkiseudulla opiskelijoille on tarjolla runsaasti valinnan mahdollisuuksia, esimerkiksi työpaikkoja, jolloin opintoihin kiinnittymisen haasteet kasvavat. Valintojen runsaus lisää myös ohjauksen tarvetta.

Toimintaympäristöjen eroja käsiteltiin haastatteluissa. Keskusteluissa käsiteltiin esimerkiksi paikkakunnan koon ja sijainnin merkitystä. Myös koulutuksen järjestäjän koolla ja organisaation rakenteella saattaa olla merkitystä opintojen läpäisyyn.

Toimintaympäristöjä ja niiden eroja haarukoitiin systemaattisesti myös loppuvuonna 2013 tehdyllä verkkohaastattelulla. Verkkohaastatteluun tuli 37 vastausta, vastauksia saatiin 19 hankkeesta, eli 4 hanketta jäi tämän ulkopuolelle.

Hankkeiden toimintaympäristöiksi määriteltiin maakunta, paikkakunnan koko, kuntatyyppi, koulutuksen järjestäjän koko ja organisaation rakenne (yksi- vai monialaisuus, verkostomaisuus). Kuvasta 20 nähdään, kokevatko hanketoimijat läpäisyn tehostamisohjelman tavoitteiden saavuttamisen olevan keskimääräistä helpompaa vai vaikeampaa oman toimintaympäristön reunaehtojen alla.

Kuva 20. Läpäisyhankkeiden tavoittaminen saavuttaminen omassa^N toimintaympäristössä

Suurempi osa (15 kpl) kokee tavoitteiden saavuttamisen olevan siis keskimääräistä vaikeampaa.

Verkkohaastattelun vastaajien näkemysten mukaan läpäisyn tehostaminen on haastavinta pääkaupunkiseudulla ja isoissa kaupungeissa (100 000–250 000 as.). Keskimääräistä helpompaa se on pienissä kaupungeissa (alle 50 000 as.). Läpäisyhankkeessa mukana olevat isot koulutuksen järjestäjät (yli 4 500 opiskelijaa) kokevat läpäisyn tehostamisen vaikeammaksi kuin pienten järjestäjien hanketoimijat.

Määrällisiä tuloksia on syytä täydentää vastaajien omin sanoin kirjoittamilla kommentteilla, jotka tuovat laadullista ja selittävää tietoa. Ensiksi voidaan tarkastella sitä, miksi läpäisyn tehostaminen koetaan keskimääräistä vaikeammaksi.

Oman toimintaympäristön huonoina reunaehtoina nostetaan esille taloudellisen niukkuuden aiheuttamat ongelmat. Tähän liittyy resurssien vähäisyyden lisäksi muun muassa henkilökunnan yt-neuvottelut, irtisanomisten uhat, liian

suuriksi mitoitettut ryhmäkoot ja organisaatiouudistukset. Seuraavat sitaatit kuvaavat huonoja reunaehtoja:

Samanaikaisesti talouden kiristyttyä ryhmäkokoja suurennetaan, jottei jatkossa olisi liian pieniä ”kannattamattomia” opiskeluryhmiä. Osa eroaa juuri liian suuren ryhmäkoon (opella ei ole aikaa) takia. Esimerkki: Ryhmäkoko on 25 opiskelijaa/ryhmä. Ryhmästä eroaa 5 opiskelijaa (ei riittävästi ohjausta). Kun 20 opiskelijaa jatkaa opintojaan, ryhmäkoko on edelleen ”kannattava ja täysi”, mutta läpäisyaste tällä ryhmällä on 80 %. Jos otettaisiin sisään 20 opiskelijaa/ryhmä, olisiko läpäisy 100 %? Tämä olisi mukava joskus kokeilla, miten ryhmän koko vaikuttaa läpäisyyn, toisaalta voiko sitä edes aukottomasti todentaa...

Aloituspaiikkojen karsimisesta ja yksikköhinnan laskusta johtuen YT:t käynnissä. Lähiopetuksen määrää leikattu... Sorry, nyt seuraa aika suoriakin sanoja, jotka johtuvat varmaankin enemmän opettaja kuin hanketyöntekijän kokemuksista. Työskentelen alalla, joka on vetovoimaisuudeltaan siellä häntäpäässä.

Läpäisyn tehostaminen, keskeyttämisten ja negatiivisten eroamisten vähentäminen ovat julkilausutusti kuntayhtymän keskeisiä tavoitteita. Käytännön toiminnassa ja toteutuksessa on ollut ja on edelleen haasteita, koska viime vuosina kuntayhtymässä on toteutettu toistuvia ja ainakin osittain turhia organisaatiomuutoksia sekä avainhenkilöiden tehtävien uudelleen määrittelyjä ja irtisanomisia. Johdon, opetushenkilöstön ja muun henkilöstön (mm. opiskeluhuollon henkilöstön) resurssit (aika ja energia) ovat kohdentuneet suurelta osin organisaatiomuutoksista selviämiseen. Haasteelliseksi tilanteen tekee osaltaan sekin, että samanaikaisesti suuri osa opetushenkilöstöä ja myös osa kuraattoreista on määräaikaistettu (ilman perusteita on katkaistu työ- tai virkasuhde ns. kesäkeskeytyksen ajaksi). Jo toteutettujen irtisanomisten lisäksi on tn. tulossa ensi vuonna sekä lomautuksia että uusia irtisanomisia. Parhaillaan on käynnissä myös mittavat tilojen peruskorjaukset ja tilajärjestelyt.

Voidaan mainita myös kommentti, jossa nostetaan esille pitkien kotimatkojen aiheuttamat ongelmat. Tällaiset ongelmat korostuvat etenkin Lapin alueella:

Meille tulee paljon opiskelijoita ympäri Suomea. ”Pitkämatkalaisten” läpäisy on heikompaa kuin lähialueelta saapuvien

Vastaavalla tavalla kysyttiin myös sitä, miksi läpäisyn tehostamisohjelman tavoitteiden saavuttaminen on keskimääräistä helpompaa. Hyvän toimintaympäristön piirteitä vaikuttavat olevan pienet koulutusyksiköt ja opetusryhmät.

Monet vastaajat korostavat jo ennestään hyvää lähtötilannetta. Käytännöllisenä tukena toimivat erilaiset yhtenäiset mallit ja prosessit:

Meillä on pienehköjä yksiköitä, joissa pitäisi olla helpompi tarttua opiskelijoiden pulmiin ja estää mahdollisia keskeytyksiä.

Oppilaitoksen yksiköt ovat kiinteitä, osittain hyvin toimivia yksiköitä, joissa henkilökunta tuntee toisensa ja opiskelijatkin tulevat ainakin alakohtaisesti tutuiksi. Henkilökunnan yhteistyö eri aloilla/eri työntekijöillä on suhteellisen helppoa ja selkeää, tietenkin persoonakohtaisia eroja. Oppilaitokseen on laadittu varhaisen puuttumisen malli (prosessi) jonka toteuttamiseen pyritään kaikkien taholla, ryhmänohjaajan työnkuva on selkeästi kuvattu. Toisaalta näihin selkeisiin prosesseihin vasta pyritään eivätkä ne kaikilta osin ja kaikilla toimijoilla vielä aivan toteudu.

Koska olemme kuntayhtymän pieni yksikkö. Opetusryhmät ovat pienempiä ja olemme pystyneet kehittämään tukitoimiamme.

Pienehkö oppilaitos ja yksiköt. Mahdollistaa sujuvan yhteydenpidon ja yhteistyön. Henkilökunta tuntee ja tunnistaa opiskelijat.

Yhtenäisten mallien ja prosessien kehittäminen saattaa olla helpompaa pienten koulutuksen järjestäjien pienissä yksiköissä. Suuret ja verkostomaiset koulutuksen järjestäjät kokevat keskeiseksi haasteeksi toiminnan koordinoinnin kehittämisen. Usean kunnan alueella toimiminen ja monen toimijan kanssa tehtävä yhteistyö pakottaa luomaan yhtenäisiä käytäntöjä. Koordinoinnin ja yhteisten käytäntöjen haasteet kohdistuvat esimerkiksi etsivän työn, ohjauksen ja työpajayhteistyön kehittämiseen.

Isoilla paikkakunnilla ja/tai ison koulutuksen järjestäjän haasteena oli siis se, että monet koulutusyksiköt ja muut vaihtoehdot (mm. työpaikat) tarjoavat opiskelijoille paljon valinnan ja vaihdon mahdollisuuksia. Toisaalta tämä suuruus kääntyy opiskelijan eduksi, koska opiskelijoille on helpompi rakentaa monipuolisia ja vaihtoehtoisia koulutuspolkuja. Myös aiempien opintojen hyväksilukeminen on helpointa toteuttaa laajemmissa ympyröissä. Monialainen ympäristö merkitsee myös monialaisen ja toisiaan täydentävän (asiantuntija) osaamisen kasaantumista, mitä voidaan pitää isojen järjestäjien etuna. Suurten monialaisten koulutuksen järjestäjien kohdalla on usein kysymys oppimisprosessista, jossa ajan myötä opitaan hyödyntämään erilaisia mahdollisuuksia. Monet asiat sujuvat aluksi kankeasti ja byrokraattisesti, mutta kehittämistyön myötä opitaan näkemään erilaiset ja joustavat mahdollisuudet.

Haastatteluissa painotettiin verkostoitumisen tarvetta, joka korostuu isojen kaupunkien suurilla koulutuksen järjestäjillä. Yhtenä ongelmana on asiakkaan ”hukkuminen”, koska toiminnasta tulee herkästi liian byrokraattista eikä kukaan yksittäinen toimija ota kokonaisvastuuta esimerkiksi ongelmaisesta opiskelijasta.

Pienten paikkakuntien etuna nähdään se, että opiskelijan on ”pakko” olla tietyssä koulutuksessa. Toisaalta pienellä paikkakunnalla opiskelijoille on järjestettävä mielekkäitä vapaa-ajan viettomahdollisuuksia. Haastatteluissa tuotiin esiin myös pieniä mutta mielenkiintoisia huomioita siitä, että opiskelijat saattavat olla jossain määrin erilaisia pienten ja suurten kaupunkien oppilaitoksissa. Suuret kaupungit houkuttelevat enemmän ”seikkailijoita”, mutta pienten kaupunkien oppilaitoksiin tullaan enemmän pelkästään opiskelujen takia.

Ei pidä myöskään vähätellä paikkakunnan yleisen ilmapiirin merkitystä. Työllisyystilanteen paikalliset vaihtelut tuottavat erilaisia kollektiivisia kokemuksia ja erilaista asenneilmapiiriä. Korkea työttömyys ja tulevaisuuspessimismi saattavat rapauttaa uskoa koulutuksen kannattavuuteen. Jos paikkakunnalla on hyvät tulevaisuuden näkymät ja koulutus koetaan välttämättömäksi työllistymisen kannalta, tämä vaikuttaa myönteisesti myös ammatilliseen koulutukseen.

6.5 Opiskelijoiden ääni

Seurantatutkimuksen ja Kolvi Oy -hankkeen yhteistyönä järjestettiin opiskelijafoorumi lokakuussa 2013. Opiskelijat keskustelivat ryhmissä erilaisista läpäisyyden liittyvistä aiheista, ja lopuksi ryhmäkeskustelut purettiin laajemman yleisön edessä. Mukana oli tutkijan lisäksi Kolvi Oy -hankkeen henkilöstöä. Opiskelijat olivat Kolvi Oy:n eri oppilaitoksista. Ryhmäkeskustelujen teemat valittiin tehokkaan läpäisyn oppimisympäristön jäsenyyksen mukaan (Vehviläinen & Koramo 2013). Opiskelijat kertoivat näkemyksiään nykytilasta ja toivat esiin erilaisia kehittämissuhteita. Kokemusten perusteella opiskelijafoorumeita voidaan pitää yhtenä läpäisyn tehostamisohjelman lupaavana ja vakiinnuttamisen arvoisena käytäntönä.

Opiskelijoiden mielipiteistä voi tehdä sellaisen koostavan tulkinnan, että opiskelun halutaan olevan vuorovaikutusta. Opettaja ei voi enää pelkästään opettaa, vaan oppiminen tapahtuu molemminpuolisen vuorovaikutuksen kautta. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus osallistua omaan oppimiseensa esimerkiksi kysymysten kautta.

Toisaalta opiskelijat korostivat omaa ja koko ryhmän vastuuta oppimisesta. Tähän liittyen foorumi toi esille työrauhan ja kurinpidon merkityksen. Opiskelijat kritisoivat sitä, että opettajalla ei ole mahdollisuuksia tai halua puuttua erilaiseen häiriökäyttäytymiseen. Työrauha koettiin erittäin tärkeäksi ja foorumin perusteella voidaan arvella, että osa opiskelijoista eroaa opinnoista levottoman ja turvattoman oppimisympäristön vuoksi. Myös kiusaamisen estäminen nousi vahvasti esille.

Opetuksen haluttiin olevan monipuolista, kiinnostavaa ja käytännönläheistä. Lisäksi tuotiin esille yksinkertaistamisen ja paremman valmistelun vaatimuksia. Opiskelijat tulisi perehdyttää ja valmistella paremmin, opetettavat asiat tulisi esittää hitaammassa tahdissa. Varovasti voidaan sanoa, että opiskelijat pitävät opetusta usein liian vaativana, mutta kyse ei ole oppimisvaikeuksista vaan enemmänkin organisoinnin ongelmista. Tätä voidaan rinnastaa opettajien kokemuksiin siitä, että opiskelijoiden valmiudet eivät ole riittävällä tasolla. Leimaako ammatillista opetusta systemaattinen kiire?

Kannustamisen ja palautteen merkitys korostuu kauttaaltaan. Opiskelijat toivat esiin, että heitä ei tulisi pitää ammatillisina vaan opiskelijoina. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että opiskelijan osaamiseen ja onnistumiseen ei suhtauduta itsestään selvyytenä, vaan siitä annetaan palautetta ja kehuja. Innostus, rohkaisu, rakentava palaute ja erilaiset palkinnot ovat erittäin tärkeitä opiskelijoiden mielipiteiden perusteella.

Konkreettisempina ehdotuksina opiskelijat esittivät muun muassa opintojen alkuun panostamista. Paljon puhutun ryhmäytymisen lisäksi olisi tärkeää tuoda opintojen alkuun erilaisia kiinnostavia opetussisältöjä. Opiskelun hallinnan tärkeys saa tukea opiskelijafoorumin keskusteluista, eli opiskelijoilla täytyy olla tarkka tieto opintojen rakenteesta ja kulusta.

Yleisinä ilmapiiiriin ja arvoihin liittyvinä tavoitteina opiskelijat korostivat tasa-arvoisuuden, hyväksynnän, luottamuksen ja vapauden tärkeyttä. Oman persoonallisuuden tukeminen ja hyväksyntä on tärkeää. Opiskelijoita huolettavat yksinjäämisen riski ja epäonnistumisen kokemukset, varsinkin jälkimmäiseen pelkoon liittyen toivottiin opettajan tsemppausta ja virheiden rakentavaa käsittelyä.

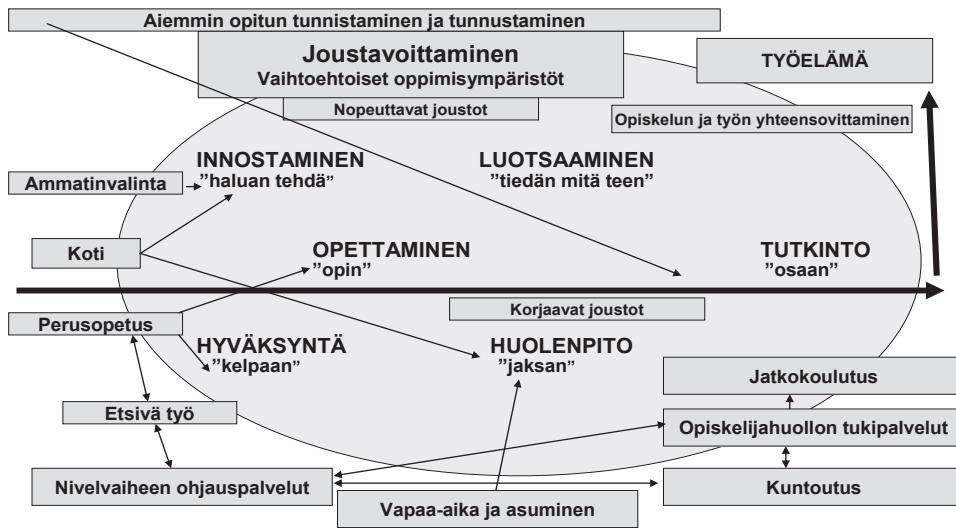
Opiskelijoiden hyvinvointi koostuu toisaalta hyvin pienistä ja arkisista asioista. Esimerkiksi siistit tilat, hyvä ruoka ja koulukuljetukset ovat tärkeitä hyvinvoinnin lähteitä.

7 Läpäisyhankkeiden toiminta vuonna 2013

Tässä luvussa käsitellään läpäisyhankkeen konkreettista toimintaa vuonna 2013. Tarkoituksena on kuvata sitä, millaisia toimenpiteitä ja käytäntöjä läpäisyhankkeissa on kehitetty. Hankkeita pyydettiin kuvaamaan omia käytäntöjään kesäkuussa 2013 tehdyn kyselyn yhteydessä. Lisäksi käytäntöjä kuvattiin hankehaastattelujen yhteydessä. Vuoden 2013 lopulla tehdyssä verkkohaastattelussa oli myös yhtenä osiona hankkeiden tärkeiden painopisteiden ja niihin liittyvien käytäntöjen esittely.

Hyvien ja lupaavien käytäntöjen osalta seurantatutkimuksessa edettiin vielä vuonna 2013 hankelähtöisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että käytäntöjen esittely ja niiden ”lupaavuus” perustuvat pitkälti hankkeiden omiin todisteluihin ja kuvauksiin. Jatkotutkimuksissa tulisi päästä siihen, että hyvien käytäntöjen hyvyydestä on myös todistettavaa näyttöä. Esimerkiksi määrällinen seuranta- ja vertailutieto tulisi kohdistaa hanke- ja järjestäjätasolla juuri niihin koulutusaloihin ja tutkintoihin, jotka ovat olleet hanketoiminnan painopisteenä.

Vuonna 2012 tehdyn seurantatutkimuksen raportissa jäsennettiin tehokkaan läpäisyn oppimisympäristöä opiskelijaan liittyvien tavoitteiden ja opiskelijakokemusten kautta (Vehviläinen & Koramo 2013). Läpäisyn tehostaminen edellyttää *innostamista, luotsaamista, hyväksyntää ja huolenpitoa*. Lisäksi on tietenkin huolehdittava *opettamisesta*. Näitä tavoitteita vastaavat opiskelijakokemukset. Ammatillisessa koulutuksessa tavoiteltavia kokemuksia ovat *haluan tehdä, tiedän mitä teen, kelpaan ja jaksan*. Opettamisen ja tutkinnon suorittamisen kannalta avainkokemuksia ovat *opin* ja *osaan*. Tehokkaan läpäisyn oppimisympäristöä esitellään kuvassa 21.

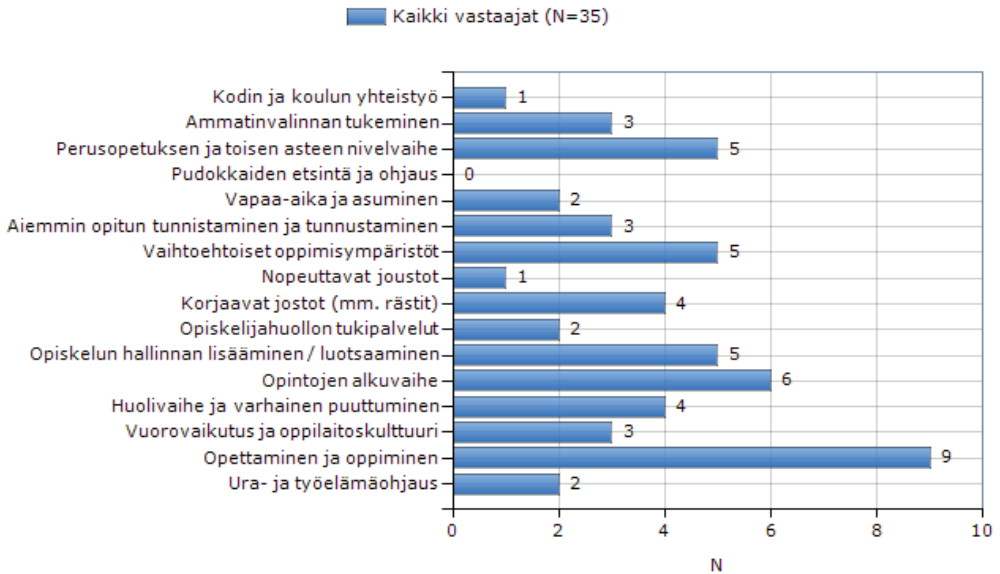
Kuva 21. Tehokkaan läpäisyn oppimisympäristö

Tämän tutkimuksen suunnitelmassa ja asetelmassa kuvattiin puolestaan sitä, kuinka tiedonkeruuta ja tutkimusta suunnataan tärkeiksi osoittautuneisiin asioihin. Painotus kohdistuu tutkimuksen esiinnostamiin tärkeisiin asioihin, prosesseihin ja hyviin käytäntöihin. Vuoden 2013 alussa tärkeiksi teemoiksi määriteltiin seuraavat asiat:

- opiskelun hallinta ja luotsaaminen
- opintojen alkuvaihe
- huolivaihe
- joustot (korjaavat ja nopeuttavat)
- vuorovaikutus ja oppilaitoskulttuuri
- pudokkaiden ohjaus.

Johdannoksi voidaan esitellä vielä yksi jäsenyys. Vuoden 2013 lopussa tehdyssä verkkohaastattelussa hanketoimijoita pyydettiin kuvaamaan sitä, missä teemassa he ovat edistyneet parhaiten erilaisten lupaavien ja hyvien käytäntöjen kehittämisessä. Tässä kysymyksessä vaihtoehdot jäsennettiin tehokkaan läpäisyn oppimisympäristön mukaan (kuva 22).

Missä teemassa olette edistyneet parhaiten erilaisten lupaavien ja hyvien käytäntöjen kehittämisessä?

Kuva 22. Läpäisyhankkeiden edistyminen lupaavien ja hyvien käytäntöjen kehittämisessä

Mitä läpäisyhankkeiden toiminnasta voidaan nyt sanoa tämän johdannon jälkeen? Missä teemoissa ja millaisissa asioissa läpäisyhankkeet ovat onnistuneet luomaan lupaavia käytäntöjä? Mikä läpäisyhankkeiden toiminnassa on olennaista ja tärkeää, jos ajatellaan ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamista vakiintuneiden käytäntöjen ja valtakunnallisen kattavuuden näkökulmasta?

Yksi mahdollinen tapa on ajatella asiaa kattavimman hyödyn näkökulmasta. Tästä näkökulmasta tulisi kehittää käytäntöjä, jotka kohdistuvat mahdollisimman suuren opiskelijajoukon hyödyksi. Ammatillisen koulutuksen läpäisytilastot kohenevat sitä enemmän, mitä isompaa opiskelijamassaa toimenpiteet hyödyttävät. Tämä prosenttijaottelu pidettiin mukana aineistonkeruussa ja hankehaastatteluissa keskusteltiin myös tämän viitekehysten kautta.

Vuoden 2013 kokemusten mukaan kattavat hyödyt saadaan, kun huomiota kiinnitetään opiskelun hallintaan ja ennakoivaan ohjaukseen. Yksi yleinen opiskelun kitkatekijä on se, että opiskelija hukkaa oman opiskelunsa hallinnan eli kokemuksen, *tiedän mitä teen*. Toinen keskeinen kitkatekijä syntyy väärästä alanvalinnasta, eli opiskelija ei koe omia opintojaan mielekkäiksi ja kiinnostaviksi. Tässä hukataan kokemus *haluan tehdä*.

Prosenttiajattelun näkökulmasta tärkeänä asiana pidetään ensinnäkin *luotsaamisen* kehittämistä.

7.1 Luotsaaminen

Luotsaamiseen liittyviksi hyviksi tai lupaaviksi käytännöiksi voidaan lukea esimerkiksi sellaiset käytännöt, joiden taustalla on laaja nivelvaihenäkemys ja opiskelijan elämänpiirin huomiointi. Tavoitteena on kokonaisvaltainen ja ennakkoiva ohjaus. Tässä teemassa läpäisyyn liittyvää työtä tehdään ennen ammatillisten opintojen aloittamista ja oppilaitoksen ulkopuolella. Tyypillisiä käytäntöjä ovat nivelvaiheyhteistyö peruskoulun kanssa, kodin ja koulun yhteistyö sekä nuorisotyön hyödyntäminen läpäisyn tukena. Seuraavassa on muutamia kuvauksia luotsaamiseen liittyvistä käytännöistä:

AMIS-kioski koulupäivän aikana pystytettynä peruskoululle. Kioskilla ammatillisen oppilaitoksen edustajat (opettajat) esittelevät koulutuksia.

yhteistyö peruskoulun kanssa ettei tulisi väärä valinta keskeytyksiä sovittu Oulun kaupungin 8.lk kanssa yhteisistä infotilaisuuksista opiskelijoille ja vanhemmille. Sote alan opiskelijat esittelevät koulutustaan ja järjestävät toiminnallisia päiviä 8.luokan opiskelijoille

yhteistyötä tiivistetään etsivän nuorisotyön kanssa

Nivelvaiheen opinto-ohjauksen kehittäminen, jolloin yhdessä yläkoulujen opinto-ohjaajien/ muiden toimijoiden kanssa opiskelijalle korostetaan opiskelun kokonaisvaltaista vastuullisuutta ammatillisissa opinnoissa sekä nuoren kasvatuksellisesta tukemisesta, jos opiskelupaikka ei ole kotipaikkakunnalla

Koti-koulu-yhteistyön opas ryhmänohjaajille ja siihen liittyvät esim. huoltajataapaamisten mallintamiset saadaan valmiiksi syksyn kuluessa

Luotsauksen tehostamiseen liittyviä käytäntöjä on aineiston perusteella kehitetty kaikkein eniten. Monet käytännöt korostavat ohjauksen kokonaisvaltaisuutta ja kattavuutta, kaikki toimijat pyritään saamaan uuteen ohjaukselliseen työtapaan. Monet hankkeet puhuvat nivelvaiheen laajemmasta kehittämisestä, jolloin ohjauksen tueksi pyritään rakentamaan kunta- ja kaupunkitason mallia monialaisen yhteistyön idealla.

Ryhmänohjaajan työnkuvan kehittäminen voidaan lukea (myös) luotsaamisen teemaan. Ryhmänohjaajan työnkuvan uusintaminen (työkalupakit, kansiot, koulutukset jne.) on erittäin yleistä, jopa niin yleistä, että tässä kehittämistee-

massa lienee päällekkäisen työn vaaraa. Uudenlainen käsitys ryhmänohjaajan työstä tiivistyy siihen ajatukseen, että ryhmänohjaaja ottaa kokonaisvaltaista vastuuta opiskelijoiden ohjaamisesta.

Työstämme ryhmänohjaajan mallin lopulliseen muotoon, jonka jälkeen hyväksytämme sen johtoryhmällä. Tämän jälkeen pidämme eri aloilla ryhmänohjaajille mallin esittely- ja keskustelutilaisuudet. Tämän myötä malli tulee käyttöön koko Jämsän ammattiopistossa.

Panostetaan entistä enemmän ryhmänohjauksen toimivuuteen prosessikuvauksien tarkentamisella ja opettajien täydennyskoulutuksella.

”Erilaisen oppijan kohtaaminen käytännössä” -koulutus

Yhtenä mielenkiintoisena luotsaamiseen liittyvänä käytäntönä voidaan tarkastella *Ura alkuun – kouluun ja koulun kautta ammattiin* -hankkeessa kehitettyä neljännelle vuodelle siirtyvien opiskelijoiden ohjausmallia. Malliin sisältyy työpaikkaohjaajien täydennyskoulutusmalli, uraohjauksen yhteistoimintamalli ja varhaisen puuttumisen ohjauksen menetelmiä.

Ohjausmalli kohdistuu puhekielellä ”nelikoihin” eli neljännelle vuodelle siirtyviin opiskelijoihin. Mallin taustalla on ajatus, jonka mukaan tulee luoda erilaisia ohjausmalleja opiskelupolun eri vaiheisiin ja kriittisiin pisteisiin.

Nelikoille tarkoitettua ohjausmallia on kokeiltu Jyväskylän ammattiopistossa hotelli- ja ravintola-alalla. Ohjausmallin toiminta lähtee siitä, että ensin täytyy havaita ja poimia sellaiset opiskelijat, joiden opinnot ovat viivästyneissä. Jyväskylän mallissa poiminta kohdistuu kolmannen vuoden keväällä niihin opiskelijoihin, jotka eivät ole valmistumassa. Näille opiskelijoille laaditaan yksilöllinen suunnitelma ja sovitaan erilaisista toiminnoista. Opiskelijoille ilmoitetaan tulevista toimenpiteistä jo keväällä ja elokuussa opiskelijat kutsutaan haastatteluun. Yhtenä ratkaisuna on esimerkiksi laajennetun työssäoppimisen tarjoaminen. Myös verkko-opintoja käytetään täydentävinä opintoina.

Hankehaastattelussa malli koettiin hyödylliseksi, mutta toisaalta tässäkin on kyse korjaavasta toimenpiteestä. Mallin tueksi tarvittaisiin sellainen seuranta-malli, jonka avulla päästäisiin ennakoivasti käsiksi pitkittymisen *syihin*. Nyt nelikoihin kohdistuva ohjausmalli operoi *seurausten* parissa eli paikkaa osalltetaan ennakoivan seurannan, puuttumisen ja ohjauksen puutteita.

Koska neljännen vuoden opiskelijoiden ohjausmalli on korjaava toimenpide, mallin myötä on tullut paljon tietoa opintojen pitkittymisen syistä. Opintojen

pitkittymisen taustalla on usein poissaoloja ja ongelmia attoaineiden suorittamisessa. Opiskelijoissa on myös suhteellisen paljon mielenterveyden ongelmista kärsiviä tai väärän alan valinnoita. Tässä ryhmässä myös opiskelijoiden työssäkäynti on suhteellisen yleistä.

Luotsaamiseen liittyviksi hyviksi (tuki) käytännöiksi voidaan määritellä myös erilaiset seurantaan ja seulontaan liittyvät käytännöt. Kokonaisvaltaisen ohjauksen kohteeksi tulevat opiskelijat täytyy tunnistaa ja poimia esiin. Ohjauksen tehostaminen oppilaitoksissa oppilaitosnuorisotyön, ohjaajatyöparin tai vertaisohjauksen kautta voidaan myös lukea luotsaamiseen liittyväksi käytännöiksi. Alla kuvataan näitä ja myös muita luotsaamisen uusia tapoja:

Aikaisemmin opintonsa keskeyttäneiden seulonta ennen opintojen alkua ja yksilöllisten opintopolkujen laadinta

Ohjaukseen on saatu mukaan uusia työmuotoja ja oppilaitosnuorisotyön kautta voimme saada oppilaitokseen vielä varhaisemman vaiheen tukea joka on kevyempää ja opiskelijan tarpeisiin räätälöityä

Valmistavissa ja valmentavissa koulutuksissa opettaja ja ohjaaja työpari työskentely tuo enemmän ohjauksaika. Nuorilla on tarpeen mukaan mahdollisuus saada henkilökohtaista ohjausta teoriaopinnoissa, työssäoppimiseen valmentautumisen jaksoilla, koulutuskokeiluissa ja myös muissa mahdollisissa asioissa. Saattaen vaihdot, tulohaastattelut ja huolelliset jälkiohaukset ovat osa arkipäivää.

kannustava palaute, uraohjauksen tehostamisen niin, että erilaiset työpaikat ja niissä tehtävä työ voidaan kuvata/kokea konkreettisemmin.

Ylioppilaiden hyödyntäminen vertaisohjaajina harjoitusyritysympäristössä

Avoimen ammattiopiston ohjausprosessin mallintaminen ja eri toimijoiden tehtäväkuvaukset (kesken)

Avitus-chat on uusi matalan kynnyksen ohjauspalvelu opiskelijoille. OSAOssa on päivitetty ja tarkennettu opinto-ohjauksen opintojaksojen sisältöjä ja koottu ryhmäohjauksen materiaaleja paremmin saataville.

Rästien ennaltaehkäisevä toiminta seuraamalla tehostetusti opiskelijan opintojen etenemistä jaksoittain (ryhmäohjaaja). Rästien parsimista kasaan ohjauspysäkillä/ohjaustuvassa. Ohjauksessa ryhmäohjaajan ja opettajan apuna ohjaushenkilöstön lisäksi myös oppimisen avustajia.

Viimeinen sitaatti korostaa seurannan ja tiedon merkitystä; on tärkeää, että opiskelijalla ja ohjaajalla on hallussaan tarkka tieto suoritetuista ja puuttuvista opinnoista.

Lopuksi esitetään vielä sitaatti, joka nostaa esille tärkeän muistutuksen siitä, että opintojen kitkatekijöiden selvittäminen helpottaa palveluiden kohdistamista. Jos taustalla olevista ongelmista ei ole tarkkaa tietoa, opiskelija saattaa joutua erilaisten vaihtoehtoisten palveluiden tehottomaan kierrätykseen:

Opintojen kertymisen omatoiminen seuranta usein puutteellista: keskeyttäjät eivät useinkaan tiedä, mitä ovat saaneet tehtyä ja mitä on jäänyt tekemättä. Myös eri aloitusten ja alalta toiselle siirtymiset voivat olla epäselviä, jolloin jää helposti realisoimatta ”todellinen ongelma” - tarjotaan uusia mahdollisuuksia, mutta mikään ei ota käynnistyäkseen

7.2 Opettaminen ja tutkinnon suorittaminen

Opettamiseen liittyvillä hyvillä käytännöillä pyritään luonnollisesti *oppimisen* kokemukseen. Tutkinnon suorittaminen taas edellyttää sitä, että opiskelija *osaa* tutkinnossa vaadittavat asiat. Osaamisen tuottamisen ohella tähän teemaan kuuluvat osaamisen tunnistamiseen, tunnustamiseen ja näyttämiseen liittyvät asiat.

Oppimisen kannalta tärkeiltä vaikuttavat sellaiset käytännöt, joiden avulla pyritään konkreettisesti tarjoamaan uusia oppimisympäristöjä ja osaamisen näyttöpaikkoja. Seuraavat käytäntökuvaukset esittelevät hankkeiden toimintaa, jonka avulla on rakennettu uudenlaisia oppimisen mahdollisuuksia:

Olemme kehittäneet erityisesti uusia menetelmiä kone- ja metallialalla, jossa keskeyttäminen on ollut suuri ongelma. Esim. nuorisotoimen kanssa on käynnistetty pajaoppimisympäristö

Työvaltainen koulutus, puualan tuotantokoulu, osahankkeissa tekniikkasartti

<http://digikoneistus.blogspot.fi> Mobiililaitteiden ja digitaalisen oppimismateriaalin laajamittainen hyödyntäminen. Oppijakeskeiset työskentelytavat. Blogit ahkerasti monin eri tavoin käytettyinä. VAOn ratkaisu merkonomiopiskelijoiden työssä ja oppilaitoksessa tapahtuvan opiskelun rytmittämisessä. Hiusalan perusopetuksen tehostaminen visuaalisilla opetusmenetelmillä.

Harjoitusyritystoiminta oppimisympäristönä

Flipped classroom ammatilliseen opetukseen ohjenuoraksi motivoituneille ja nopeille oppijoille. Henkilökohtaistaminen mobiililaitteiden ja oppimis-

päiväkirjojen avulla. FLEXIBLE tutkinnon osien suorittamismahdollisuus, metallialalla.

Avoim ammattiopisto toimintamalli

opintojen suorittaminen harrastustoiminnan kautta, harrastetutor koulutukset

Oppimisen kannaltakin on syytä korostaa sitä, että eräänlaiseksi tukikäytännöksi tarvitaan opiskelijan ja opintojen seurantaa. Tätä kautta voidaan tarjota uusia opiskelumahdollisuuksia niitä eniten tarvitseville.

seuraamme poissaoloja sekä olemme kehittäneet läksytoimintaa ja tehtävien tekemistä muutenkin. Kuka vain edellämämainituista voi opastaa opiskelijaa tekemättömien tehtävien tekemisessä

Seurantatutkimuksen aineiston perusteella voidaan korostaa kahta opettamiseen liittyvää käytäntöä ylitse muiden: *attoaineiden integrointi ammatillisiin aineisiin* ja *laajennettu työssäoppiminen* nousevat jatkuvasti esiin hyvinä käytäntöinä.

Attoaineiden integroinnista on hyviä kokemuksia, mutta toiminnan kehittäminen koetaan erittäin haastavaksi. Hankehaastatteluissa toiminnan esteinä kuvattiin muun muassa opettajien asenteita: *ammattinopettaja ei saisi opettaa attoaineita*. Integrointi koetaan usein sulauttamisena ja sitä kautta omaa toimenkuvaa uhkaavana asiana. Attoaineiden integroinnin toteutumisessa on myös alakohtaisia eroja, esimerkiksi kaupan ja hallinnon alalla sekä sosiaali- ja terveysalalla integroinnin koetaan sujuvan keskimääräistä paremmin. Ennusteet ovat keskimääräistä huonommat tekniikan ja liikenteen alalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Keskeistä olisi integroinnin yhteinen suunnittelu niin, että attoaineet ovat ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia.

Laajennettua työssäoppimista on toteutettu monessa hankkeessa. Tähän liittyvänä tukikäytäntönä on esitetty myös työpaikkaohjaajien pätevyyden lisäämistä. Puutteita on esimerkiksi arviointiosaamisessa ja tutkinnon laajuuden ymmärtämisessä.

Läpäisyhankkeiden tavoitteissa korostetaan yksilöllisten opinpolkujen tarjoamista. Monet hankkeet ovat kuitenkin toteuttaneet toimenpiteitä, joissa näkyy eräänlainen segmentoinnin ja profiloinnin idea. Asiakassegmentointia mukaillen opiskelijoiden nähdään jakaantuvan erilaisiin ryhmiin, joiden sisällä tarpeet ja mahdollisuudet ovat erilaisia. Yksilöllisyyden sijaan korostetaan siis erilaisia

opiskelijaryhmiä ja -profileja. Segmentointi edellyttää erilaisten oppimistyylien tunnistamista. Oppimistyylien ja opetusmenetelmien ristiintaulukointi koettiin tärkeäksi asiaksi opetuksen kohdistamisen kannalta. Myös opiskelijoiden lähtötasoissa olevat erot tulee huomioida opetuksen segmentoinnissa:

Henkilökohtaistamisen kautta haetaan opiskelijalle sopivin oppimisympäristö ja joustava oppimistapa. Osa oppijoista on laajennetussa työssäoppimisessä, osa opiskelee projekteissa ja osa perinteisemmässä luokkaopetuksessa. At-aineita on integroitu ammattiaineisiin.

keskitytään...lähtötasotestien ja perusopetuksen päättönumeroiden kautta enemmän oppimistason mukaiseen opetukseen mm. matematiikassa

Tutkinnon suorittamisen osalta voidaan nostaa esiin sellaisia käytäntöjä, joiden avulla pyritään erilaisten opintosuoritusten ja -kokonaisuuksien hyväksilukemiseen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi työpajayhteistyön kautta tai ammatillisiin opintoihin valmistavassa koulutuksessa:

Yksilölliset ja joustavat tavat suorittaa ammattistarttia antavat aikaa nuoren kuntoutumisella ja samalla mahdollisuuden omaan tahtiin kerätä opintoja ja saada opiskeluvalmiuksia kartoitettua. Toisaalta taas joustavuus voi tarkoittaa opintojen nopeuttamistakin eli valmistavien koulutusten aikana on mahdollisuus jo suorittaa opintoja, jotka ovat hyväksiluettavissa ammatillisiin perustutkintoihin.

Tekniikkastarttiryhmän kylkeen suunnitellaan yhteistyössä 2 kättä pajan kanssa opinnollistamisen aloittamista (sedulla valmiuden jo puualan perustutkintoon) - pajayhteistyön lisääminen Seinäjoen lisäksi Lapualla ja Ähtäriissä, etenkin valmistavien koulutusten kyljessä.

Oulun seudun ammattioppilaitokset ja Oulun kaupungin työpajat ovat valmistelleet keväällä vapaasti valittavan opintokokonaisuuden, jonka työpajalla ollut nuori voi saada hyväksiluettua opintoihinsa, jos saa opiskelupaikan jostakin Metka-oppilaitoksesta. Opintokokonaisuus ”Opiskelu- ja työhyvinvointi” suoritetaan työpajajaksolla ja se sisältää liikuntaa, terveystietoa, itsenäisen asumisen ja omasta elinympäristöstä huolehtimisen taitoja sekä työelämä tietoutta. Kokonaisuudessa huomioidaan myös sosiaaliset taidot ja ryhmässä toimimisen valmiudet...Oppilaitokset ja työpajat ovat myös valmistelleet osaamistodistusta, jonka avulla työpajalla hankittua ammatillista osaamista voidaan paremmin tunnistaa oppilaitoksissa. Osaamistodistusta on pyritty yhtenäistämään siten, että työpajojen arviointikriteerit noudattaisivat mahdollisimman pitkälle oppilaitosten mallia. Syksyllä osaamistodistuksen työstämistä jatketaan yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan

työpajojen ALU-koordinaattorin kanssa. Tavoitteena on syksyllä jalkauttaa todistusmalli kaikkiin Pohjois-Pohjanmaan työpajoihin, joista nuoria siirtyy opiskelemaan Oulun seudun ammattioppilaitoksiin.

Myös opintojen uuteen jaksotukseen ja modulointiin liittyvät käytännöt kohdistuvat suoraan tutkinnon suorittamisen joustavoittamiseen:

Opintojen jaksotuksella on aikaansaatu kolmannen vuoden keväälle paljon aikaa korjata aikaisempia suorittamattomia tutkinnon osia

Ammatillisen perustutkinnon opintojen modulointi (moduulikartta) niin, että se mahdollistaa nuorten ja aikuisten yksilölliset opintopolut ja yksilöllisen etenemisen. Onnistuminen edellyttää hyvää opinto- ja muuta ohjausta. Modulointi mahdollistaa myös osatutkintojen suorittamisen. Tarve mallin kehittämiseen nousi arjen tarpeista, kun erityisesti liiketalouden perustutkintoa opiskelemaan hakeutui ja hakeutuu paljon lukion keskeyttäneitä ja aikuisia ammatin vaihtajia. Koska suurella osalla heistä on hyväksiluettavia aikaisempia opintoja, oli heille järjestettävä mahdollisuus yksilölliseen etenemiseen ja lyhyempiin opiskeluaikoihin. Malli on otettu käyttöön ja/tai sitä kokeillaan marata-alalla sekä myös sosiaali- ja terveysalalla (lähihoitaja-, kosmetologi- ja parturi-kampaajaopinnoissa).

Opintojen jaksottamisen osalta hankehaastatteluissa tuli esille, että monessa tutkinnossa ongelmana on attoaineiden sijoittuminen opintojen alkuun. Tämä heikentää monen opiskelijan motivaatiota, koska enemmän kiinnostaviin ammatillisiin opintoihin päästään käsiksi vasta myöhemmin.

Vielä voidaan esittää sitaatti, jossa kiinnitetään huomiota yleisempään periaatteeseen, seurannassa ja arvioinnissa tulisi päästä osaamisen ja oppimisen arviointiin pelkän läsnäolon seurannan sijaan:

Pedagogiikkaa on kehitetty, lähtökohtana läsnäolon seurannan sijaan osaamisen kehityksen seuranta ja oppimisen arvostaminen

7.3 Hyvinvointi

Hyvinvoinnin teemassa tarkastellaan hyväksynnän, innostamisen ja huolenpidon tavoitteita. Tehokkaan läpäisyn oppimisympäristön käsitteiden kautta pyrkimyksenä on tuottaa *kelpaamisen*, *baluamisen* ja *jaksamisen* kokemuksia.

Hyvinvointi lisääntyy huolenpidon kautta. Hankekäytännöissä näkyvät ensinnäkin perinteiset opiskelijahuollon tehostamispyrkimykset (lisäresurssit, tiimit, ohjeistukset). Ryhmäohjaaja nostetaan huolenpidon kehittämisessä usein avaintekijäksi. Läpäisyhankkeen aikana on lisätty panostusta myös kodin ja koulun yhteistyöhön sekä nuorisotyön hyödyntämiseen opiskelijoiden ja opiskelijahuollon tukena. Hyvinvointia tukevista käytännöistä monet liittyvät niin sanotun huolivaiheen kehittämiseen, eli opiskelijoiden ongelmiin pyritään puuttumaan mahdollisimman varhain:

Otimme käyttöön HUoli-lomakkeen. Ryhmäohjaaja ja opettaja havaitessaan opiskelijan opinnoissa viivästy mistä tms. täyttää lomakkeen ja asia siirtyy opiskelijahyvinvointitiimille eli opo, erkka ja rehtori.

koulun ja kodin välinen yhteistyö, varhainen puuttuminen poissaoloihin, lähes viikoittaiset tapaamiset alueen etsivän nuorisotyöntekijän kanssa

Olemme päivittäneet opiskelijahuollon toimintakäsikirjaa ja prosesseja mm. perustamalla opiskelijahuoltoon pienemmän ryhmän, joka järjestää ryhmäohjaajan kanssa tapahtuvan palaverin, jossa täsmäksitellään juuri hänen ryhmän opiskelijoiden asioita. Huoliseulan käyttö on vakiintunut ja puheeksiotot sidosryhmien kanssa lisääntyneet. Kaupungissa on kaksi kuraattoria, joka helpottaa nivelvaihetta.

Esim. ISKUT-kyselyjen tuloksiin reagoidaan tehokkaasti

Hyvinvoinnin lisääminen liittyy myös opiskelija-asuntoloiden kehittämiseen. Asuntolat ja asuntolaohjaajat pyrkivät rakentamaan uutta roolia ohjauksen ja opetuksen osana. Tavoitteena on siirtyä pois pelkän majoituksen ja valvonnan mielikuvista.

Yksilöllistävät käytännöt ottivat kohteekseen yksittäiset opiskelijat, ja segmentoivilla käytännöillä pyrittiin kohdistamaan toimenpiteet johonkin tiettyyn opiskelijaryhmään. Lisäksi on tietenkin käytäntöjä, joiden kohteena ovat kaikki opiskelijat. Hyvinvoinnin kehittämisen teemassa tällaisia kattavia käytäntöjä ovat ensinnäkin opiskelijoiden ryhmäyttämiseen ja osallistamiseen pyrkivät menetelmät:

Kun Valmis III käynnistyy, painopiste on erityisesti opiskelijoiden osallisuuden lisäämisessä (esim. opiskelijakuntatoiminnan kehittämisessä ja sen hyödyntämisessä).

Syksyllä tärkeitä opiskelijoiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistäviä asioita ovat harrastetutortoiminnan sekä ryhmäedustajatoiminnan käyn-

nistäminen. Ensimmäisessä tavoitteena on saada omassa oppilaitoksessa - ainakin pienimuotoisesti - käyntiin vapaa-ajan toiminta.

Ryhmäyttämisen mallit (käytäntöjä ja vuosikello); opiskelijoiden osallisuuden lisääminen erilaisten ryhmämuotoisten toimien kautta

Opiskelijakunnan toiminnan käynnistäminen

Resurssioimme aloittavien ryhmien ryhmänohjaajille lisää aikaa ryhmän ryhmäyttämiseen, yksilöiden ja ryhmän kohtaamiseen, hyvän ilmapiirin luomiseen. Ryhmänohjaajille järjestyi myös koulutusta ohjaajuuteen. Kokomme ryhmänohjaajien ja opiskelijoiden kokemuksia tästä uudeltaisesta aloittamisesta ja saamme ehkä uutta mallia uusine opiskelijoiden oppilaitokseen kiinnittämiseen.

Voidaan mainita myös käytännöistä, joiden avulla pyritään kehittämään opiskelijan oman elämän ja opiskelun taitoja. Hankkeissa on toteutettu muun muassa ”Mun elämä-kursseja”, joiden tavoitteena on kouluttaa nuorista oman opiskelun ja elämänsä tukihenkilöitä. Tämä nuoren vastuuttaminen ja oman elämänsä avainhenkilöksi opettaminen tuntuvat perustelluilta muun aineiston ja tiedon perusteella. Lisäksi nämä tavoitteet on helppo nähdä resurssien säästönä. Mitä enemmän nuori oppii itseohjautuvaksi, sitä vähemmän häntä tarvitsee ohjata yhteiskunnan ja koulutuksen järjestäjän taholta. Itseohjautuvuuden lisäksi hankkeissa on pyritty kehittämään erilaista vertaisohjaaja- ja tukihenkilötoimintaa, esimerkiksi opiskelijatutoreiden kautta:

Mun elämä kurssin sisällön laatiminen ja toteuttaminen siten, että se voisi jatkua osana toimintaamme jatkossa. Minä oppijana kurssin sisällön vieminen käytäntöön ja ryhmäohjaajien opastaminen asiassa.

”Asuntolan ABC” -kurssin sisältämien asumisen ja elämisen perustaitojen tarjoaminen myös muille niitä kipeästi tarvitseville.

vapaa-ajan toiminta ja siinä oman itsensä huoltaminen ja kunnossapittäminen.

Asuntolapassi - opintojen järjestäminen ja sen kautta nuorten arjen taitojen ja sosiaalisten taitojen tukeminen Tutorkoulutusten yhtenäistäminen ja enemmän vertaistoiminnan ja osallisuuden mahdollisuuksien lisääminen

tutortoiminnan kehittäminen enemmän oppilaitoksen sisäiseen toimintaan

Opiskelijoiden hyvinvoinnin kohdalla on syytä korostaa erilaisia kehävaikutuksia ja toisiinsa liittyviä asioita. Oikein suunniteltu ja toteutettu opetus tuottaa myös hyvinvointia, esimerkiksi opiskelijoiden motivaation lisääntymisen, nopean tuen ja epäonnistumisten hyväksymisen kautta:

Toiminnallinen ja työvaltainen tekniikan aloihin painottuva ammattistarttiryhmä toimii erityisen hyvänä valmistavana vuotena ammatillisiin opintoihin tekniikan aloille, sellaisille opiskelijoille, joille normaali koulu/opiskeluympäristö ei syystä tai toisesta sovi. Käytännön tekemisen ja oikeiden työtehtävien kautta opiskelijan motivaatio ja opiskeluvälmiuden paranee opintopajalla opiskelu jos opinnot eivät etene ryhmän mukana, tukea pitää pystyä antamaan tehtävien tekemiseen aina kun opiskelija ”juuttuu” johonkin kohtaan. Pitää luoda ilmapiiri, jossa uskaltaa kysyä

7.4 Henkilökunnan osaamisen kehittäminen

Monet läpäisyhankkeiden hyvistä käytännöistä kohdistuvat opiskelijoihin vain välillisesti. Omaan erillisenä teemana voidaan tarkastella niitä moninaisia tapoja, joilla hankkeet ovat kehittäneet ja kehittävät edelleen oppilaitosten henkilökunnan ja erilaisten yhteistyökumppaneiden osaamista. Yleinen ja yksiselitteisin tapa osaamiseen kehittämiseen on tietenkin koulutus. Hankkeen yhteydessä on koulutettu esimerkiksi opettajia, ryhmänohjaajia ja asuntolaohjaajia.

Osaamisen kehittämiseen voidaan lukea myös erilaisten toimintamallien, ohjeistusten ja käsikirjojen laatimiset. Nämä systematisoidut mallit ja ohjeet jäsentävät ja ohjaavat työtä uudella tavalla. Myös laajemmilla suunnitelmilla ja strategioilla on ohjaavaa vaikutusta:

Olemme luoneet yhdessä eri tahojen kanssa työstäen ryhmänohjaajan toimintamallin, joka otetaan käyttöön syksyn aikana. Tässä yhteydessä olemme kehittäneet myös Wilman lomakkeita paremmin ohjausta tukeviksi.

Opinto-ohjauksen toimintaohjeen laatiminen

Ryhmänohjaajakansio ja ryhmänohjaajakoulutukset

Opiskelijahuoltosuunnitelman päivitys

Osaamisen kehittämisen osalta voidaan mainita myös erilainen vertaisryhmätoiminta ja mentorointi. Osaaminen laajenee kollegiaalisten ryhmien kautta. Myös seurantatiedon merkitys nousee esiin osaamisen kehittämisen tukikäytäntönä; seurantatieto ohjaa koulutuksen ja toimenpiteiden suunnittelua:

Vertaisryhmämentorointikoulutus on koettu erittäin tärkeäksi ohjausosaamisen kehittämisessä, verme edistää myös työhyvinvointia ja sitä voidaan soveltaa myös opiskelijaryhmissä

Seurantatieto on ollut tärkeä pohja kaikelle kehittämiselle ja se on antanut painoarvoa johtamiselle. Seurantatieto käynnisti koko opetushenkilöstön koulutuksen suunnittelun. Koulutus toteutetaan Haaga-Helian ja LUOVIn kanssa

Opintojen lopettamiseen liittyvien lomakkeiden päivittäminen niin, että tarvittava seurantatieto on mahdollisimman hyvin saatavilla. Keskitytään tietoihin, joihin koulutuksen järjestäjä pystyy vaikuttamaan. Toimintaohjeet laaditaan, johtoryhmä hyväksyy.

FLEXIBLE vol 2.0. Hyviä ja toimiviksi todettuja pedagogisia käytänteitä levitetään kollegiaalisissa ryhmissä kehityspedagogien johdolla. Koulutetaan opettajia toimimaan modernin tiedonhankintakäsityksen mukaisesti työssään.

Viimeisenä esitellään käytäntöjä, joissa näkyy läpäisyn tehostamisohjelmassa laajemminkin toteutuva tarkan kohdistamisen idea. Toimenpiteitä ja osaamista fokusoidaan ennen kaikkea niille koulutusaloille ja niihin läpäisyn kipupisteisiin, joissa ongelmat ovat suurimmat ja kattavimmat:

Ongelmallisten koulutusalojen pedagoginen kehittäminen ja ydinhenkilöiden kouluttaminen.

Kolmantena hankkeessa keskitytään entistä tiiviimmin ja tehokkaammin ns. riskialoihin. Paljon on kokeiltu, nyt selkeä fokusointi ja hyvien käytäntöjen levittäminen ja juurruttaminen

8 Lopuksi

Seurantatutkimuksen pääällimmäisin mielikuva vuoden 2013 lopulla on se, että läpäisyn tehostamisohjelmalla on ollut huomattavan paljon vaikutusta ammatillisissa oppilaitoksissa. Todellisuutta leimaa kuitenkin eräänlainen polarisaatio, tai ainakin oppilaitosten välillä on paljon vaihtelua. Tämä näkyy niissä mielipiteissä, jotka kuvaavat vuoden 2013 aikana tapahtuneita myönteisiä ja kielteisiä muutoksia. Läpäisyn tehostamisohjelman ”kärki” on kunnossa, eli monet hankkeet ovat onnistuneet luomaan lupaavia, hyviä ja levittämisen arvoisia käytäntöjä. Toisaalta hanketoiminnan onnistumisen kattavuudesta ei voi sanoa mitään varmaa, ja hankkeet ovat raportoineet hyvin vaihtelevalla tarkkuudella ja volyyymillä omaa toimintaansa seurantalutkimuksen tarpeisiin.

Lisäksi läpäisyn tehostamispyrkimyksissä on otettava huomioon erilaiset reunaehdot, jotka vaikuttavat läpäisyn tehokkuuteen. Läpäisyhankkeilla on melko paljon erilaisia vastavoimia, jotka ovat omiaan lisäämään opinnoista eroamista ja opintojen pitkittymistä. Nämä vastavoimat on otettava huomioon, kun arvioidaan läpäisyhankkeiden vaikuttavuuden mahdollisuuksia.

Aineiston mukaan vajaa neljännes läpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneista on sitä mieltä, että henkilökunnan hyvinvointi on heikentynyt ammatillisissa oppilaitoksissa vuoden 2013 aikana. Ammatillisista opettajista näin kokee 28 prosenttia. Tälle muutokselle löytyy myös selittäviä tekijöitä, joista suurin osa menee läpäisyhankkeiden vaikutusvallan ulkopuolelle. Oppilaitosten kipuilun syynä ovat tutkimukseen osallistuvien mielestä ensinnäkin erilaiset valtakunnalliset koulutuspoliittiset muutokset. Esimerkiksi yhteishakuun tehtävät muutokset, oppivelvollisuuden pidentäminen, opiskelijamäärien leikkaukset ja resurssien supistamiset koetaan usein epävarmuutta aiheuttavaksi asiaksi:

Uhkakuvana tulevaisuudessa on opiskelijaksi ottamisen uudet ohjeet, joiden vaikutus näkyy vasta vuoden kuluttua.

Ongelmalliseksi monen sinänsä hyvän ja tavoiteltavan pyrkimyksen tekee se, että kansallisella tasolla tehdään samaan aikaan päätöksiä uusista velvoitteista ja resurssien supistamisista. Em. toimivat ns. eri suuntiin. Psykologinen vaikutus on monelta osin lamaannuttava, eikä sinänsä hyvistä pyrkimyksistä jakseta innostua. Toivottomuuden ja kyynisyyden ilmapiiri on selvästi lisääntymässä. Työmarkkinoiden nopeat muutokset ja käynnissä oleva mittava rakennemuutos vaikuttavat osaltaan vahvastikin ammatillisen peruskoulutuksen tilanteeseen, nuorten hakeutumiseen koulutukseen ja

opiskelumotivaatioon. Em. tekijät aiheuttavat epävarmuutta ja vaikuttavat osaltaan keskeyttämisiin ja eroamisiin.

Ulkoisen toimintaympäristön suurimmat uhkakuvat ja hidasteet liittyvät ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärän ja aloituspaikkojen (järjestämislupa) mittavaan vähentämiseen (kansalliset päätökset) sekä yksikköhintarahoituksen jäädyttämiseen vuoden 2012 tasolle vuosina 2013–2016.

Taloudellisten realiteettien kiristäminen saattaa poikia myös myönteisiä muutoksia, mutta alla olevan sitaatin mielipidettä ei kannata silti liikaa korostaa:

(uhkakuva) Talouden kiristyessä tehdään ratkaisuja lyhytnäköisesti, jotka tulevat ongelmina vastaan jatkossa. – tuo em. ryhmäkokojen suurentaminen... (mahdollisuus) Talouden kiristyessä on pakko miettiä - luovasti erilaisia ratkaisuja, joilla opetusta toteutetaan. – miten opiskelijat saadaan pidettyä opinnoissa jne.

Nämä oppilaitosten pessimistiset mielipiteet on pakko ottaa huomioon läpäisyn tehostamisohjelman ja hankkeiden reunaehtoina. Vaikka pessimismi olisi liioittelua, sen olemassaolo on totta. Tässä raportissa asialle ei voi tehdä sen enempää. Voidaan kuitenkin esittää eräs kommentti, joka kuvaa eräänlaista epävarmuutta vähentävää hyvää käytäntöä:

Koko työyhteisöä ajatellen pitäisi saada selvyys opetusyksikön tilanteesta. Kauanko talossa on vielä toimintaa? Koska talo tyhjentyy? Minne siirtyy opetus? Kuka johtaa ja hallinnoi? Perusasioiden varmistuttua päästäisiin pitkäjännitteisempään suunnitteluun ja tuloksiin.

Toinen kehittämiskommentti liittyy samaan asiaan kuin läpäisyn tehostamisohjelman seminaarissa marraskuussa 2013 esitetyt näkemykset. Nykyisin korostetaan paljon opiskelijan roolia oman oppimisensa aktiivisena subjektina ja osallistuvana toimijana. Seminaarissa tuotiin esille, että myös johto ja opettajat on vapautettava passiivisen subjektin roolista aktiivisiksi toimijoiksi. Oppilaitosten ja opettajien on päästävä osallistumaan oman työnsä kehittämiseen. Eräs tutkimukseen osallistunut henkilö kuvaa samaa asiaa seuraavalla mielipiteellä:

Opettajien osaaminen ja omat kehittämisajatukset käyttöön, ei ulkoa annettavaa koulutusta vaan prosessi, jolla mietitään esim. yksiköittäin mielekästä kehittämistä. Yksikin yksikön oma kehittämispäivä/vuosi olisi jonain vuonna suuri haave - jos sitäkin ei tarvitsisi tehdä ylitöinä sisään..

Eräs keskeinen muutos on myös se, että oppilaitokset kokevat opiskelija-aineksen muuttuneen aiempaa haastavammaksi. Yksittäisenä asiana korostuvat mielenterveydelliset ongelmat. Osa haastatelluista kertoo samaan asiaan liittyen, että opiskelijoita palautetaan työssäoppimispaikoilta aiempaa enemmän takaisin ”epäkelpoina”. Samaan aikaan henkilökunnalle asetetut (työ)vaatimukset ovat lisääntyneet. Uudet ohjaukselliset haasteet ja kokonaisvaltaisen opettajuuden idea koetaan usein raskaina; opiskelijoista haluttaisiin pitää huolta, mutta perustyön realiteetit tulevat vastaan:

Meillä opettajilla on sähköinen työskentely lisääntynyt aivan huomattavasti kun halutaan viestittää poissaolijoille tai heidän vanhemmilleen...vältämme paljon opiskelijoistamme, mutta kun opettajalle maksetaan palkka oppitunneista, joka ainut päivä menee ylitöiksi, kun yritämme hoitaa opiskelija-asioita työajan ulkopuolella. Jos hoidamme työaikana, on se kaikki opetuksesta pois.

Henkilökunnan hyvinvoinnin heikentymisen lisäksi vajaa 30 prosenttia ammatillisten oppilaitosten opettajista kokee opiskelijoiden poissaolojen lisääntyneen vuoden 2013 aikana. Näiden asioiden yhteyttä ei voi kiistatta osoittaa, mutta olennaista on huomata se, että melko suuri osa vastaajista näkee kielteisiä muutoksia läpäisyn tehostamisen kannalta keskeisimmässä indikaattorissa. Opiskelijoiden poissaolojen lisääntyminen ennustaa hyvin opintojen viivästy- mistä ja opinnoista eroamista.

Polarisaatioajatuksen ja koulutuksen järjestäjien välisten erojen näkökulmasta kyse on myös siitä, että monessa oppilaitoksessa asiat ovat menneet parempaan suuntaan vuoden 2013 aikana. Kaikista sidosryhmäkyselyyn vastanneista noin puolet kokee omaa työtä tukevan yhteistyön lisääntyneen vuoden aikana. Myös henkilökunnan osaaminen on lisääntynyt runsaan kolmanneksen mielestä. Opinnoista eronneiden osuuden näkee vähentyneen 28 prosenttia vastanneista. Ammatillisista opettajista joka neljäs kokee opiskelijoiden poissaolojen vähentyneen.

Oppilaitosten ja kokemusten välillä on siis eroja. Merkillepantavaa on se, että myönteisten muutosten taustalta näkyy läpäisyhankkeiden tekemä työ. Tämä osoittaa sen, että läpäisyhankkeiden käytännöillä on myönteistä vaikutusta, mikäli erilaiset vastavoimat ja hankkeen toimintaa uhkaavat reunaehdot saadaan hallintaan.

Yksi mielenkiintoinen havainto on myös se, että monet toimintaympäristössä tapahtuneet kielteiset muutokset tulkitaan oppilaitosten ulkopuolisten teki-

jöiden aiheuttamaksi. Esimerkiksi opiskelijoiden käytöshäiriöiden ja heikkojen oppimistulosten taustalta nähdään perheiden, peruskoulun ja yhteiskunnan arvoilmapiiirin ongelmia. Myönteisten muutosten taustalta löydetään puolestaan oppilaitoksen *oman* toiminnan hyviä tuloksia.

Eräs aineistosta tuleva yleinen havainto on se, että ammatilliset oppilaitokset kokevat erityisen suurena haasteena väärän alan valinneiden opiskelijoiden aiheuttamat ongelmat. Toisaalta ammatillinen koulutus näyttää sopeutuneen siihen, että ammatinvalinnanohjausta on jatkettava ammatillisten opintojen aikana.

Eräässä hankkeessa käytiin keskustelua yhteishakujärjestelmän ison kuvan ongelmallisuudesta.

Perusopetuksesta parhain arvosanoin valmistuneet pääsevät useammin haluaansa opiskelupaikkaan, heikoin arvosanoin peruskoulun suorittaneet joutuvat menemään toissijaisiin vaihtoehtoihin. Siis toisaalla on yhtälö, jossa hyvät pohjatiedot ja aiempi koulutuksellinen pärjääminen yhdistyvät mieleiseen koulutusalaan. Toiseen yhtälöön kasaantuu heikkoja pohjatietoja, huonoja koulukokemuksia ja vähäinen kiinnostus tulevaan ammattialaan. Yhteishakujärjestelmä tuskin taipuu sellaisiin muutoksiin, jossa yhtälöitä tasoitettaisiin esimerkiksi ”palkitsemalla” heikosti peruskoulussa pärjänneet mieleisellä opiskelupaikalla. Joka tapauksessa valintajärjestelmän logiikka tuottaa liikaa sellaisia tilanteita, joissa opiskelijat joutuvat opiskelemaan ei-kiinnostavaa alaa. Tätä ongelmaa lisää se, että näillä aloilla ei ole vaikeasti saavutettavan opiskelupaikan statusta. Tietyille aloille ”pääsee kuka tahansa”, ja tämä maine on myös opiskelijoiden tiedossa.

Tässä mielessä ei ole yllättävää, että monet tutkimukseen osallistuneet pohtivat opiskelijavalinnan ongelmia ja esittävät kehittämiskohteita. Eräs näkökulma korostaa pääsykokeiden ja soveltuvuustestien laajentamista. Lisäksi monet aprikoivat yleisellä tasolla sellaisia käytäntöjä, jotka *tuottaisivat tunteen omasta soveltuvuudesta alalle*. Opiskelupaikan saamiseen tulisi liittyä myös ylpheyden ja onnistumisen kokemuksia, mutta nämä eivät toteudu, jos alalle pääsee ”kuka tahansa”. Tällä hetkellä keskeisin lääke näyttää olevan se, että opiskelijavalintaan ja opiskelijoiden hakeutumiseen pyritään vaikuttamaan peruskoulujen kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Realistisen kuvan luominen ammattialasta ja omasta itsestään näyttäisi olevan näiden peruskoulumissioiden keskeinen tavoite.

Opettajien uupumus, ongelmaisten opiskelijoiden lisääntyminen ja oppilaitosten kokemukset väärän alanvalinnan ongelmista johtavat melko loogisesti

siihen, että monet tutkimukseen osallistuneet kritisoivat nykyistä inklusiomallia:

Opetustoiminnan eriyttäminen moniongelmaisten opiskelijoiden osalta. Opettajat, ”muut opiskelijat” ja työnantajat turhautuvat toteuttaessa nykyistä inklusioperiaatetta. Moniongelmaisista opiskelijoista tulisi kouluttaa ja ohjata ammattilaisten toimesta omista ryhmissään niin, että he saavuttaisivat riittävät opiskeluvälmiudet ennen varsinaisen ammatillisen koulutuksen aloittamista. Nykyisen toimintamallin hyötysuhde on huono. Panostukseen peilaten tulokset ovat useimmiten heikkoja

Mielipiteiden eroja kuvastaa se, että toisaalla toivotaan yhä lisää sitä ekstraa, jonka monet ammatilliset opettajat kokevat omaa perustyötä uhkaavana ylimääräisenä työnä:

Elämönhallinnallisten taitojen tuominen jokapäiväiseen opetukseen

Kolmas looginen mielipide on ehkä kaikkein yleisin. Ammatillisten opintojen tehokkaan läpäisyn kannalta on järkevää panostaa ennaltaehkäisyyn. Kasvatus- ja elämönhallintatyötä on tehostettava perheissä, varhaiskasvatuksessa ja etenkin perusopetuksessa:

PANOSTETAAN PERUSKOULUN YLÄLUOKKIIN: -Pienemmät ryhmät
-Puututaan ajoissa ongelmiin -Uusitaan vuosiluokka tarvittaessa jo yläasteella -Yläasteen opettajia pitää tukea -Opetusta tasoryhmissä -Keskitytään innostavaan ja motivoivaan koulunkäyntiin Panostetaan siis peruskouluun. Tämän jälkeen saamme ammattiopetukseen motivoituneita opiskelijoita. Tästä seuraa vääjäämättä se, että läpimeno paranee.

Seurantatutkimuksessa on kuitenkin pakko nostaa esiin sellainen näkökulma, joka haastaa ja kyseenalaistaa oppilaitosten kokemukset opiskelija-aineiden vaikeutumisesta ja heterogeenisyyden lisääntymisestä. On myös mahdollista, että kyse on enemmänkin vaatimusten muuttumisesta ja erilaisuuden sietokyvyn heikkenemisestä. Kirjavuus koetaan häiritseväksi, koska haluttaisiin nähdä vain yhtä väriä?

Tässä tutkimuksessa tuotiin esille, että ammatillisessa koulutuksessa on ainakin sukupuoleen perustuvaa syrjivää ja eriarvoistavaa kohtelua. Eri koulutusalojen ”ainokaiset” eli oman sukupuolensa mukaan vähemmistönä olevien opiskelijoiden läpäisy on heikompaa kuin valtavirran opiskelijoiden. Mielenkiintoista

olisi selvittää sitä, missä määrin eriarvoistava kohtelu ja suvaitsevaisuuden puute haittaavat myös muiden vähemmistöjen tai muuten vaan tietyn koulutusalan normista poikkeavan opiskelijan opintoja.

Seurantatutkimuksen aineisto osoittaa sen, että läpäisyhankkeet ovat onnistuneet kehittämään erilaisia yksilöllisiä ja joustavia tutkinnon suorittamismahdollisuuksia. Yksilöllisyys ja joustavuus ovat läpäisyn tehostamisohjelman iskulauseita ja yleinen suuntaus on se, että opiskelun tulee kehittyä niiden suuntaan. Tässä raportissa on hyvä nostaa esille myös hieman erilaisia ja osin kriittisiäkin näkökulmia, aineistossa on eri tavoin varioivia mielipiteitä liiallisen yksilöllistämisen ongelmista. Eräs sidosryhmäkyselyyn vastannut kiteyttää asian melko yksinkertaisesti: *yksilöllistäminen ja jokaisen perässä juokseminen on todella raskasta.*

Yksilöllistämisen ”raskaus” tarkoittaa usein sitä, että siihen ei koeta olevan ajallisia eikä rahallisia resursseja. Hankehaastatteluisa tuli esiin, että kaikille opiskelijoille on mahdotonta järjestää yksilöllistä kohtelua. Toisaalta tulisi välttää sitä, että vain heikkoja opiskelijoita tuetaan yksilöllisesti. Tämä nähtiin myös tasa-arvokysymyksenä. Eräässä hankehaastattelussa tuotiin esiin, että (määrällisesti) suurimpana haasteena ovat eräänlaisen harmaan vyöhykkeen opiskelijat. Arviolta noin 30–40 prosenttia opiskelijoista on vaarassa tippua opinnoista, mutta he eivät kuitenkaan täytä ongelmaisen opiskelijan kriteereitä eivätkä ole oikeutettuja erityiseen tukeen.

Vielä voidaan mainita eräs kyseenalaistava kommentti. Yksilöllisten vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien tarjoamiseen on liitettävä sellaisia käytäntöjä, jotka kertovat myös, milloin peli on puhallettava poikki. Pahimmillaan vaihtoehtoiset mahdollisuudet voivat johtaa eräänlaiseen palveluissa kiertämiseen, eli opiskelija tai eronnut nuori kokeilee aina uusia vaihtoehtoja:

Pitkittymiseen voi syynä olla esim. sairaudet, elämänhallinnan kuormittavuus, ja mm. se, ettei nuori tunnista ja tunnusta, että aina uusiin suunnitelmiin ”muka sitoutuminen” johtuu siitä, ettei oikeasti ”näe itseään” sen alan työntekijänä, mitä opiskelee. Sinnittelee mukana, kun uusia hopseja ja mahdollisuuksia tarjotaan, mutta ei saa sovittuja asioita tehdyksi

Seurantatutkimuksen aineistossa puhutaankin paljon erilaisten moduulimaisten opintojen tarpeellisuudesta. Yksilöllisten opinpolkujen sijaan tulisi pyrkiä rakentamaan esimerkiksi 3–4 vaihtoehtoiseen linjaan tai moduulin rakentuvia opintoja.

Vuoden 2013 alussa tärkeiksi teemoiksi määriteltiin seuraavat asiat:

- opiskelun hallinta ja luotsaaminen
- opintojen alkuvaihe
- huolivaihe
- joustot (korjaavat ja nopeuttavat)
- vuorovaikutus ja oppilaitoskulttuuri
- pudokkaiden ohjaus

Vuoden 2013 aikana kerätty aineisto osoittaa, että läpäisyn tehostamisohjelmassa on tehty kattavasti työtä kaikkien noiden teemojen parissa. Tältä osin voidaan sanoa, että läpäisyhankkeet ovat keskittyneet oikeisiin ja vaikuttaviin teemoihin. Tässä raportissa on esitetty noihin teemoihin liittyvää hanketoimintaa ja hyviä käytäntöjä. Toisaalta tässä vaiheessa yksittäisiä käytäntöjä ei nosteta vielä merkittävästi framille ja valtakunnalliseen maineeseen. Hyvien käytäntöjen hyvyydestä tarvitaan enemmän ja paremmin dokumentoitua näyttöä. Tässä näytön osoittamisessa tarvitaan myös määrällisen seurannan ja vertailutiedon parempaa kohdistamista. Esimerkiksi Opetushallituksen tekemästä opinnoista eroamisen määrällisestä seurannasta olisi mahdollista lohkaista täsmällistä tietoa, joka kertoisi hanke- ja järjestäjätasolla tapahtuneista muutoksista hankkeiden painopisteiden tasolla.

Lähteet:

Vehviläinen, Jukka & Koramo, Marika: Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma vuosina 2011–2012. Seurantatutkimuksen raportti. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013:5. Helsinki.

Pohjolainen, Liisa: Läpäisyn tehostaminen koulutuksen järjestäjän näkökulmasta. Esitys läpäisyn tehostamisohjelman seminaarissa 6.11.2013. Turku.

Liite 1. Ammatillisen koulutuksen läpäisy maakunnittain

Vuoden 2008 ammatillisen koulutuksen (nuorille suunnattu) uusien opiskelijoiden opintojen kulku vuoden 2011 loppuun mennessä

MAAKUNTA		Aloittaneet 2008	Tutkinto 2011*	Tutkinnon suorittaneet %
Koko maa	Sukupuolet yhteensä	48336	31065	64,3
	Miehet	24965	16381	65,6
	Naiset	23371	14684	62,8
Uusimaa	Sukupuolet yhteensä	10785	6423	59,6
	Miehet	5545	3276	59,1
	Naiset	5240	3147	60,1
Varsinais-Suomi	Sukupuolet yhteensä	3688	2463	66,8
	Miehet	1937	1327	68,5
	Naiset	1751	1136	64,9
Satakunta	Sukupuolet yhteensä	2195	1372	62,5
	Miehet	1180	738	62,5
	Naiset	1015	634	62,5
Kanta-Häme	Sukupuolet yhteensä	1913	1296	67,7
	Miehet	1005	699	69,6
	Naiset	908	597	65,7
Pirkanmaa	Sukupuolet yhteensä	4141	2709	65,4
	Miehet	2122	1431	67,4
	Naiset	2019	1278	63,3
Päijät-Häme	Sukupuolet yhteensä	1962	1293	65,9
	Miehet	915	604	66,0
	Naiset	1047	689	65,8
Kymenlaakso	Sukupuolet yhteensä	1718	1038	60,4
	Miehet	912	579	63,5
	Naiset	806	459	56,9
Etelä-Karjala	Sukupuolet yhteensä	1109	749	67,5
	Miehet	592	392	66,2
	Naiset	517	357	69,1
Etelä-Savo	Sukupuolet yhteensä	1514	945	62,4
	Miehet	851	528	62,0
	Naiset	663	417	62,9
Pohjois-Savo	Sukupuolet yhteensä	2711	1768	65,2
	Miehet	1405	978	69,6
	Naiset	1306	790	60,5
Pohjois-Karjala	Sukupuolet yhteensä	1891	1297	68,6
	Miehet	980	694	70,8
	Naiset	911	603	66,2
Keski-Suomi	Sukupuolet yhteensä	2692	1776	66,0
	Miehet	1361	887	65,2
	Naiset	1331	889	66,8
Etelä-Pohjanmaa	Sukupuolet yhteensä	2105	1532	72,8
	Miehet	1113	846	76,0
	Naiset	992	686	69,2
Pohjanmaa	Sukupuolet yhteensä	1617	1112	68,8
	Miehet	872	622	71,3
	Naiset	745	490	65,8
Keski-Pohjanmaa	Sukupuolet yhteensä	892	565	63,3
	Miehet	410	282	68,8
	Naiset	482	283	58,7
Pohjois-Pohjanmaa	Sukupuolet yhteensä	4243	2793	65,8
	Miehet	2097	1434	68,4
	Naiset	2146	1359	63,3
Kainuu	Sukupuolet yhteensä	679	450	66,3
	Miehet	348	240	69,0
	Naiset	331	210	63,4
Lappi	Sukupuolet yhteensä	2211	1284	58,1
	Miehet	1170	713	60,9
	Naiset	1041	571	54,9
Ahvenanmaa - Åland	Sukupuolet yhteensä	270	200	74,1
	Miehet	150	111	74,0
	Naiset	120	89	74,2

*Aloittamansa tutkinnon suorittaneet

Painettu
ISBN 978-952-13-5739-8
ISSN 1798-8918

Verkkójulkaisu
ISBN 978-952-13-5740-4
ISSN 1798-8926